Krigen mot Irak – motivene bak

Krigen mot Irak
– motivene bak

av Research Unit for Political Economy (RUPE)

Røde Fane nr. 2 - 2003
Nr. 164 - årgang 32
Utgitt av
Arbeidernes kommunistparti
www.akp.no
Osterhausgata 27, 0187 Oslo
akp@akp.no
Røde Fane, postboks 124, Sentrum,
3251 Larvik
Bankgiro 6276.05.28108
ISSN 91778
Organisasjonsnummer 975 947 947
Trykt av Valdres Trykkeri a.s

Research Unit for Political Economy
(RUPE) gav i desember 2002 ut
«Behind the Invasion of Iraq»
i tidsskriftet *Aspects of India's Economy*
Besøk nettsted deres:
www.rupe-india.org

Monthly Review Press, New York,
har gitt ut en engelsk utgave

Røde Fanes utgivelse på norsk
skjer med godkjennelse fra det indiske tidsskriftet

Innhold

Forord: Ei nødvendig bok **side 11**
Fra forfatterne av boka, RUPE **side 15**
1. Krigen mot Irak – motivene bak. Ei oppsummering **side 16**
2. Vestlig imperialisme og Irak **side 21**
I. Fra koloni til halvkoloni side 21
Imperialismens inntog
Irak under britisk herredømme
Britene setter inn en hersker
Kampen om olja
Kampen mot nasjonalismen
Økende amerikansk innblanding i regionen
II. I retning nasjonalisering side 27
Folkelig press og selskapenes motangrep
Kuppet i 1963 og forhandlingene med Iraq Petroleum Company
Saddam Hussein kommer til makta
III. Krigen Iran–Irak: Til nytte for amerikanske interesser side 31
IV. Iraks lidelser side 35
En mulighet for USA
Sjokk for Irak
Saddams påskudd
Kalkulert respons
Fredelig tilbaketrekning – et «skrekkscenario»
«Fisk i ei tønne»
Logikken bak den systematiske ødelegginga av Iraks sivile infra struktur
Manipulering for å rettferdiggjøre delvis okkupasjon
Sanksjoner: folkemord
V. Imperialistisk okkupasjon igjen side 48
«Våpeninspeksjoner» som redskap for provokasjoner, spionasje og likvideringer
Den store gevinsten
Invasjonens logikk
Historia gjentar seg

3. De virkelige årsakene til invasjonen av Irak – og det som er i vente side 55

I. De forente staters strategiske dagsorden side 55

«Prosjektet for det nye amerikanske århundret»
Saudi-Arabia i siktet
USA som provokatør
Israel er tildelt en nøkkelrolle
Kolonialistisk oppdeling
Global aksjon for hegemoni framstilt som nasjonal sikkerhet
Verdensomspennende
Tiltak mot at imperialistiske rivaler vokser fram
Massiv økning i utenlandsstasjoneringer
Den økonomiske og den strategiske dagsordenen slås sammen
Direkte overvåking av «regjeringsutøvelse»
«Ethvert våpen»

II. Problemer på hjemmebane side 77

Overproduksjonskrise i full blomst
Investeringene – reagerer ikke lenger på stimuli
Et kjennetegn ved kapitalismen
Den største bobla i amerikansk historie
Bunnen er ikke nådd
Hemmeligheten bak bunnløs gjeld: dollarhegemoniet
Oljas betydning for dollarens hegemoni
Euroens betydning
Dollarfall truer
Amerikansk egenrådighet

III. Militær løsning på ei økonomisk krise side 92

På kort sikt
Ekspansjon på svekka grunnlag
Et omfattende nettverk av militære installasjoner
Den viktigste hindringa

4. Rehabilitering av kolonialismen side 104

Rettferdiggjøring av den nye koloniseringa
Afghanistan
Pakistan
Palestina
Mer omfattende planer

Kart side 124

Forklaringer

Om den engelske originalutgaven:

Den engelskspråklige originalutgaven av denne boka finner du på nettstedet *http://www.rupe-india.org/*.

Originalen har et innledende kapittel som begrunner overfor indiske lesere hvorfor et tidsskrift som skriver om Indias økonomi, velger å lage et eget nummer om USAs angrep på Irak.

Originalen har også to vedlegg. Det ene er utdrag fra talen en amerikansk ambassadør holdt 27. november 2002om India som strategisk støttespiller for USA. Det andre vedlegget er en artikkel i den engelske avisa *The Independent,* 18. desember 2002. Denne handler om opplysningene USA fjerna fra våpeninspektørenes rapport til FN, opplysninger om amerikanske firma som har bidratt til utviklinga av Iraks program for masseødeleggelsesvåpen.

Innledninga og tillegga finner du ikke i denne norske utgivelsen, men de kan altså leses på nettet.

Om den norske utgaven:

Den norske utgaven finnes på nettet på *www.akp.no/irak/*. Her er også direkte pekere til mye av det som siteres i boka.

Om notene:

Notene som står etter hvert kapittel (merka med tall), er en del av originalmanuset. Notene som står nederst på sidene (merka med stjerne), er forklaringer fra de norske oversetterne.

Om datoer:

Originalmanuset bruker datonotasjoner som dette: 4/12/02. Det finnes ulik praksis internasjonalt for hva som kommer først av måned og dag. Dermed kan dette leses som både 4. desember og 12. april. Manuset bruker faktisk begge rekkefølgevarianter, og de norske oversetterne har verken hatt tid eller høve til å sjekke hva som er rett i det enkelte tilfelle. Vi har valgt å gå ut fra at dag kommer først, dersom dette gir en meningsfull dato. Lesere som ønsker å gå til kildene, må ha dette for øye for eksempel når de leiter etter avisartikler.

Ei nødvendig bok
Forord av Jon Børge Hansen

Bunken med ferske aviser på bordet foran meg har alle sammen krigen på forsidene. Datoen er 31. mars, året er 2003. Krigen mot Irak har nå vart i tolv dager, skriver de, og den trekker ut. Den irakiske motstanden mot invasjonsstyrkene er hardere enn ventet. Washington har feilberegnet terrenget, til nå har ingen jublende menneskemengder hilst amerikanerne som befriere, til nå har verden i stedet fått sett en endeløs rekke av bombeangrep mot Bagdad, sett innbyggerne i millionbyen Basra lide av mangel på mat og vann, sett milelange kolonner av amerikanske militærkjøretøyer bevege seg fra grenseområdene mot Kuwait i retning Bagdad, hele tida utsatt for «uventet hard irakisk motstand». Vi har hørt rapporter om bomber mot byene Kirkut og Mosul i nord, om amerikansk framrykking gjennom ørkenen i vest, om fortsatte kamper i de byene som for lengst skulle vært erobret i det sørlige Irak.

Kan irakerne klare det umulige: stanse den amerikanske krigsmaskinen? Svært få trur det. Diskusjonen går i stedet om hvor lenge den irakiske motstanden kan vare, og hva skal til for å knekke den?

Radioen står på mens jeg skriver. NRKs knappe nyhetsbulletiner melder om 20.000 bombetokter mot irakiske mål hittil. En tilkalt militærekspert får 45 sekunder til å presentere ei analyse av krigens gang: bombeangrepene vil sannsynligvis trappes ytterligere opp nå, og innen ei uke kan forsøket på å erobre Bagdad starte. Et varsel om blod, lidelser, traumer i nye, enorme mengder.

Du som leser det jeg skriver nå, kan se tilbake på skjebnemåneden april 2003. Du vil vite mer om hvordan denne krigen utviklet seg, om forløpet av kamphandlingene videre. Men om du vil forstå denne

krigen, er de stadige nyhetsbulletinene til liten hjelp. Vil du forstå, må du tvert om skru av radioen, slå av TV-en, legge vekk avisene og sette av en del timer til å lese denne boka. Etter det kan du dukke inn i nyhetsflommen igjen, bedre rusta til å orientere deg i informasjonen og desinformasjonen som velter over deg.

Research Unit for Political Economy, basert i Mumbai i India, har satt seg ned og sammenfattet mye av den kunnskapen vi trenger for å få en mer helhetlig og djuptpløyende forståelse av krigen mot Irak. Ved årsskiftet ga de ut resultatet av dette arbeidet i et dobbeltnummer av tidsskriftet sitt, «Aspects of Indias Economy». Det har vakt oppsikt. I USA ga det svært viktige forlaget Monthly Review Press ut dette materialet som bok nå i mars. I Sør-Afrika har Nelson Mandela gått ut og oppfordra folk til å lese denne indiske analysen. Mandela framhever denne boka som et vesentlig bidrag til arbeidet med å undersøke hvilke internasjonale krefter som er i sving i forbindelse med krigen mot Irak.

Her i Norge har et tjuetalls personer jobbet gratis i rekordtempo for å gjøre stoffet tilgjengelig for norske lesere. Det skjer i og med denne boka, utgitt som ekstranummer av tidsskriftet *Røde Fane*.

Fra prosjektet blei dratt i gang 13. mars har alt arbeidet med oversetting, språkvask, ombrekking, design av forside, produksjon og opplegg for distribusjon av boka blitt gjort som dugnad på kveldstid og netter av folk som har ment dette var viktig.

Det det indiske redaksjonskollektivet har greid, er å gi ei kortfatta, konsis og nyansert framstilling av bakgrunnen for krigen nå. De gir ei skisse av historia bak krigen: historia om kolonipolitikken gjennom 100 år, om den irakiske motstanden mot britisk og seinere amerikansk imperialisme, og historia om hvordan Ba'ath-partiet og Saddam Hussein kunne etablere seg som herskere i Irak. De går gjennom de siste 20 årene, med Golfkrigen mellom Iran og Irak, okkupasjonen av Kuwait og den amerikanskleda krigen mot Irak etter dette, sanksjonspolitikken med FN-stempel som brøyt ned det irakiske samfunnet gjennom 90-tallet, og de amerikanske forberedelsene til det endelige oppgjøret med Irak, den politiske og militære planleggingа av den krigen som nå er satt i gang. Boka tar videre for seg USAs globale strategiske tenkning, og setter Irak-krigen inn i en større sammenheng: Den plasserer krigen som en nødvendig etappe på veien mot totalt amerikansk hegemoni. Alt leveres med fortløpende dokumentasjon, kildehenvisningene er bakt inn i teksten.

En nyttig og god gjennomgang av et materiale mange av leserne

kanskje kjenner bruddstykker av på forhand. Men boka gjør mer enn dette: Den går inn i ei analyse av det økonomiske grunnlaget for krigen. Den legger fram materiale og trekker i gang en diskusjon om de røttene til krigen som finnes i utviklinga av amerikansk økonomi og i den globale overproduksjonskrisa som i stadig sterkere grad tynger verden i dag. Redaksjonskollektivet legger fram sterke argumenter for å se denne krigen som et forsøk fra et sjikt i den amerikanske maktteliten på å løse svære og voksende økonomiske og sosiale problemer med militære midler. USA bruker det de er sterkest på, militær makt, til å prøve å skaffe seg kontroll og flytte fram posisjoner i en kriserammet verden. Resultatet så langt er en mer og mer åpen nykolonial politikk, der angrepet på Irak er en av flere varsla kriger.

Norge blei trukket inn som militær partner i krigen mot Afghanistan. Det er blitt politisk umulig for den norske regjeringa å gå like åpent inn som støttespiller for USA i krigen mot Irak. Men Norge gir sine bidrag. Og denne boka gjør det mulig å diskutere de norske bidragene til krigen i et nytt perspektiv: vi vet jo at norskprodusert ammunisjon og militær teknologi for milliarder eksporteres til USA, vi vet at Oljefondet har milliardinvesteringer i amerikansk krigsindustri; men hva med de 35 milliarder kronene Oljefondet har plassert i amerikanske statsobligasjoner – hvilken rolle spiller de for krigføringa? Boka gir svar på dette.

Boka kan altså bli et utgangspunkt for å føre en opplyst og mer djuptgående debatt her i landet om tida vi lever i. Finnes det innvendinger mot den framstillinga denne boka gir? Sjølsagt gjør det det. Materialet i boka kan granskes, analysene kan imøtegås, det kan suppleres, det kan sjekkes mot den videre utviklinga framover. Alt dette vil kunne berike debatten her hjemme og gi oss alle mer innsikt. Denne boka er altså ikke gitt ut som en konklusjon, men som en ny start på en nødvendig politisk debatt.

Redaksjonen avslutta sitt arbeid 28. desember i 2002. I månedene som har gått siden da, har vi sett en enorm antikrigsbevegelse vokse fram over hele kloden. Med 15. februar som et høydepunkt, har millioner gått ut i gatene i protest mot krigen. Hundre tusen fylte gatene i norske byer den dagen. Denne folkelige mobiliseringa verden over ga politiske ledere i mange land ryggrad nok til å stå i mot det tunge amerikanske presset for å få FN-godkjenning for denne krigen.

Men boka gir oss også en nøkkel til å forstå hvilke objektive motsetninger som ligger under når Tyskland og Frankrike stiller seg på kollisjonskurs med det framfusende USA og halehenget Storbritannia.

Den gjør det mulig å forstå hvorfor det folkelige presset for å si nei til krig kunne vinne gehør hos en Schröder og en Chirac, hvilke langsiktige strategiske interesser som dreiv disse EU-landene – og Russland og Kina – til å blokkere for FN-støtte til USAs krig denne gangen.

Men 20. mars satte USA i gang det store angrepet på Irak. USAs ledere hadde bestemt seg for denne krigen for lenge siden. De trengte dette siste halvåret til troppeforflytninger, til å få logistikk og forsyninger og kommandosentra på plass, og det diplomatiske spillet om FN og våpeninspeksjoner og «avvæpning av Saddam» kan kanskje best forstås som en del av de taktiske politiske forberedelsene til invasjonen av Irak. Men vi må likevel ikke undervurdere betydninga av at USA og Storbritannia mislyktes med å skaffe seg et FN-fikenblad for krigen. Nå står de fram som angripere uten noen hjemmel i internasjonal rett, som to stater som med åpne øyne begår en forbrytelse mot folkeretten. Dette gir alle krigsmotstandere et unikt moralsk og politisk overtak – både i kampen mot krigen nå, og mot den okkupasjonen som vil komme etter en eventuell amerikansk/britisk seier på slagmarka i Irak. Vi må bruke dette til å samle så brei støtte som overhode mulig for kravene: *Stopp krigen! USA ut av Irak!*

Skal den store antikrigsbevegelsen klare å vokse seg sterk nok til å møte den trusselen den amerikanske krigspolitikken representerer, må den forankres i en djupere forståelse av hva slags krefter vi har med å gjøre. Fredsbevegelsen og antiglobaliseringsbevegelsen må studere sammenhengen mellom økonomi og politikk, mellom «globalisering» og krig, mellom strategisk planlegging og taktisk spill. I Midtøsten, i store deler av Asia, i Sør- og Mellom-Amerika, i en rekke afrikanske land, nærmest over alt i det som har vært omtalt som «den tredje verden», er det ei utbredt oppfatning at krigen mot Irak er et uttrykk for amerikansk imperialisme.

Denne indiske boka bringer argumentene for dette synet inn i den norske debatten. For også i vår del av verden, også her i Norge, må massebevegelsen mot krig og påtvunget nød nå begynne å forholde seg til dette begrepet, til imperialisme. Imperialismen er ikke et spøkelse fra 1970-tallets debatter. Imperialismen er en knallhard realitet.

Tromsø, 31. mars 2003

Research Unit for Political Economy

RUPE blei grunnlagt i Mumbai (Bombay) i India på slutten av 1980-tallet med formål å forklare den indiske økonomien i et vanlig språk som er forståelig for vanlige folk. RUPE prøver å knytte problemer som folk flest opplever, til den underliggende politiske økonomien som er ansvarlig for disse problemene. RUPE retter seg i første omgang mot ledere av ulike folkelige bevegelser som gjerne vil forstå sammenhengen mellom enkeltkampene og de større prosessene som disse inngår i.

RUPE utgir tidsskriftet *Aspects of India's Economy* (Trekk ved Indias økonomi), samt ei rekke bøker. Utgivelsene omfatter bl.a studier av transnasjonale selskaper i India, kvinnefrigjøring ut fra et materialistisk dialektisk perspektiv, innholdet i indisk «planlegging», de indiske herskerklassenes utenrikspolitikk, det indiske politiske systemet, fattigbøndenes gjeld, strukturprogrammene som påtvinges India av Pengefondet og Verdensbanken, og den virkelige historia om den antikoloniale kampen i India.

Utgivelsene våre finnes på mange av Indias ulike språk.

Drifta er basert på frivillig arbeidskraft, og på et ekstremt magert budsjett der inntektene i stor grad er gaver fra individuelle bidragsytere.

Vi som arbeider for RUPE, er også aktive i arbeiderbevegelsen, bevegelsen for demokratiske rettigheter og ulike solidaritetsbevegelser for folkets kamper.

Med hilsen
Rajani X. Desai
redaktør av *Aspects of India's Economy*
Mumbai, 26. mars 2003

1

Krigen mot Irak – motivene bak
Ei oppsummering

Her følger ei kort oppsummering av emnene vi tar opp i denne boka: USA-imperialismen har kunngjort at den har til hensikt å invadere Irak, samt å endre regimet der. Den forestående invasjonen er kulminasjonen av USAs anstrengelser det siste tiåret.

USAs angrep på Irak i 1991 forårsaka mer enn bare tallrike dødsfall. Heile den sivile infrastrukturen i Irak blei systematisk ødelagt. Elleve år med sanksjoner har allerede utsatt landets økonomi for ødeleggelser uten sidestykke og forårsaka det en FN-talsmann kalte «folkemord», ved systematisk å hindre landet i å dekke heilt elementære behov. Irak står ikke fritt til å bruke inntektene fra oljeeksport slik det sjøl ønsker. Flyforbudssoner og gjentatte bombinger heilt uten lovgrunnlag, er et brudd på landets suverenitet og sikkerhet. Under amerikansk-britisk beskyttelse holder pro-amerikanske kurdiske styrker stand i Nord-Irak. Under dekke av «våpeninspeksjon» har regelrett spionasje blitt utført av USA, Storbritannia og Israel.

Nå står vi derimot overfor ei ny utvikling med vidtrekkende konsekvenser: En direkte imperialistisk okkupasjon av heile Irak. Videre er det godt dokumentert i amerikansk presse at USA planlegger å bruke invasjonen av Irak som en plattform for ei drastisk omforming av Vest-Asia. Bush-administrasjonen vurderer aktivt å invadere diverse land og å bytte ut regimer i heile regionen: Iran, Saudi-Arabia, Syria, Libya, Egypt og Libanon er blant de landa som er pekt på. Dette skal skje i sammenheng med at Israel gjennomfører ei slags «endelig løsning» på Palestina-spørsmålet, enten i form av masseforvisninger eller kolonisering.

USAs rettferdiggjøring av angrepet på Irak er absurd og ofte

motstridende. I motsetning til Golfkrigen i 1991 eller bombinga og invasjonen av Afghanistan i 2001, mangler USA nå eihver unnskyldning for sin aggresjon. Nok en gang har de store amerikanske og britiske medieselskapene stått fram som fotsoldater i felttoget.

Bortsett fra Storbritannia og Israel har resten av verden enten stilt seg mot det planlagte angrepet eller i det minste prøvd å distansere seg fra det. Folkeopinionen utafor USA og Israel er klart mot krigen, og til og med i det indoktrinerte USA endrer holdningene seg raskt. Heile verden, USA inkludert, har sett ei voldsom bølge av protester og demonstrasjoner under opptrappinga til krigen. Særlig er det tegn som tyder på at ei lenge forsinka opprørsbølge er i emning i Vest-Asia. En del arabiske klientstater har – etter press fra USA – brakt opposisjonen til taushet, og noen av dem vil tilby baseområder for angrepet. Likevel er det åpenbart at de frykter sitt eget folks vrede. Det er tydelig at for USAs ledelse vil operasjonen ikke bare føre til enorme utgifter, men i tillegg innebære stor politisk risiko. Tross dette er de fast bestemt på å fortsette.

Sjøl om en del strategieksperter og politikere i USA tidligere har mant til forsiktighet, ser det nå ut til å være brei enighet innafor USAs herskende klasser når det gjelder denne heilt spesielle eventyrpolitikken og ensidige aggresjonen. Måten president Bush klarte å banke i gjennom sitt krav i Kongressen om fullmakter til omfattende krig på ubestemt tid, gjør det klart at næringslivet som heilhet (ikke *bare* oljeselskapene) mener krigen er av vital interesse. Det er vesentlig å legge merke til at til tross for en lavkonjunktur og økonomisk usikkerhet, til tross for stadig økende underskudd i budsjett- og utenriksbalansen, er USA villig til å betale for en massiv militæroperasjon som ingen kan forutsi slutten på. Tydeligvis trur amerikanske selskaper at den potensielle gevinsten vil rettferdiggjøre krigen, eller at det å ikke gå til krig vil ha alvorlige konsekvenser for dem.

Det er mer eller mindre offentlig kjent at det som først er å hente er en gedigen oljegevinst, på et nivå vi må tilbake til kolonitida for å finne paralleller til. Prognosene for Kaspihavet bleikner i sammenlikning med Iraks oljerikdom. Irak har verdens nest største oljereserver (for øyeblikket 115 milliarder fat, men leiting som har vært utsatt svært lenge, kan løfte dette tallet til 220-250 milliarder fat). Sammen med Saudi-Arabia, Kuwait og Iran, er Irak også blant de klart billigste landa å utvinne i. Frankrike og Russland har enorme kontrakter med dagens regime som ikke kan realiseres under sanksjonene. USA tilbyr dem stykker av kaka etter en eventuell invasjon i bytte mot støtte i Sikkerhetsrådet.

Kontroll over oljeressurser og mulige rørledninger er åpenbart et sentralt punkt i USAs imperialistiske planer på verdensbasis. Se for eksempel på den langvarige utplasseringa av amerikanske styrker fra Afghanistan gjennom Sentral-Asia til Balkan, de amerikanske troppene på Filippinene og presset på Indonesia for å involvere USA i et felttog mot islamsk fundamentalisme i regionen, felttoget for amerikansk militær innblanding i Colombia og forsøket på å styrte Chavez i Venezuela. (USA sitt systematiske felttog i Latin-Amerika har klare paralleller til det i Vest-Asia.) USA er særlig opptatt av å sette inn store styrker i områder nær Saudi-Arabia, i påvente av en kollaps eller drastisk forandring av det sittende regimet der. Saudi-Arabia har verdens største oljereserver. Faktisk ønsker USA å bruke invasjonen i Irak som springbrett for en drastisk politisk «renselse» av heile regionen, i de samme baner som prosessen som er i gang på Balkan, i Afghanistan og Pakistan. De er faktisk villige til – ved å invadere Irak – å provosere fram opprør i andre stater i regionen, noe som kan gi dem ei unnskyldning for å innvadere disse. Dette er ikke spekulasjoner, men står i klartekst i diverse dokumenter forfatta eller bestilt av dem som nå leder USAs militær- og utenrikspolitikk.

Knytta til dette finnes også en større, strategisk dimensjon i USAs aggresjonsplaner. Ikke bare er USA i økende grad avhengig av vest-asiatisk olje for å dekke eget forbruk, ei erobring av disse oljeressursene skal også sikre landets overlegenhet blant imperialistmaktene.

Den globale overproduksjonskrisa viser den underliggende svakheten i USAs reelle økonomi, en konsekvens er at landets handels- og budsjettunderskudd øker med galopperende fart. Euroen er nå et truverdig alternativ til dollaren som global reservevaluta, og truer USAs avgjørende evne til å dekke egne underskudd ved å suge til seg verdens sparepenger. USA forventer at erobringa av Irak og gjennomføringa av de videre planene for regionen vil komme amerikanske selskaper direkte til gode (olje, våpen, bygg og anlegg, finans) idet selskapene fra andre imperialiststater vil bli utestengt. Videre er det meninga å forhindre at mesteparten av oljehandelen går i euro, og dermed bevare dollarens overlegenhet. I en breiere sammenheng trur USA at ved å på nytt hevde sin overlegenhet (både militært og når det gjelder kontroll over strategiske ressurser) kan det forhindre framvekst av en alvorlig imperialistisk utfordrer, som for eksempel EU. Sånn sett er det nåværende felttoget i tråd med Pentagons *Defense Planning Guidance* fra 1992, som går inn for å hindre andre stormakter i å utvikle

seg slik at de kan utfordre USA som verdens enerådende supermakt. (Det er tilstrekkelig med et europeisk fotfeste i Iran for å skape en euro-basert oljeøkonomi. Dette forklarer kanskje hvorfor Bush inkluderer Iran i «ondskapens akse».)

Det er nettopp disse grunnene som gjør at USA møter mer alvorlig motstand fra Frankrike, Tyskland og Russland angående Irak enn i noe tidligere strategisk spørsmål. Etter Sovjetunionens sammenbrudd har inga imperialistmakt hatt et tilstrekkelig sterkt militærapparat til på eiga hand å stå opp mot USA. De andre maktene har i stedet fokusert på å få mindre andeler av fangsten fra det gamle Sovjetimperiet og fra stadig økende utplyndring av den tredje verden. Disse maktene ser imidlertid at det nåværende felttoget nettopp er ment å hindre dem i å kunne kjempe for lik status med USA også på lang sikt. Kampen for en slik status er nettopp årsaken til at EU eksisterer.

Samtidig vil direkte kontroll over denne regionens petroleumsressurser gi USA nok et fortrinn i forhold til Kina, som i løpet av de neste ti åra vil bli betydelig mer avhengig av oljeimport. USA ser også det kapitalistiske Kina som en potensiell trussel mot sine planer om å dominere Øst- og Sørøst-Asia. USA har satt i verk flere tiltak for å blokkere Kinas planer om å oppnå uavhengig (det vil si utafor USAs kontroll) og stabil tilgang til vestasiatisk eller kaspisk olje. USA har allerede plassert ut militære styrker i heile det olje- og gassrike Sentral-Asia, og er nå i ferd med å gjøre det samme i det betydelig rikere Vest-Asia.

Sjøl om omstendighetene har tillatt USA å drive gjennom en resolusjon om Irak i FNs sikkerhetsråd, har USA nå åpent erklært FN-systemet (for hva det var verdt) dødt. Innholdet i Bush sin tale til FN var at han erklærte organisasjonen som irrelevant med mindre den godkjente amerikansk overhøyhet. Den nye doktrinen står i dokumentet *US National Security Strategy*, som erklærer landets rett til forkjøpsangrep mot «voksende» eller potensielle trusler. Det advarer om at en er villig til å gå til ensidig aksjon dersom andre imperialistmakter ikke godtar dets ledelse. I tråd med den nye doktrinen reviderer USA systematisk den eksisterende internasjonale konsensusen om bruken av kjernefysiske våpen.

For å kunne gjennomføre denne planen må USA, som allerede har bredt seg ut over heile kloden, ekspandere ytterligere. Landet har i høyt tempo mangedobla sine militære utstasjoneringer og sine engasjement verden over, fra Filippinene til Asia (det sentrale, det sørlige og det vestlige) og til Latin-Amerika, og har nå i tillegg tatt på seg

rollen som direkte okkupant i Afghanistan, og ønsker tydeligvis å gjøre det samme i det minste i Irak. Da blir det altså slik at USA sprer sine styrker tynt utover, samtidig som landet vekker mye sterkere nasjonal motstand nå enn ved det indirekte styret som var vanlig under den nykoloniale orden. Intellektuelle leiegutter for de amerikanske og britiske herskerklassene forsøker nå å komme prosjektets enorme kostnad i forkjøpet, og er travelt opptatt med å utarbeide teoretiske forklaringer for en ny runde med kolonisering. Samtidig styrkes det interne undertrykkelsesapparatet i USA, og panikk, autoritetstruskap og andre fascistiske trekk vokser fram.

At utviklinga av den verdensomspennende folkelige motstanden, opposisjon fra andre imperialistmakter og en dyp svakhet i amerikansk økonomi skjer samtidig, mer enn antyder at forløpet ikke blir slik USA-imperialismen ønsker.

Vi vil takke for hjelpa vi har fått av Jacob Levich – skribent, redaktør og aktivist fra Queens, New York, og ei sann gullgruve av innsikt og informasjon – i arbeidet med denne boka.

2

Vestlig imperialisme og Irak

Sett i lys av USAs planer om invasjon og okkupasjon av Irak er tre temaer sentrale i de siste hundre års irakske historie.

Det første er imperialistmaktenes forsøk på å dominere Irak for å karre til seg dets enorme oljerikdommer. Slik er det nesten umulig å skille oljeselskapene og deres hjemlige regjeringer, ettersom regjeringene fremmer, sikrer og militært beskytter oljeselskapene sine.

Den andre er hver enkelt imperialistmakts forsøk på å holde andre vekk fra byttet.

Den tredje er den sterke nasjonale motstanden til det irakske folket og heile regionen mot disse imperialistiske planene. Dette viser seg tidvis i masseopprør og tidvis i folkelig press på makthaverne til enten å kreve bedre vilkår fra oljeselskapene, eller til og med å ekspropriere dem. Følgende gjennomgang er begrensa til Irak, og gir bare ei enkel skisse.

I. Fra koloni til halvkoloni

Imperialismens inntog

Verdens første sivilisasjon lå antakelig i Irak, det østligste landet i den arabiske verden. I oldtida var det kjent som Mesopotamia («Landet mellom elvene» – Eufrat og Tigris), og blei kalt Irak i det sjuende århundre. I århundrer var Bagdad en rik og levende by, det intellektuelle senteret i den arabiske verden. Fra 1500-tallet til 1918 var Irak en del av det ottomanske tyrkiske rike og delt mellom tre provinser (vilayeter): Mosul i nord, Bagdad sentralt og Basra i sør. Den første var hoved-sakelig kurdisk, den andre hovedsakelig sunni-arabisk og den tredje hovedsakelig sjia-arabisk.

Når det ottomanske riket tok til å forfalle, begynte Storbritannia og Frankrike å utvide sin innflytelse i disse områdene. De satte i gang omfattende prosjekter som jernbaner og bygginga av Suezkanalen, og de holdt de arabiske landa i gjeld til engelske og franske banker.

Ved inngangen til det tjuende århundret regjerte Storbritannia direkte over Egypt, Sudan og Persiabukta, mens Frankrike dominerte i Libanon og Syria. Iran var delt mellom britiske og russiske interessesfærer. Oppdelinga av de ottomanske territoriene (fra Tyrkia til Arabiahalvøya) var på imperialistmaktenes agenda.

Når Tyskland, som kom relativt seint til imperialistenes middagsbord, prøvde å utvide sin innflytelse i regionen ved å skaffe seg en «konsesjon» (1) på å anlegge en jernbane fra Europa til Bagdad, blei Storbritannia urolig. På denne tida hadde den britiske regjeringa, og særlig marinen, innsett oljas strategiske viktighet, og man antok at denne regionen kunne være rik på olje. Storbritannia investerte 2,2 millioner pund i The Anglo-Persian Oil Company (et britisk firma som opererte i Iran) og fikk dermed 51 % eierandel i selskapet. Gulbenkian, en eventyrlysten armensk forretningsmann, hevda at det måtte være olje i Irak også. På hans initiativ blei Turkish Petroleum Company (TPC) stifta, 50 % britisk, 25 % tysk og 25 % eid av Royal Dutch Shell (et nederlandsk/britisk selskap).

Første verdenskrig (1914–18) gjorde det tydelig for imperialistene hvor viktig det var å ha kontroll over olja til militære formål, og dermed også å kontrollere oljekildene. Så snart det var erklært krig mot det ottomanske riket, sendte Storbritannia en militærstyrke (hovedsakelig indiske soldater) inn i søndre Irak, og langt om lenge blei Bagdad tatt i 1917. Mosul blei erobra i november 1918. Dette siste var brudd på ei våpenhvile som var inngått med Tyrkia ei uke tidligere.

I løpet av krigen gjennomførte britene to motstridende sett med hemmelige forhandlinger. Det første med Sharif Hussein av Mekka. I bytte med et arabisk opprør mot Tyrkia lovte britene å støtte arabisk sjølstendighet etter krigen. Men britene insisterte på at Bagdad og Basra skulle være spesielle britiske interesseområder der «særskilte administrative ordninger» var nødvendige for å «sikre våre felles økonomiske interesser».

Det andre settet med forhandlinger, som var et klart brudd på det ovennevnte, gikk mellom britene og franskmennene. I følge Sykes-Picot-avtalen av 1916 skulle Irak deles mellom de to maktene: Mosul-provinsen skulle til Frankrike og de andre to delene til Storbritannia. For sitt samtykke skulle tsar-Russland få kompensasjon i form av et område i

Nordøst-Tyrkia. Når de revolusjonære bolsjevikene tok makta i november 1917 og offentliggjorde tsarregimets hemmelige avtaler, inkludert Sykes-Picot-avtalen*, skjønte araberne at de var blitt forrådt.

Irak under britisk herredømme

Etter krigen delte seierherrene byttet fra de tyske og ottomanske rikene mellom seg. Storbritannias løfter under krigen om arabisk sjølstendighet blei fort begravd. Frankrike fikk mandatet for Syria og Libanon, mens Storbritannia fikk mandatet for Palestina og Irak. (Mandatsystemet, ei tynn forkledning for kolonistyre, blei skapt under Folkeforbundet, forløperen til dagens FN. Mandat-territoriene, som tidligere var ottomanske, skulle «rettledes» av de seirende imperialist-maktene inntil de hadde bevist at de kunne styre sjøl.)

Storbritannia trua med krig for å sikre at Mosul-provinsen, som man visste inneholdt olje, skulle forbli en del av Irak. Frankrike gikk med på dette i bytte mot britisk støtte til fransk herredømme i Libanon og Syria og en 25 prosents andel i Turkish Petroleum Company.

Men anti-imperialistisk aktivitet i Irak hadde skapt problemer for britene fra første stund. Da det i 1920 blei annonsert at Storbritannia hadde fått mandatet for Irak, spredte det seg raskt et opprør mot de britiske herskerne. Britene slo opprøret hensynsløst ned, blant anna ved å bombe irakske landsbyer fra lufta. (På samme vis hadde de slått ned Rowlatt-opprøret i Punjab året i forvegen.) I 1920 foreslo krigs- og luftfarts-minister Winston Churchill at en enkelt kunne holde ro og orden i Mesopotamia «ved hjelp av fly væpna med gassbomber, støtta med så lite som 4.000 britiske og 10.000 indiske mann». Denne politikken blei formelt godkjent ved Kairo-konferansen i 1921. («The Hidden History of the Iraq War», Edward Greer, *Monthly Review*, mai 1991.)

Britene setter inn en hersker

Rysta av opprøret mente britene det var klokt å sette opp en slags fasade. (Utenriksminister Curzon sa at i de arabiske territoriene vil Storbritannia ha en «arabisk fasade styrt og administrert under britisk rettledning og kontrollert av en innfødt muhammedaner og, i så stor grad som mulig, en arabisk stab. … Det bør ikke være ei faktisk innlemming av de erobra territoriene under erobrerens direkte herredømme. Overtakelsen kan heller slørlegges av konstitusjonelle

* Sykes-Picot-avtalen – hemmelig avtale mellom Storbritannia, Frankrike og Russland. Omhandler deling av Syria, Irak, Libanon og Palestina. Oppkalt etter sjefsforhandlerne.

påfunn som protektorat, interessesfære, bufferstat eller liknende.») Den britiske høykommissæren proklamerte emir Feisal I, fra hasjemittfamilien i Mekka (som hadde blitt utvist fra det franske mandatet i Syria) som konge av Irak. Marionetten Feisal skreiv straks under en allianseavtale med Storbritannia, som stort sett kopierte reguleringene i mandatet. Dette førte til så sterke nasjonalistiske protester at kabinettet måtte gå av, og den britiske høykommissæren antok diktatorisk makt i flere år. Nasjonalistiske ledere blei utvist fra Irak i stor skala. (I denne perioden var heile regionen i opprør og anti-imperialistiske kamper oppstod også i Palestina og Syria.) Britene skisserte også en grunnlov for Irak som gav kongen kvasi-diktatorisk makt over parlamentet.

I 1925 var det omfattende demonstrasjoner for full uavhengighet i Bagdad. Disse forsinka grunnlovsforsamlingas godkjenning av avtalen. Høykommissæren måtte true med å oppløse forsamlinga for å få avtalen ratifisert. Før ratifikasjonen, ja til og med før det fantes en fasade av ei iraksk regjering, blei Turkish Petroleum Company tildelt konsesjon for heile Irak, på tross av omfattende motstand og at to regjeringsmedlemmer gikk av. (Blant anna pressa britene Irak med at de, under forhandlinger med tyrkerne, ville avstå den oljerike Mosul-provinsen til Tyrkia. Noe som var det motsatte av det de hadde krevd i de tidligere omtalte forhandlingene med Frankrike. På denne måten blei til og med landegrensene i regionen fastsatt ut fra det som var gunstig for den imperialistiske utbyttinga. Det var kurderne som led mest under dette. Deres territorium blei delt av imperialistmaktene mellom søndre Tyrkia, nordre Syria, nordre Irak og nordvestre Iran.)

Betingelsene for konsesjonen, som gjaldt heile landet så å si heile århundret fram til år 2000, var skandaløse. Prisen var fire shilling (en femdel av et britisk pund) per produsert ton olje*. For denne enorme gaven fikk marionettkongen Feisal en personlig presang: 40.000 pund. I et halvt århundre framover skulle oljeselskapene slåss for å forsvare denne konsesjonen som sin «legitime» rett.

Kampen om olja

Etter nederlaget i krigen havna Tysklands andel i Turkish Petroleum Company hos Storbritannia, som dermed dominerte selskapet nesten fullstendig.

Dette var imidlertid ikke holdbart lenger ut fra de nye maktforholda mellom de ulike imperialistmaktene. Sjøl om Storbritannia hadde det største imperiet, var de på veg nedoverbakke. Ute av stand

* «A ton of oil» tilsvarer 6,8-8,5 fat olje.

til å konkurrere med andre industrialiserte økonomier, prøvde de desperat å bruke sitt eksklusive grep om koloniene til å forsvare sin økonomiske styrke. USA, som nå var den ledende kapitalistiske makta, forlangte på si side det de kalte ei «åpen dør» til å utnytte besittelsene til de eldre kolonimaktene (2). To år etter at første verdenskrig var over, skreiv den amerikanske presidenten, Woodrow Wilson:

> «Det er innlysende for meg at vi står like foran en alvorlig økonomisk krig, og jeg er redd Storbritannia vil vise seg å være like kapable til forretningsmessig råskap som Tyskland har vist i så mange år med sine forretningsmetoder.» (*Middle East Oil and the Energy Crisis*, Joe Stork, 1975, side 14.)

Med USAs regjering i ryggen forlangte amerikanske oljeselskaper en del av Turkish Petroleum Company, og i 1928 hadde Jersey Standard og Socony (seinere kjent som Exxon og Mobil, nå slått sammen til Exxon-Mobil) oppnådd 23,75 prosent, likt med briter, franskmenn og Royal Dutch Shell. De fleste store oljeselskapene i verden var dermed representert i Turkish Petroleum Company (nå omdøpt til Iraq Petroleum Company, heretter IPC.)

Kampen mot nasjonalismen

Den stadige lokale motstanden mot britisk styre tvang omsider Storbritannia til å gi Irak «sjølstendighet» i 1932. Men Storbritannia gjorde dette først etter å ha lagd en ny avtale som betinga en «nær allianse» mellom de to landa, og ei «felles forsvarsholdning». Reelt sett betydde dette et Irak fortsatt under indirekte britisk styre. Storbritannia beholdt sine baser i Basra og vest for Eufrat, og Feisal beholdt fortsatt den irakske trona.

Ikke engang denne «uavhengigheten» varte lenge. I 1941 organiserte deler av den irakske hæren og ulike politiske parti et kupp mot kongen, og var like ved å alliere seg med aksemaktene for å vinne frihet fra britene. Storbritannia invaderte Irak på nytt, okkuperte det, og gjeninnsatte kongen og ei marionettregjering leda av Nuri al-Said (som blei utnevnt til statsminister fjorten ganger i løpet av den turbulente tida fra 1925 til 1958).

Den britiske okkupasjonen fortsatte etter krigens slutt i 1945. Unntakstilstand blei erklært for å knuse protester mot utviklinga i Palestina i 1948 (da palestinerne blei fordrevet og landet okkupert av den nye sionistiske staten). Akkurat da skreiv den irakske regjeringa under en ny allianseavtale med Storbritannia. Ifølge denne skulle Irak

ikke foreta seg noe som helst utenrikspolitisk som var i strid med britiske retningslinjer. Det skulle etableres et felles britisk-iraksk forsvarsstyre. Men når statsministeren kom tilbake fra London etter å ha sluttforhandla avtalen, blei det voldsomme folkeopptøyer i Bagdad, noe som tvang ham til å gå av og førte til at avtalen blei avvist. I åra som fulgte krevde nasjonale krefter at oljeindustrien skulle nasjonaliseres (slik Iran hadde gjort i 1951).

I 1952 gjennomførte studenter og «ekstremister» enda et folkelig opprør. Politiet klarte ikke å kontrollere demonstrantene, og regenten mobiliserte hæren for å opprettholde offentlig orden. Lederen for de væpna styrkenes generalstab styrte nå landet ved unntakslover i over to måneder. Alle de politiske partia blei forbudt i 1954.

Økende amerikansk innblanding i regionen

Prisen for å gå imot oljeselskapene blei tydeliggjort i nabolandet Iran. Der nasjonaliserte Mossadek-regimet British Petroleum i 1951. Landet blei som følge av dette utsatt for en ødeleggende boikott fra alle oljegigantene de påfølgende to åra, og regimet blei styrta gjennom et CIA-leda kupp i 1953. (CIA-agenten som var ansvarlig for operasjonen, blei seinere visepresident i Gulf Oil.) (3)

På den andre sida var regimene i heile regionen under press fra de arabiske massene. Gamal Abd al-Nasser, som fikk makta i Egypt ved et kupp i 1952, inntok ei konfrontasjonsholdning til USA og Storbritannia, nasjonaliserte Suezkanalen og tok imot hjelp fra Sovjetunionen. Dette gjorde Nasser populær i den arabiske verden, der Irak og Egypt kjempa om ledelsen. I denne perioden feide ei anti-imperialistisk bølge over de arabiske landa og trua stabiliteten til de pro-vestlige marionettregimene.

USA blei regionens nye politimann og undertrykte enhver agitasjon mot imperialismen og dens klientstater. Noen eksempler: Når både Saudi-Arabia og Irak knuste oljearbeidernes streik med tropper og unntakstilstand, kom umiddelbart flere lass med våpen fra USA. I 1957 arresterte kongen av Jordan (fetteren til kongen av Irak) sin statsminister, oppløste parlamentet, forbød politiske partier og sendte opposisjonen til konsentrasjonsleire, alt med militær og økonomisk støtte fra USA. I 1958 brukte det høyreorienterte libanesiske regimet amerikansk utstyr for å knuse nasjonalistisk opposisjon. På sterk oppfordring fra USA kom de tre pro-amerikansk/britiske regimene Irak, Tyrkia og Pakistan sammen og danna en allianse mot Sovjetunionen, kjent som Bagdadpakta (og seinere som the Mideast Treaty

Organisation og the Central Treaty Organisation; her blei også Storbritannia og Iran etter hvert med). Irak, det eneste arabiske landet i denne pakta, måtte tåle Nassers åpne fordømmelse.

Noter:
1. En «konsesjon» (eller et konsesjonsområde) er en del av et territorium som vertslandet har tillatt et selskap å okkupere eller bruke på en bestemt måte, vanligvis mot betaling. Det vanlige, historisk sett, var at konsesjoner blei utstedt for jernbaner, gruver og havner.
2. På dette tidspunktet trengte ikke USA iraksk olje til eget forbruk: Store funn på eget fastland fram til og med 30-tallet skapte en overflod av kapasitet. Amerikanske oljeselskap trengte å være i regionen for å begrense den globale forsyninga, slik at prisene kunne holdes oppe på et nivå som de sjøl tjente på. Og USA, den kapitalistiske verdens nye leder, ønska å sikre seg kontrollen over verdens strategiske ressurser. Seinere, etter andre verdenskrig, brukte USA blant anna sin kontroll over vestasiatisk olje for å dominere Europa.
3. Den innbyrdes byttinga av folk mellom de store oljeselskapene og regjeringa er en tradisjon i USAs politiske liv, med forutsigbare resultater: I den sittende administrasjonen har president Bush, visepresident Cheney og sikkerhetsrådgiver Condoleezza Rice tidligere hatt toppjobber i oljebransjen.

II. I retning nasjonalisering

Under ledelse av Abd al-Karim Kassem tok ei gruppering i hæren makta i Irak i juli 1958. De henretta kongen og Nuri al-Said og erklærte republikk – til stor folkelig begeistring. Dette var første gang et marionettregime i et oljeproduserende land blei styrta. Det nye regimet appellerte til den generelle anti-imperialistiske bevisstheten i sin aller første uttalelse: «Med hjelp av den allmektige Gud og med støtte fra folket og de væpna styrkene har vi befridd landet fra dominansen til ei korrupt gruppe innsatt av imperialismen for å roe folket.»

USA og Storbritannia flytta umiddelbart sine tropper til henholdsvis Libanon og Jordan og forberedte en invasjon av Irak. Uheldigvis for USA, var det styrta regimet så forhatt av det irakske folket at ingen krefter kunne oppdrives som støtte til den amerikanske planen. USA leverte likevel et ultimatum som trua med inngripen om ikke det nye regimet respekterte USAs oljeinteresser. Kupplederne erklærte på sin side flere ganger at disse interessene ikke ville bli rørt. Først da trakk USA og Storbritannia tilbake sine tropper. Irak er altså ikke ukjent med invasjonstrusler.

Folkelig press og selskapenes motangrep

Tross alle forsikringer som blei gitt amerikanerne, stod det nye irakske

regimet fortsatt under press fra sitt eget folk. De irakske massene forventa at marionettkongens fall ville føre til reforhandlinger eller forkasting av kolonitidas konsesjoner til Iraq Petroleum Company. (Ifølge Tanzer var den totale summen oljeselskapene hadde investert i Irak mindre enn 50 millioner dollar. Profitten av dette var så nok til å finansiere all videre investering. Stork beregner at profitten fra Irak i 1963 aleine var på 322,9 millioner dollar. (Michael Tanzer, *The Energy Crisis, World Struggle for Power and Wealth*, 1974, side 59; Stork, side 119.) Iran og Saudi-Arabia hadde endt opp med bedre vilkår enn Irak, ettersom deres tidlige konsesjoner ikke dekka landas totale territorium, slik forholdet var for Iraq Petroleum Company.

Eierne av IPC, hovedsakelig amerikanske og britiske oljegiganter (1), eide oljefelt andre steder i verden også. Det var ikke produksjonskostnadene, men komplekse strategiske hensyn, som avgjorde hvilke felt som skulle utnyttes først. De hadde det ikke travelt med å utvikle irakske oljefelt eller bygge ut større raffineringskapasitet der. De eksisterende installasjonene til IPC dekka bare 0,5 prosent av konsesjonsområdet. Når Kassems regime forlangte at selskapet skulle gi fra seg 60 prosent av konsesjonsområdet, og doble både produksjonen og raffineringskapasiteten, svarte IPC med å redusere produksjonen. Oljegigantene hadde bestemt seg for å statuere et eksempel med Irak, for å hindre andre oljenasjoner i å reise seg.

Kassem svarte på oljegigantenes uforsonlighet ved å trekke seg fra Bagdadpakta og Sterling-blokka*. Han signerte en avtale om økonomisk og teknisk hjelp med Sovjetunionen i 1959, beordra britiske styrker ut av Habbaniya-basen og sa opp det amerikanske hjelpeprogrammet. I 1961 avslutta han forhandlingene med Iraq Petroleum Company og fastsatte Lov nr 80, som gav IPC lov til fortsatt bruk av sine eksisterende installasjoner, mens det resterende terri-toriet (99,5 prosent) blei tilbakeført til regjeringa (2).

Oljegigantene svarte med å redusere produksjonen til IPC ytterligere. I 1963 erklærte Kassem dannelsen av et statlig oljeselskap for å bygge ut områdene som ikke lenger var konsesjonsbelagt, og offentliggjorde et amerikansk notat som trua Irak med sanksjoner om han ikke endra holdning. Fire dager seinere blei han styrta i et kupp som ukeavisa *L'Express* i Paris tørt fastslo var «inspirert av CIA» (Tanzer, side 52).

---

* Sterling-blokka – ei gruppe land som hadde valutaen sin fast knytta til det britiske pundet.

Kuppet i 1963 og forhandlingene med Iraq Petroleum Company

Kuppet blei gjennomført av en allianse mellom Ba'ath-partiet (Det arabiske sosialistiske Ba'ath-partiet, «ba'ath» betyr «renessanse») og ei gruppering i hæren. Men Ba'ath blei fort fratatt makta av sine medsammensvorne. De nye herskerne gav umiddelbart Iraq Petroleum Company ytterligere 0,5 prosent av konsesjonsområdet, inklusiv det rike feltet Nord-Rumaila som selskapet hadde oppdaga, men unnlatt å utnytte. IPC avtalte også å gå sammen med det nye Iraq National Oil Company (INOC) i en «joint venture» for leiting og utvikling i store deler av det eksproprierte området.

Avtalen blei imidlertid fordømt av den arabiske nasjonalistiske folkeopinionen, og regimet nølte i årevis med å ratifisere den. I mellomtida brøt den arabisk–israelske krigen ut i 1967. Her deltok Irak. Israel, med USA i ryggen, okkuperte landområder som hørte til Syria, Egypt og Jordan. De diplomatiske bånda mellom Irak og USA blei brutt. Styrken på de anti-amerikanske og anti-britiske følelsene etter denne krigen gjorde det umulig for det irakske regimet å gi Nord-Rumaila tilbake til IPC. Regjeringa vedtok isteden Lov nr 97, som bestemte at INOC aleine skulle utvinne olje i de 99,5 prosentene der IPC ikke hadde konsesjon.

Mellom 1961 og 1968 økte IPC produksjonen i Irak med en brøkdel av økninga de foretok i de mer føyelige regimene Iran, Kuwait og Saudi-Arabia der de samme gigantene deltok. Betalingene fra IPC til den irakske regjeringa var avhengig av oljeproduksjonen, og regjeringas inntekter var igjen svært avhengig av disse betalingene. Derfor førte oljegigantenes taktikk til en svært stram iraksk økonomi, noe som forhindra regjeringa fra å sette i gang utviklingsprosjekter. Ifølge en hemmelig regjeringsrapport fra USA bora faktisk Iraq Petroleum Company oljebrønner til feil dybde og dekka til andre med bulldosere for å redusere produksjonskapasiteten. Den langvarige og fastlåste situasjonen kosta Irak dyrt: «mer enn et dusin år med økonomisk stagnasjon, politisk ustabilitet og konfrontasjon.» (Stork, side 194, der også mye av denne redegjørelsen er henta.)

Saddam Hussein kommer til makta

Ba'ath-partiet kom tilbake i maktposisjon i 1968 gjennom et kupp (som gjorde Saddam Hussein til visepresident, nestleder for Det revolusjonære kommandorådet og i økende grad det reelle

maktsentret). Partiet fortsatte kursen med å dra oljeindustrien ut av grepet til Iraq Petroleum Company. Endelig, i 1972, blei selskapet nasjonalisert, og aksjeeierne fikk en kompensasjon på 300 millioner dollar. (Betalinga blei oppveid ved at selskapet måtte betale 345 millioner dollar for tidligere uoppgjorte forhold.) Landet henvendte seg til Frankrike og Sovjetunionen for teknisk hjelp og kreditt. Sovjet bygde ut Nord-Rumaila-feltet mer eller mindre etter planen i 1972.

For Sovjetunionen var Irak et viktig gjennombrudd i regionen. I motsetning til Egypt og Syria, som Sovjet hadde utvikla forbindelser med (de blei kasta ut av Syria i 1972), hadde Irak enorme oljereserver. Dermed fulgte lukrative oljekontrakter, mulighet til ytterligere investeringer i Øst-Europa av overskuddet fra oljevirksomheten, omfattende våpensalg og innflytelse i regionen. Også Frankrike opprettholdt bånda med den irakske oljeindustrien. (Et viktig moment er at til tross for hvor viktig olja blei for iraksk økonomi og den store kostnaden som lå i avhengigheten av utenlandske firmaer, utvikla aldri landet samme nivå av teknologisk sjølberging på dette området som det sosialistiske Kina gjorde i samme periode. Irak forsøkte heller å løse opp bånda til oljegigantene i USA og Storbritannia ved å binde seg opp til andre utvikla land.)

Bakteppet for den irakske nasjonaliseringa var en arabisk region der sjøl pro-amerikanske regimer ønska å hevde seg. Radikale arabiske oljeeksperter (først og fremst Abdullah Tariki) appellerte til folkets fantasi med sine veldokumenterte avsløringer om hvordan oljerikdommen i de arabiske landa blei plyndra. Organisasjonen av oljeeksporterende land (Opec) var aktiv i å kreve bedre avtaler for olja. Ei gruppe unge offiserer leda av Muammar al-Gaddafi styrta det libyske monarkiet i 1969 og gikk i konfrontasjon med oljegigantene. Og den væpna palestinske kampen blei født. De arabiske hærenes nederlag i krigen mot Israel i 1973 førte til ei styrking av antiamerikanske stemninger. Prosessen kulminerte med en arabisk oljeblokade mot vestens stater og ei massiv økning av prisene de oljeproduserende landa krevde. Med sine enorme oljeressurser (de nest største i verden etter Saudi-Arabia) spilte Irak en viktig rolle i denne kampen.

Fram til monarkiet blei styrta i 1958 var Irak i hovedsak en landbruksnasjon. Det var først da marionettkongen var fjerna, at en del utviklingsprosjekter kom i gang. Etter 1973 gjorde de høyere oljeprisene at utgiftene til velferdstiltak kunne økes betydelig. Boligbygginga økte og levestandarden blei vesentlig bedra. Regimet gikk imidlertid lenger,

og satte i gang ei rekke prosjekt for industriell allsidighet, for redusert import av ferdigvarer, for økt produksjon i landbruket og redusert landbruksimport og for ei svær økning av eksport utenom olje. Store investeringer blei gjort i infrastruktur, særlig i vannprosjekter, veger, jernbaner og strøm på landsbygda. Teknisk utdanning blei økt og en heil generasjon kvalifisert industriarbeidskraft blei lært opp.

Disse tiltaka stod i skarp kontrast til sjeikdømmene i Golfen, Saudi-Arabia, Kuwait og De forente arabiske emiratene. I disse landa gikk en del av de enorme inntektsøkningene etter 1973 til å løfte levestandarden til kongens undersåtter. Men resten blei investert i utenlandske banker og statsobligasjoner, hovedsakelig i USA. På denne måten blei ikke USA fundamentalt trua av hoppet i oljeprisen. Når den var på et høyere nivå, fløt mesteparten av USAs utgifter tilbake til egen finanssektor. Irak derimot, investerte mye mer *internt* enn de andre arabiske statene, og hadde derfor en langt mer allsidig økonomi.

Det er verdt å merke seg at Iraks kulturelle klima og framskritta på det sosiale området vekker avsky hos islamske fundamentalister. Fram til 1991 sank analfabetismen raskt, også blant kvinner. Irak er kanskje det landet i regionen som har kommet lengst i kvinnefrigjøringa, og kvinner finnes i mange yrker .

Noter:
1. Franskmennene og nederlenderne fortsatte som deleiere, men holdt seg i bakgrunnen. Irak så særlig på Frankrike som velvillig innstilt til Iraks sak.
2. Organisasjonen av oljeeksporterende land (Opec) blei stifta i Bagdad i september 1960 for å forene og koordinere medlemslandenes oljepolitikk. Blant de opprinnelige medlemmene var Irak, Kuwait, Saudi-Arabia og Venezuela.
3. Det faktum at USA så på Iraks verdslighet som en buffer mot Khomeinis «islamske revolusjon», lager hakkemat av USAs nåværende forsøk på å framstille Saddam som en alliert av en global islamsk fundamentalist-konspirasjon.

III. Krigen Iran–Irak: Til nytte for amerikanske interesser

I 1979 blei Saddam, som allerede var den reelle lederen i Irak, president og formann i Det revolusjonære kommandorådet. Heile regionen stod ved et kritisk vegskille.

For det første blei USAs pilar i Vest-Asia, Pahlavi-monarkiet i Iran, styrta av et massivt folkeopprør som USA stod maktesløse overfor.

Dette gjorde USA og klientstatene dypt bekymra over muligheten for ei liknende utvikling i heile regionen.

For det andre hadde Saddam i Irak brukt landets oljerikdommer til ei storstilt oppbygning av forsvaret, og militære utgifter hadde vokst til 8,4% av bruttonasjonalproduktet i 1979. Sia 1958 hadde Irak i større og større grad blitt et viktig marked for sofistikerte våpen fra Sovjetunionen, og landet blei ansett å tilhøre Sovjet-leiren. I 1972 skrev Irak under på en 15-årig vennskaps-, samarbeids- og militæravtale med Sovjet. Det irakske regimet arbeidde for å utvikle eller skaffe kjernefysiske våpen. Bortsett fra Israel hadde bare Iran en hær som kunne måle seg med Iraks. Men etter 1979, da sjahen av Iran blei styrta, blei store deler av den iranske hærens amerikanske utstyr etter hvert ubrukelig.

Den irakske invasjonen av Iran i 1980 (under påskudd av å ordne opp i grensetvister) løste dermed to større problem for USA. I det neste tiåret var regionens to ledende militærmakter, ingen av dem vennlig innstilt overfor USA, bundet opp i en voldsom konflikt med hverandre. Slike konflikter blant land i den tredje verden skaper store muligheter for imperialiststatene til å skaffe seg nytt fotfeste. Slik gikk det også i dette tilfellet.

Til tross for sine sterke bånd til Sovjetunionen vendte Irak seg til Vesten for støtte i krigen mot Iran. Og de fikk massiv støtte. Som Saddam Hussein seinere har avslørt, bestemte USA og Irakseg for å gjenetablere de diplomatiske forbindelsene (som var blitt brutt etter krigen med Israel i 1967) like før Irak invaderte Iran i 1980. (Forbindelsene blei imidlertid ikke etablert før noen få år seinere for å ikke gjøre koplinga til krigen for tydelig.)De diplomatiske forbindelsene mellom USA og Irak blei formelt gjenoppretta i 1984, sjøl om USA visste og FN-ansatte bekrefta at Irak brukte kjemiske våpen mot iranske tropper. (USAs utsending for å forhandle avtalene var ingen andre enn nåværende forsvarsminister Donald Rumsfeld.) I 1982 fjerna USAs utenriksdepartement Irak fra lista over «stater som støtter terrorisme», og bekjempa krefter i Kongressen som ville ha landet tilbake på lista i 1985. Viktigst var det likevel at USA i FNs sikkerhetsråd blokkerte fordømming av Iraks kjemiske angrep. USA aleine stemte mot en uttalelse i 1986 som fordømte Iraks bruk av sennepsgass mot iranske tropper, en grusomhet som det nå ser ut som om USA var direkte involvert i.

Å forsyne Irak blei storhandel. Storbritannia slo seg sammen med Frankrike og var en stor våpenkilde for Irak. Irak importerte uran fra

Portugal, Frankrike og Italia, og begynte å bygge anlegg for anriking av uran med tysk hjelp. USA fikk i stand massive lån til Iraks voldsomme krigsutgifter fra amerikanske klientstater som Kuwait og Saudi-Arabia. Den amerikanske regjeringa skaffa helikoptre utstyrt for sprøyting av landbruksområder (seinere brukt under kjemiske angrep i 1988). USA lot også Dow Chemicals sende kjemikalier til bruk mot mennesker, og beordra offiserer fra flyvåpenet til å samarbeide med sine irakske motparter (fra 1986). USA godkjente videre teknologieksport som kunne gi irakske missiler økt rekkevidde (1988). I oktober 1987 og april 1988 angrep amerikanske styrker sjøl iranske skip og oljeplattformer.

På det militære området skaffa USA Irak satellittdata og informasjon om iranske militære bevegelser. USA forberedte også, som tidligere offiserer i den amerikanske militære etterretninga (DIA) nylig har avslørt til *New York Times* (18. august 2002), *detaljert slagplanlegging for irakske styrker i denne perioden*, dette mens Irak møtte offentlig fordømmelse fra resten av verden for sin gjentatte bruk av kjemiske våpen mot Iran. I følge en høytstående tjenestemann i DIA: «Dersom Irak hadde tapt, kunne det hatt katastrofale følger for Kuwait og Saudi-Arabia, og heile regionen kunne gått tapt [altså glidd ut av amerikansk kontroll –*Aspects*] – Det var bakgrunnen for politikken.»

Ett av slaga USA bidrog til planlegginga av, var Iraks gjenerobring av den strategiske Fao-halvøya i Persiabukta i 1988. Sia Irak etter hvert gjorde omfattende bruk av sennepsgass i dette slaget, er det klart at den amerikanske slagplanen stilltiende inkluderte bruken av slike våpen. DIA-offiserer gjennomførte ei inspeksjonsreise på Fao-halvøya etter at de irakske styrkene gjenerobra denne, og rapporterte til sine overordna om Iraks utstrakte bruk av kjemiske våpen, men dette vakte ingen interesse. Oberst Walter P. Lang, som var DIA-offiser på denne tida, sier at «irakernes bruk av gass på slagmarka ikke gav grunn til dyp strategisk bekymring». Han hevda at DIA «aldri ville godkjent bruk av kjemiske våpen mot sivile, men bruken mot militære mål blei sett på som uunngåelig i Iraks kamp for å overleve». (Som vi skal se seinere, blei kjemiske våpen brukt i stor utstrekning av den irakske hæren mot kurdiske sivile, men DIA-offiserer benekter at de var «involvert i å planlegge noen av operasjonene der disse angrepa inntraff».) En annen DIA-offiser sier: «De (irakerne) blei bedre og bedre», og etter ei stund blei kjemiske våpen «integrert i angrepsplanen ved enhver større operasjon». En tidligere deltaker i programmet fortalte *New York Times* at folk høyt oppe i Reagans administrasjon ikke gjorde noe for å avbryte

dette programmet. Pentagon «var ikke så skremt av Iraks gassbruk», sa en veteran fra samarbeidet. «Det var bare en alternativ måte å drepe folk på, om det var med ei kule eller med kjemisk gass gjorde ingen forskjell.» Gjenerobringa av Fao-halvøya var et vendepunkt i konflikten, og førte Iran til forhandlingsbordet.

Ei amerikansk senatshøring i 1995 avslørte ved et uhell at under Iran–Irak-krigen hadde USA *sendt Irak prøver på alle sorter bakterier Irak seinere brukte til å lage biologiske våpen.* Dette blei sendt av Centers for Disease Control and Prevention [Sentrene for sjukdomskontroll og forebygging] [sic] og den amerikanske Type Culture Collection [bakteriekultursamlinga] til de samme stedene i Irak som FNs våpeninspektører seinere fastslo å høre til Iraks biologiske våpenprogram (*Times of India,* 2. oktober 2002).

Det er ironisk å høre USA i dag snakke om Saddam Husseins angrep på kurderne i 1988. Disse angrepa hadde full amerikansk støtte:

> «Som en del av Anfal-felttoget* mot kurderne (februar til desember 1988) brukte det irakske regimet i utstrakt grad kjemiske våpen mot egen sivilbefolkning. Mellom 50.000 og 186.000 kurdere blei drept i disse angrepa, over 1.200 kurdiske landsbyer blei ødelagt og 300.000 kurdere blei forflytta … Anfal-felttoget blei utført med Vestens stilltiende samtykke. Heller enn å fordømme massakren av kurderne, økte USA si støtte til Irak. USA var med på Iraks angrep på iranske anlegg, sprengte to iranske oljerigger og ødela en iransk fregatt en måned etter Halabja-angrepet. Før to måneder var gått oppfordra ledende amerikanske tjenestemenn til forretningsmessig samarbeid gjennom et iraksk statsstøtta organ. USAs administrasjon gikk mot, og blokkerte til slutt, et lovforslag i Senatet om å stanse lån til Irak. USA godkjente eksport til Irak av gjenstander til både sivil og militær bruk i dobbelt så høyt tempo etter Halabja som før 1988. Irakske skriftlige garantier om sivil bruk blei godkjent av USAs handelsdepartement, som ikke krevde lisenser eller kontroll (som det gjorde for mange andre land). Bush-administrasjonen godkjente eksport til Irak av avansert dataoverføringsutstyr til en verdi av 695.000 dollar dagen før Irak invaderte Kuwait.» («The dishonest case for war on Iraq» av Alan Simpson (parlamentsmedlem) og dr Glen Rangwala, *Labour Against the War Counter-Dossier*, 17. september 2002.)

---

* *Anfal* er navnet Irak satte på felttoget mot kurderne som her beskrives. Ordet betyr egentlig krigsbytte, men knyttes nå gjerne til folkemordet i 1988. 15. mars erobra kurdiske og iranske styrker byen Halabja. Dagen etterpå blei byen bomba med giftgass. 6.000 sivile kurdere blei drept.

Hvor alvorlig USAs deltakelse i Iraks «masseødeleggelsesvåpen-program» var, blei klart i desember 2002, da Irak leverte en 11.800 siders rapport om disse programmene til FNs sikkerhetsråd. USA insisterte på å undersøke rapporten før noen andre, til og med før våpeninspektørene, og forlangte straks at 8.000 sider skulle fjernes før de tillot at de ikke-permanente medlemmene i Sikkerhetsrådet kunne få se rapporten. Irak lot øyensynlig lista over hvilke amerikanske selskaper som blir nevnt i rapporten, tilfalle den tyske avisa *Die Tageszeitung*. I tillegg til amerikanske selskap var tyske firma sterkt implisert (se tillegg II til originalen av denne boka – ikke med i den norske oversettelsen). (Saddam Husseins bruk av kjemiske våpen og hans undertrykking av intern opposisjon har heile tida vært nyttig for amerikanske interesser: I perioder med allianse mellom de to landa har de godkjent og støtta slik politikk, i perioder med spenning og krig blir den rutinemessig utnytta i propagandasammenheng.)

Det er med dette historiske bakteppet vi må forstå de strategiske og økonomiske aspektene ved USAs tilsynelatende uforståelige snu-operasjon i forhold til Irak etter 1990.

IV. Iraks lidelser

Krigen mellom Iran og Irak endte formelt i 1990, og begge landa – potensielt rike og mektige stater – hadde lidd enorme tap. «Krigen om byene» hadde hatt store befolkningssentre og industriområder, særlig oljeraffinerier, som mål. Iran, som mangla kontinuerlig tilgang på sofistikerte våpen og amerikansk hjelp slik Irak fikk, hadde klart å slå tilbake Iraks angrep ved å mobilisere store «menneskebølger» av unge frivillige, til og med tenåringsgutter. Taktikken fungerte, men prisen betalt i menneskeliv enorm varenorm. Det var erkjennelsen av et mulig internt opprør som førte iranske ledere til å forhandle med Irak etter at de hadde tapt Fao-halvøya igjen i 1988.

Iraksk økonomi trengte også sårt gjenoppbygging. Utviklings-programmer hadde blitt neglisjert det siste tiåret. Oljeleiting og utbygging av oljeindustrien hadde stagnert. For å betale for krigen hadde landet ei akkumulert utenlandsgjeld på 80 milliarder dollar; mer enn halv-parten av dette til Golfstatene. Iraks ledere hadde ingenting å vise fram for de forferdelige krigsomkostningene, og var desperate.

En mulighet for USA

For USA, derimot, var denne katastrofen for de to landa en tilfredsstillende situasjon, som bar løfter om enda større gevinst. Det utslitte Iran var ikke lenger noen trussel mot amerikanske interesser i resten av regionen. Og, *som vi skal se, den ustabile situasjonen i Irak skapte grunnlag for at USA kunne nå et viktig mål: permanent militær tilstedeværelse i Vest-Asia.* Direkte kontroll over vestasiatiske oljeressurser, de rikeste og lettest utvinnbare i verden, ville tillate USA å manipulere oljetilgangen og prisene ut fra sine strategiske interesser, og dermed konsolidere global overlegenhet overfor alle framtidige utfordrere.

Verdenssituasjonen var gunstig for en slik plan. Sovjetunionen var på randen av sammenbrudd, og ville ikke kunne forhindre amerikansk innblanding i regionen. Heller ikke europeiske, japanske eller kinesiske innvendinger ville innebære alvorlige konsekvenser. Problemet var de arabiske *massenes* motstand mot amerikanske tropper – enda mer mot permanent tilstedeværelse.

Det som trengtes var altså et truverdig påskudd for amerikansk innblanding og kontinuerlig nærvær.

Sjokk for Irak

Etter det nære samarbeidet mellom USA og Irak i løpet av krigen mellom Iran og Irak, er det ikke overraskende at Saddam Hussein forventa en slags kompensasjon fra Vesten for denne krigen, og følte seg sikker på at hans krav ville få positiv respons. Ettersom krigen blei framstilt av Vesten og Golfstatene (Kuwait, De forente arabiske emiratene og Saudi-Arabia) som en defensiv aksjon mot Irans planer om å overkjøre heile regionen, forventa Saddam ikke bare at Iraks gjeld til Golfstatene skulle bli ettergitt, men at disse statene også skulle avhjelpe det desperate behovet for å gjenoppbygge Iraks økonomi.

I stedet skjedde det motsatte. USAs klientregimer, som Kuwait, Saudi-Arabia og Emiratene, økte oljeproduksjonen sin, og forlenga på den måten kollapsen i oljeprisen som hadde starta i 1986. Dette hadde ei ødeleggende virkning for det krigsherja Irak, der oljeinntekter stod for halve bruttonasjonalproduktet og det meste av statens inntekter. Dette ville også hemme gjenoppbygginga av Iraks væpna styrker.

En annen bemerkelsesverdig hendelse var Kuwaits tyveri av olje fra Rumaila-feltet. (Feltet ligger nær grensa, men i all hovedsak på iraksk side.) Dette skjedde ved skråstilt boring (boring i vinkel i stedet for rett ned). Tyveriet virka som en bevisst provokasjon, sett på bakgrunn av at

Kuwait sjøl er et oljerikt land. Det er verdt å ha i minne at Irak allerede hadde en del grensetvister gående med Kuwait. Irak hadde fra tid til annen også fremma krav på heile Kuwait (1). I lys av dette er det vanskelig å forestille seg at det lille og lett væpna Kuwait ville ha utført ei slik provoserende handling som skrå-boring mot territoriet til et sterkt væpna Irak uten at dette var velsigna av USA.

Saddams påskudd

Det kan se ut som om Saddam trudde at han kunne true Kuwait med invasjon (eller faktisk invadere) for å få et forhandlingskort og dermed oppnå sine krav – spesielt om ettergiving av lån og reduksjon i golfstatenes oljeproduksjon. Avskriften av Saddams samtale med den amerikanske ambassadøren i Bagdad, April Glaspie, bare ei uke før invasjonen av Kuwait i 1990, avslører forholdet mellom de to statene. Saddam framtrer ikke som stormannsgal, heller ikke legger han vekt på Iraks historiske og legitime krav på Kuwait. Tvert i mot understreker han sine finansielle behov. Han ber om amerikanernes forståelse ved spesielt å peke på de tjenester Irak har utført overfor USA og klientstatene i regionen:

> «Beslutninga om å etablere forbindelser med USA blei tatt i 1980 i løpet av de to månedene som gikk forut for krigen mellom oss og Iran. Når krigen tok til, utsatte vi etableringa av forbindelsen for å unngå misforståelser, og i håp om at krigen snart ville være over. Men fordi krigen blei langvarig, og for å understreke det faktum at vi er et alliansefritt land [det vil si ikke en del av Sovjet-blokka], var det viktig å reetablere forbindelser med USA. Vi valgte å gjøre dette i 1984 … Når forbindelsene var gjenetablert, hadde vi håp om bedre forståelse og bedre samarbeid. …Vi forholdt oss til hverandre under krigen, og vi hadde avtaler på ulike nivå …
>
> Irak kom ut av krigen nedtynga av 40 milliarder i gjeld, ikke medregna hjelp gitt av de arabiske statene. Enkelte av disse mener at dette også var lån, enda om de visste – og De visste det også – at uten Irak ville de ikke ha hatt disse summene, og framtida for regionen ville ha sett heilt annerledes ut. Vi tok til å merke resultatene av reduserte oljepriser … På et tidspunkt hadde prisen gått ned til 12 dollar per fat, og en reduksjon i Iraks beskjedne budsjett på 6 til 7 milliarder dollar er en katastrofe …
>
> Vi har hatt håp om at de amerikanske myndighetene snart ville ta nødvendige beslutninger om forholdet til Irak … Men når

planlagt og bevisst politikk tvinger oljeprisen ned, uten noen gode handelsmessige begrunnelser, betyr dette nok en krig mot Irak. For militær krig dreper ved at folk forblør, og økonomisk krig dreper folks menneskeverd, ved å ta fra dem muligheten for en rimelig levestandard … Kuwait og Emiratene var i front for en slik politikk, med mål å svekke Iraks posisjon og frarøve befolkninga en høyere levestandard. Og De vet at våre forbindelser med Emiratene og Kuwait har vært gode …

Jeg har lest de amerikanske uttalelsene om venner i dette området. Sjølsagt har enhver rett til å velge sine venner, det har vi ingenting imot. Men De vet at det var ikke dere som forsvarte disse vennene under krigen med Iran. Jeg forsikrer at dersom iranerne hadde vunnet herredømme over regionen, ville de amerikanske troppene ikke makta å stoppe dem uten bruk av atomvåpen … Deres samfunn kan ikke akseptere ti tusen døde i ett slag. De vet at Iran var enig i våpenhvila, men ikke fordi USA hadde bomba en av oljeplattformene etter frigjøringa av Fao. Er dette Iraks belønning for rollen med å sikre stabilitet i regionen, og for å forsvare den fra en ukjent flodbølge? …

Det er ikke rimelig å be vårt folk om å blø elver av blod i åtte år, for deretter å si til dem: «Nå må dere akseptere aggresjon fra Kuwait, fra De forente arabiske emiratene eller fra USA eller fra Israel» …Vi regner ikke Amerika blant våre fiender. Vi setter dem der vi ønsker at våre venner skal være, og vi forsøker å være venner. Men gjentatte amerikanske utsagn i fjor gjør det tydelig at Amerika ikke oppfatter oss som venner.» (*New York Times International,* 23. september 1990.)

Kalkulert respons

Uten å kjenne til de fakta om amerikanske intensjoner som vi har omtalt tidligere, ville Glaspies svar på Saddams uttalelser være vanskelig å forstå. Samtalen fant sted samtidig som Irak hadde massive troppeoppbygninger nær grensa mot Kuwait, og mens Irak kom med erklæringer om at de anså Kuwaits handlinger som aggresjon: *Det var klart for verden at Irak var på veg til å invadere.* Gitt USAs seinere respons, ville man jo ha forventa, ei uke før invasjonen, at ei klar melding om at *USAs respons på en slik invasjon ville bli militær intervensjon.* I stedet understreka USA-ambassadøren i den mildest mulige form («bekymring») følgende:

«… vi har ingen meninger om de arabisk-arabiske konfliktene, som for eksempel *Iraks grensetvist med Kuwait.* Jeg tjenestegjorde i

den amerikanske ambassaden i Kuwait på slutten av 1960-tallet. Instruksjonen vi hadde den gang var at vi ikke skulle gi uttrykk for et syn på disse konfliktene, og at de ikke var knytta til Amerika. James Baker* har gitt ordre til våre talsmenn om å understreke denne instruksen.

Vi håper De kan løse disse problemene ved å bruke hensiktsmessige metoder via Klibi eller via president Mubarak**. Alt vi håper, er at disse sakene kan bli løst raskt. Med hensyn til dette, er det da mulig å be Dem forsøke å se saken fra vår side? Mi vurdering er, etter 25 år i tjeneste i dette området, at Deres mål trenger sterk oppbakking fra Deres arabiske brødre. Jeg snakker om olje. Men De, herr president, har utkjempa en skrekkelig og smertefull krig. Oppriktig talt, vi kan utelukkende se at De har satt opp store tropper i sør. Normalt ville slikt ikke være vår sak. Men dette må ses i sammenheng med det De sa på nasjonaldagen. Vi leser detaljene i de to breva fra utenriksministeren, og vi Iraks standpunkt slik, at – når alt summeres opp – så er tiltaka som blei tatt av Emiratene og Kuwait, jamgodt med militær aggresjon mot Irak. Da vil det være fornuftig av meg å være bekymra. Av den grunn har jeg fått instruks om å spørre Dem, i vennskapelig ånd, og ikke konfrontasjonens ånd, om Deres hensikter.» (Uthevingene er våre.)

Dette indikerer tydelig at mens USA ville være «bekymra» over en invasjon, ville landet samtidig holde distanse og behandle situasjonen som en sak som burde løses forhandlingsvegen mellom arabiske stater. På denne måten feiltolka Saddam fullstendig amerikanernes virkelige intensjoner. Invasjonen av Kuwait, en suveren stat med medlemskap i FN, gav USA muligheten til raskt å mobilisere Sikkerhetsrådet og skape en verdensomspennende koalisjon mot Irak. Det var avgjørende at Iraks invasjon av en annen arabisk stat skapte en situasjon der flere av de arabiske statene, som Egypt, Syria og Saudi-Arabia, kunne slutte seg til koalisjonen (2).

Fredelig tilbaketrekning – et «skrekkscenario»

Sikkerhetsrådets resolusjon 661, som blei vedtatt i august 1990, krevde umiddelbar og betingelsesløs tilbaketrekning fra Kuwait og påla sanksjoner mot Irak. Sanksjonene blei prøvd ut bare i så lang tid som det tok USA å bygge opp tilstrekkelig med tropper i regionen og å

* James Baker – USAs utenriksminister på denne tida.
** Chadli Klibi – tunisisk politiker, dengang generalsekretær i Den arabiske liga. Muhammad Hosni Mubarak – Egypts president.

sikre internasjonal finansiering av krigsinnsatsen. I november 1990 fikk USA gjennom i Sikkerhetsrådet resolusjon 678, som bestemmer bruk av «alle nødvendige midler» for å få slutt på okkupasjonen av Kuwait (3). USA kvalte alle diplomatiske anstrengelser fra Sovjetunionen, Europa og de arabiske landa, ved å insistere på betingelsesløs tilbaketrekning av Iraks styrker.

Frankrike fremma i siste liten et forslag om iraksk tilbaketrekking, forutsatt at USA samtykka i å innkalle til en internasjonal fredskonferanse for regionen. (Dette ville innbefatte diskusjon om Israels illegale okkupasjon av Vestbredden, Gaza og Golanhøydene, tema for den ikke håndheva resolusjon 242, såvel som den pågående okkupasjonen av Sør-Libanon.) Imidlertid blei også dette forhindra vedtatt av USA og Storbritannia. I desember 1990 siterte pressa treffende amerikanske tjenestemenn som sa at ei fredelig iraksk tilbaketrekking var et «skrekkscenario». (*Why Another War? A Backgrounder on the Iraq Crisis*, Sara Graham-Brown og Chris Toensing, Middle East Research and Information Project, 2002; heretter forkorta *MERIP*.)

«**Fisk i ei tønne**»

Det kolossale omfanget av og den nådeløse taktikken i USAs angrep mot Irak i 1991, leder tanken til at krigsmålet langt på veg måtte overskride den FN-støtta oppgaven å fjerne Saddam fra Kuwait. Den militære styrken som USA, England og deres allierte stilte opp med, stod i grotesk misforhold til det irakske forsvaret. Det er opplagt at hensikten var å straffe Irak kraftig og gi en uforglemmelig lærepenge til enhver nasjon som overveier å utfordre USAs ønsker. Bombetokta fra fly under Golfkrigen var de mest barbariske sia Vietnamkrigen. (4) I løpet av 43 krigsdager fløy USA 109.876 tokt og slapp 84.200 ton bomber (5). Gjennomsnittlig mengde sprengkraft per måned tilsvarte nesten den som blei brukt under andre verdenskrig. Men ødeleggelsene var langt mer effektive, på grunn av bedre teknologi og svakheter i det irakske luftvernet. («Airpower in the Gulf War», *Air and Space Power Mentoring Guide Essays II*, side 72-73 (US Air Force 1999).)

Mens krigen raste, iscenesatte det amerikanske militæret omhyggelige pressebriefinger der bombetokta blei omtalt som kirurgiske angrep, utelukkende retta mot militære mål, noe som skulle være mulig på grunn av en ny generasjon presisjonsstyrte «smarte våpen». Realiteten var ganske annerledes. 93 % av ammunisjonen de allierte brukte, var ikke-styrte «dumme» bomber, sluppet primært av Vietnamepokens B52-teppebombere. Omkring 70 % av bombene og rakettene

traff ikke sine mål, men ødela rett som det var private hjem og drepte sivile. (John MacArthur, *Second Front: Censorship and Propaganda in the Gulf War*, 1993, side 161.) USA tok også i bruk svært ødeleggende anti-personell-våpen, inkludert fuel-air-eksplosiver (vakuum-bomber) og daisy-cutters på rundt 7.000 kg (konvensjonelle eksplosiver som kan forårsake ødeleggelser tilsvarende atomangrep; også brukt av USA i Afghanistan). De brukte i tillegg ei napalmbombe [petroleum-based incendiary napalm], som blei brukt til å antenne forskansa irakske soldater. Videre 61.000 klasebomber, og fra disse har det spredd seg 20 millioner småbomber som forsetter å drepe irakere den dag i dag. («US urged to ban cluster bombs», *Boston Globe*, 18. desember 2002.)

Det er lett å skjønne at slik krigføring måtte resultere i et stort antall sivile ofre. I et velkjent tilfelle blei så mange som 400 menn, kvinner og barn drept i én eksplosjon. Det skjedde med åpenbar likegyldighet for Genevekonvensjonen. USA skjøt mot et sivilt tilfluktsrom i Ameriyya-distriktet i Vest-Bagdad. Tusen døde på liknende vis som resultat av angrep på dagtid mot tungt befolka boligområder og i forretningsdistrikt utover heile landet. (*Needless Deaths in the Gulf War: Civilian Casualties During the Air Campaign and Violations of the Laws of War*, Human Rights Watch 1991.) Ifølge et FN-overslag, døde så mange som 15.000 sivile som direkte følge av allierte bomber. (*Collateral Damage: The health and environmental costs of war on Iraq*, Medact Report, november 2002. Disse forsiktige beregningene inkluderer ikke de hundretusener drept indirekte som følge av bevisst bombing av strategiske mål som vannforsyningsanlegg og annen sivil infrastruktur. Pålitelige tall på døde og såra vil aldri bli kjent, ettersom begge sider hadde grunner for å skjule de faktiske talla.)

Samtidig blei mellom 100.000 og 200.000 irakske soldater drept, bokstavelig talt i et hensiktsløst masseslakt. (*Collateral Damage*, «Washington Whispers» *US News & World Report*, 1. april 1991.) Størst tap gav nok den amerikanske teppebombinga av irakske stillinger nær den iraksk-kuwaitiske grensa, der titusener av sultne, dårlig utstyrte vernepliktige var hjelpeløst fanga i skyttergraver. De fleste var desperate etter å overgi seg da bakkekrigen begynte, men framrykkende allierte styrker hadde lite bruk for fanger. Tusener blei levende begravd da tanks utstyrt med ploger og bulldosere dundra gjennom forsvarsverk bygd av jord og rulla over beskyttelsesgroper. (Patrick Sloyan, «Buried Alive», *Newsday*, 12. september 1991.) Andre blei hensynsløst drept da de prøvde å overgi seg eller flykte. «Det er som når noen slår på lyset på kjøkkenet om natta og kakerlakkene begynner å myldre. Vi fikk

dem til slutt ut i åpent lende der vi kunne drepe dem,» bemerka Dick «Snake» [«Slangen»] White, oberst i flyvåpenet. (*Newsday*-reportasje, sitert i Douglas Kellner, *The Persian Gulf TV War*, 1992.)

Ifølge John Balzar fra *Los Angeles Times* viser infrarøde filmer av det amerikanske angrepet noe som likner «sauer som jages ut fra ei innhegning – fortumla og forskrekka irakske soldater, brått jagd ut av søvnen og på flukt fra sine bunkere under et helvete av ildgiving. De blei meia ned en for en av angripere som de verken kunne se eller forstå. Noen blei bokstavelig talt sprengt i småbiter av eksploderende 30-millimeters granater.» (Sitert i William Boot, «What We Saw; What We Learned», *Columbia Journalism Review*, mai/juni 1991.)

Ettersom motstand var nytteløst og det kunne være livsfarlig å overgi seg, deserterte irakske soldater så snart de fikk en mulighet. 26. februar innså Saddam det uunngåelige og gav sine tropper ordre om å trekke seg ut av Kuwait. De overlevende soldatene kapra første og beste kjøretøy og flykta hjemover.

Sjøl om de allerede hadde vunnet en overveldende seier, satte amerikanske og britiske styrker i gang et nådeløst angrep på de forsvarsløse irakske troppene som var på retrett. Massakren som fulgte og som omgående blei døpt til «the turkey shoot» [kalkunjakta] av de amerikanske soldatene, fant sted langs 100 kilometer motorveg mellom Kuwait og Basra. Der avskar amerikanske fly de lange konvoiene i begge ender og fortsatte med heftig beskyting og brannbomber mot kjøretøy som satt i fella. Tusener, deriblant et ukjent antall sivile flyktninger, blei sprengt i stykker eller brent i hjel. «Det var som å skyte fisk i ei tønne», sa en amerikanske pilot. (Joyce Chediaks forklaring til Commission of Inquiry for the International War Crimes Tribunal [Undersøkelseskommisjonen til Det internasjonale krigsforbrytertribunalet] 11. mai 1991, *Time* , 18. mars 1991.)

Logikken bak den systematiske ødelegginga av Iraks sivile infrastruktur

Bombinga av Irak begynte 16. januar 1991. Den amerikansk-leda koalisjonen var langt unna å begrense seg til å kaste Irak ut av Kuwait, eller bare angripe militære mål. Bombekampanjen ødela systematisk Iraks sivile infrastruktur, herunder strømproduksjon, kommunikasjon og vann- og sanitærinstallasjoner. *Bombinga av Irak pågikk i over en måned uten at det blei gjort noe forsøk på å sende inn tropper som kunne iverksette det som var den uttrykte hensikten med «Operation Desert Storm»*, nemlig å kaste de irakske troppene ut av Kuwait.

Ut fra etterretningsdokumenter som nå nedgraderes, er det åpenbart at USA var fullt klar over konsekvensene av en slik bombekampanje. «Iraq Water Treatment Vulnerabilities» [Sårbarhet i Iraks vannrensesystem], en rapport datert 22. januar 1999 (ei uke etter at krigen starta), gir grunnen til angrepet på Iraks vannrensningsanlegg: «Irak er avhengig av å importere spesialutstyr og visse kjemikalier for å rense vannet sitt … Ettersom Irak mangler hjemlige leverandører av både reservedeler og kjemikalier, vil landet fortsette forsøka på å omgå FN-sanksjonene for å importere disse livsviktige varene. Om de ikke makter å sikre seg forsyninger, vil det føre til mangel på reint drikkevann for store deler av befolkninga. Dette kan igjen føre til økt antall sjukdomstilfeller eller til og med epidemier.» Dokumentet bemerker at klor var omfatta av importforbudet og at «de siste rapportene tyder på at klorforsyningene er på et kritisk lavt nivå». Man kunne allerede registrere «svekka evne til å rense vann». Det var likevel ikke fare for «brå stans», og det ville antakelig ta seks måneder eller mer før systemet hadde «brutt fullstendig sammen».

US Defence Intelligence Agency, den militære etterretninga, skreiv enda mer eksplisitt en måned seinere at «forholda er nå gunstige for utbrudd av smittsomme sjukdommer, særlig i større byområder som omfattes av koalisjonens bombing … De nåværende allmenne helseproblemene kan tilskrives redusert tilgang på vanlige forebyggende medisiner, manglende renovasjon, svekka vannrensing og -forsyning, strømmangel og nedsatt evne til å kontrollere sjukdomsutbrudd. Alle byområder i Irak som har fått skader på infrastrukturen, vil ha liknende problemer.» (S. Muralidharan, *Frontline*, 12. oktober 2001; Thomas J. Nagy, «The Secret Behind the Sanctions», *The Progressive*, september 2001.)

I Sør-Irak avfyrte USA mer enn en million runder (over 340 ton i alt) ammunisjon med radioaktivt uran i spissen. Dette førte seinere til kraftig økning i helseproblemer som kreft og deformiteter. Til tross for at USA ikke erkjenner noen sammenheng mellom bruken av ammunisjon med utarma uran (UA) og slike helseplager, har europeiske regjeringer som har undersøkt klager fra sine veteraner fra Nato-angrepet på Jugoslavia, bekrefta utbredt stråleforurensning i Kosovo som resultat av at UA-ammunisjon blei brukt der.

Manipulering for å rettferdiggjøre delvis okkupasjon

Under konflikten valgte USA å ikke gå mot Bagdad, men beslutta i stedet å stanse i utkanten av Basra og Nassiriya. Åpenbart håpa USA på

at nederlaget vil føre til et kupp der Saddam blei erstatta med en pro-amerikansk leder fra den samme herskereliten. (Dersom et slikt regime skulle være stabilt, ville det forutsette bevaring av Saddams militære elitestyrker, Republikanergarden, som ved krigens slutt var samla i forsvarsstillinger utafor Bagdad.) USA var usikker på hvilke andre politiske krefter som kunne utløses ved et alternativt scenario. For eksempel var USA redd for at Sør-Irak, med overveiende sjia-muslimsk befolkning, ville komme under iransk innflytelse om det rev seg løs. Formell uavhengighet for de kurdiske områdene i Nord-Irak ville destabilisere den nordlige naboen Tyrkia, som er en viktig klient-stat for USA og som brutalt undertrykker krav om uavhengighet fra si store kurdiske befolkning.

Mens George Bush senior, som den gang var president, antente et opprør i Sør-Irak med appeller til folket om å «ta sakene i egne hender», forblei de massive amerikanske okkupasjonsstyrkene, som fortsatt var stasjonert i området, passive tilskuere til undertrykkinga av opprøret da det kom. I nord hindra Tyrkia de kurdiske opprørerne i å komme inn, da irakske styrker jaga dem mot grensa.

Den amerikanske medvirkninga i disse to hendelsene var slik at USA på kynisk vis kunne manipulere forløpa for å rettferdiggjøre ei permanent krenking av Iraks suverenitet. Resolusjon 688 fra FNs sikkerhetsråd i april 1991 krevde at Irak «slutta med undertrykking» av sine minoriteter, men inneholdt ikke noe krav om at det skulle brukes militærmakt for å sette resolusjonen ut i live. Likevel brukte USA og Storbritannia resolusjon 688 for å rettferdiggjøre at de tvangsinnførte det de kalte «flyforbudssoner». Disse innebærer at irakske fly ikke kan fly over nordre og søndre del av landet (nord for den 36. breddegrad, og sør for den 32.). Disse sonene blir opprettholdt ved hjelp av amerikanske og britiske patruljer og ved nesten *daglige bombetokt*. Etter at FNs våpeninspektører blei trukket ut i 1998, økte den gjennomsnittlige mengden bomber sluppet dramatisk, fra 0,025 ton til fem ton i måneden. Amerikanske og britiske fly kunne nå angripe en hvilken som helst del av det USA anså som det irakske luftforsvarssystemet (*MERIP*, side 6). Amerikanske og britiske kampfly gjennomførte 280.000 tokt mellom 1991 og 2000. FN-tjenestemenn har dokumentert at denne bombinga rutinemessig ramma sivile og viktig sivil infrastruktur, så vel som husdyr. (Anthony Arnove, «Iraq Under Siege: Ten Years On», *Monthly Review*, desember 2000.)

Sanksjoner: folkemord

Etter krigen har Irak vært underlagt et omfattende sanksjonsregime

vedtatt av FN i 1990. Disse sanksjonene skulle vare inntil Irak oppfylte Sikkerhetsrådets resolusjon 687 – fjerning av landets programmer for utvikling av kjemiske våpen, biologiske våpen og atomvåpen, uskadeliggjøring av langdistanseraketter, innføring av et system med inspektører for å overvåke at sanksjonene blir etterlevd, aksept for ei FN-bestemt grense mellom Irak og Kuwait, betaling av krigserstatning, tilbakeføring av kuwaitisk eiendom og hjemsending av krigsfanger. Ettersom det med nødvendighet måtte bli en langvarig og kontroversiell prosess å kontrollere at dette blei overholdt, kunne sanksjonene forlenges på ubestemt tid. Resultatet er blitt katastrofalt – den største katastrofen i dette tiåret av store økonomiske katastrofer verden over. Tynga av sanksjonene hadde den irakske økonomien i 1993 krympa til en femdel av størrelsen den hadde i 1979, og fortsatte å krympe i 1994. Månedsrasjonene varte bare i 10–15 dager (*MERIP*, side 7).

Til tross for at boikotten ikke omfatta «humanitære varer», hadde boikottprogrammet ingen klar definisjon av slike varer, som derfor måtte klareres av FNs sanksjonskomite. På et seinere tidspunkt fremma USA og Storbritannia sikkerhetsrådsresolusjon 986, for å imøtegå økende kritikk mot sanksjonene og for å komme franske og russiske motforslag i forkjøpet. Denne resolusjonen innebar at inntektene fra Iraks oljesalg skulle gå til en FN-kontrollert konto, og at Irak kunne bestille humanitære varer. Bestillingene måtte da granskes av Sikkerhetsrådet.

USA prøvde å begrense definisjonen av «humanitære varer» til bare å gjelde mat og medisiner, og slik hindre import av varer som trengtes for å gjenopprette vannforsyning, sanitæranlegg, strømforsyning og til og med utstyr og anlegg til helsevesenet. Blant de varene USA la ned veto mot import av, med den begrunnelse at de kunne ha en militær funksjon, var kjemikalier, laboratorieutstyr, generatorer, kommunikasjonsutstyr, ambulanser (under påskudd av at de inneholder kommunikasjonsutstyr), klorrenseanlegg, og til og med blyanter (med det påskudd at de inneholder grafitt, som kan brukes militært) (Arnove, side 17). Bare i begynnelsen av 2002 holdt USA og Storbritannia tilbake varer til en verdi av 5,3 milliarder amerikanske dollar (*MERIP*, side 8). Enda viser ikke dette den fulle virkninga av sanksjonene, ettersom det at en vare holdes tilbake ofte gjør andre importere deler ubrukelige.

London-tidsskriftet *The Economist*, som er en sterk støttespiller for amerikansk politikk mot Irak, beskriver forholda i det beleira landet slik i 2000:

«Sanksjonene påvirker livet til alle irakere hvert eneste øyeblikk heile dagen. I Basra, Iraks nest største by, går strømmen av og på og er heilt uforutsigbar de timene den er tilgjengelig … Røyk fra bensindrevne aggregater og kjøretøyer henger over byen som en tett sky. Vannet i springen gir diare, de færreste har råd til vann på flaske. Ettersom kloakken har brutt sammen, har stinkende møkk trengt opp til overflata og danner pøler over heile byen. Kombinert med forurensning lenger opp i elva har denne kloakken drept mesteparten av fisken i Shatt al-Arab-elva og gjort resten uspiselig. Regjeringa kan ikke lenger sprøyte mot papatasi- og malariamygg. Dermed har det blitt mye mer insekter og mer av de sjukdommene som de bærer med seg.

Mesteparten av det tidligere så velutbygde tilbudet av offentlige tjenester er blitt borte. De arkeologiske institusjonene har begynt å begrave ruiner som man tidligere så omhyggelig gravde opp, fordi de mangler nødvendige kjemikalier til å bevare dem. Det offentlig drevne vannings- og dreneringsnettet har brutt sammen. Tilbake ligger mye av Iraks beste jordbruksland enten for tørt eller for salt til å dyrke. Sauer og kveg som ikke lenger blir beskytta av regjeringas vaksinasjonsprogrammer, har i hundretusentall bukka under for pest og sjukdommer. Mange av lærerne i de statlige skolene gidder ikke å møte opp på jobb lenger. Og de som gidder, må undervise apatiske, underernærte barn, ofte uten tilgang til bøker, pulter – eller tavler.» (8. april 2000, sitert i Arnove, side 23.)

I de første tre åra med olje-for-mat-programmet var taket som blei satt av FN, så lavt som 170 amerikanske dollar per iraker per år. Fra denne beskjedne summen blei det i tillegg trukket 51 dollar til FNs kompensasjonskommisjon. Et hvilket som helst land, organisasjon eller person som kunne påberope seg å ha lidd overlast som følge av Iraks angrep på Kuwait, kunne henvende seg til denne kommisjonen for å få kompensasjon. (Av den resterende summen blir en uforholdsmessig stor andel etter amerikansk instruks sendt til det kurdiske nord – med 13 prosent av befolkninga får de 20 prosent av midlene – fordi dette området ikke lenger styres av Bagdad. Den kyniske baktanken er å vise fram forbedra forhold i dette favoriserte området som bevis på at det ikke er sanksjonene, men Saddam, som er ansvarlig for de irakske lidelsene.) Seinere fjerna FN taket på Iraks oljeinntekter, men hindra rehabiliteringa av den irakske oljeindustrien, slik at effekten blei den samme som om taket var blitt opprettholdt.

I 1998 gjennomførte FN en nasjonal undersøkelse av helse og ernæring. Den viste at dødeligheten blant barn under fem år i Sentral- og Sør-Irak var blitt fordobla i forhold til tiåret før. *Dette innebærer over 500.000 flere døde barn fram til 1998.* Fortsatt dør det 5.000 flere barn enn normalt hver måned. Unicef anslo i 2002 at 70 prosent av barna som døde i Irak, døde av diare og akutte luftvegsinfeksjoner. Dette er, som amerikansk etterretning forutså med stor nøyaktighet i 1991, et resultat av at vannforsyninga, kloakksystemet og strømforsyninga har brutt sammen. Voksne har også bukka under, særlig eldre og andre utsatte grupper. En Unicef-rapport fra 1997 anslo det samla tallet på døde for alle aldersgrupper til 1,2 millioner.

Bevisa på virkninga av sanksjonene kom fra de mest autoritative av kilder. FNs humanitære koordinator i Irak fra 1997 til 1998, Denis Halliday, sa opp i protest mot måten sanksjonene blei gjennomført på. Han kalte det bevisst «*folkemord*». Hans etterfølger Hans von Sponeck sa opp i 2000 med samme begrunnelse. Jutta Burghardt, direktør for FNs matvareprograms virksomhet i Irak, sa også opp, og uttalte: «Jeg støtter fullt ut det Hans von Sponeck har sagt.»

Det er ingen tvil om at folkemord var en bevisst amerikansk politikk. 12. mai 1996 blei utenriksminister Madeleine Albright spurt av Lesley Stahl fra tv-kanalen CBS: «Vi har hørt at en halv million barn har dødd. Dette er jo mer enn de som døde i Hiroshima. Synes du at det er verdt prisen?» Albright svarte: «Jeg synes dette er et veldig vanskelig valg, men prisen, vi synes det er verdt prisen.»

Noter:

1. Med samtykke av sin daværende hersker blei Kuwait i 1871 en del av Basra-provinsen, under det ottomanske riket. Men det blei gjort om til et eget protektorat av britene da de okkuperte Irak etter første verdenskrig. Da britene gav Irak «uavhengighet» i 1932, inkluderte de ikke Kuwait i territoriet. Det var først i 1961 at de trakk seg tilbake fra den oljerike og strategisk plasserte Kuwait-lomma. Irak er dermed ramma inn på den ene sida av Iran og den andre av Kuwait, og tilgangen til havet er liten og sårbar.
2. USA brukte falske satellittfotografier for å overbevise saudiene om at irakske tropper var samla ved den saudiske grensa og forberedte et angrep mot dem også. Dette hjalp til med å overvinne saudiske bekymringer mot å stasjonere ikke-muslimske tropper i andet hvor Mekka og Medina ligger.
3. USA sikra at resolusjon 678 blei vedtatt gjennom en særdeles hensynsløs bestikkelses- og trusselkampanje. Samtlige fattige land i Sikkerhetsrådet, inkludert Zaire, Etiopia og Colombia, blei tilbudt lavprisolje og gjenopptakelse av militærhjelp som var blitt stoppa på grunn av brudd på menneskerettighetene. Etter at Jemen avga en av to stemmer mot resolusjonen (den andre var Cubas), fanga en åpen mikrofon den amerikanske ambassadøren idet han sa til representanten fra Jemen: «Det var den dyreste stemmen du noen gang har avgitt.» Tre dager seinere

stoppa USA heile sitt hjelpebudsjett til landet, på 70 millioner amerikanske dollar. Phyllis Bennis, *Before and After: U.S. Foreign Policy and the September 11th Crisis* (2002).
4. Jacob Levich har bidratt med oversikten over av de amerikanske massakrene under krigen i 1991.
5. 24. januar, bare *ei uke* etter at luftangrepet begynte, erklærte general Colin Powell at USA hadde oppnådd «herredømme i lufta». Det defineres vanligvis som «den grad av kontroll i lufta som tillater at vennligsinna luft-, land- og sjøstridskrefter kan operere i et bestemt tidsrom og i et bestemt område uten å bli hindra av innblanding fra fiendtlige krefter». Han erklærte også at Iraks atomvåpenprogram var blitt ødelagt. (Dan Balz og Rick Atkinson, «Powell Vows to Isolate Iraqi Army and «Kill it», *Washington Post*, 24. januar 1991.) Likevel fortsatte bombetokta *i fem uker til*. Motivet kunne bare være avstraffing.

V. Imperialistisk okkupasjon igjen

«Våpeninspeksjoner» som redskap for provokasjoner, spionasje og likvideringer

Det kan ikke lenger være noen tvil om at Unscom, FNs våpeninspektører, blei gjort til et redskap for USAs opplegg med å ta over Irak. Ikke bare koordinerte Unscom nøye med de amerikanske og israelske etterretningstjenestene om hvilke steder de skulle inspisere, men agenter fra disse tjenestene var med i inspeksjonsgruppene. Scott Ritter, tid-ligere våpeninspektør for FN, skriver:

> «Jeg husker fra mi tid som sjefinspektør i Irak de dusinvis av ekstremt dyktige «rakettekspertер» og «logistikkspesialister» som deltok i mine og andres inspeksjonsgrupper. De var rekruttert fra amerikanske styrker som Delta Force og paramilitære CIA-styrker som Special Activities Staff (som begge har en rolle i den pågående konflikten i Afghanistan), og hadde en legitim rolle å spille i det vanskelige katt-og-mus-spillet det var å avvæpne Irak. Det hadde også gruppene av britiske radiolytteoperatører som jeg leda i Irak fra 1996 til 1998 (disse avlytta samtaler innen Husseins innerste sirkel), og de forskjellige andre etterretningsspesialistene som deltok i inspeksjonene. Tilstedeværelsen av slikt personell i inspeksjonsgruppene blei, og blir, sett på av de irakske myndighetene som en uakseptabel risiko for landets sikkerhet. Så tidlig som i 1992 så irakerne på de gruppene jeg leda inne i Irak som en trussel mot presidentens sikkerhet.» (19. juni 2002, *Los Angeles Times*.)

Rolf Ekeus, som leda våpeninspeksjonsoppdraget fra 1991 til 1997, avslørte nylig i et intervju med svensk radio at han visste hva som skjedde: «*Det er ikke tvil om at amerikanerne ønska å påvirke inspeksjonene til å fremme egne grunnleggende interesser.*» Presset fra USA inkluderte forsøk på å «skape kriser i forholdet til Irak, som til en viss grad var knytta til den generelle politiske situasjonen – internasjonalt, men kanskje også lokalt … Det var ambisjoner om å skape ei krise ved å presse fram, skal vi si, åpne provokasjoner, for eksempel ved å inspisere Forsvarsdepartementet, noe som i det minste fra Iraks side må ha blitt sett på som provokatorisk.» Han sa USA *ønska informasjon om hvordan Iraks sikkerhetsstyrker var organisert og hvordan den konvensjonelle militære kapasiteten var. Og han sa han var «klar over» at USA søkte informasjon om hvor president Saddam Hussein skjulte seg, «noe som kunne være av interesse om en ville angripe ham personlig*». (Reuters, 30. juli 2002.)

I 1997 rapporterte Ekeus til Sikkerhetsrådet at 93 % av Iraks kapasitet med hensyn til større våpen hadde blitt ødelagt. Unscom og Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) garanterte at Iraks kjernefysiske materiale var borte, og at det meste av landets langtrekkende våpensystemer var ødelagt. (IAEA-inspektørene har fortsatt å reise til Irak og rapporterer at reglene fortsatt følges fullt ut.) I 1999 skrev et spesialpanel for Sikkerhetsrådet at Iraks sentrale fabrikk for biologiske våpen (hvor materialet som tidligere nevnt, var levert av USA) hadde «blitt ødelagt og uskadeliggjort». Det begynte å bygge seg opp press – særlig fra Russland og Frankrike – av grunner vi skal komme tilbake til – for ei gradvis oppheving av sanksjonene, eller i det minste for å klarlegge hva slags handlinger fra Iraks side som skulle kunne føre til ei oppheving.

Om Irak skulle oppfylle resolusjon 687, så blei det av USA sett på som en trussel mot planen om å fjerne siste rest av Iraks sjølstendighet. Ekeus blei i 1997 bytta ut med australieren Richard Butler. Han fikk posten utelukkende ved hjelp av amerikansk støtte, og han tok lite hensyn til de andre medlemmene av Sikkerhetsrådet. Etter en serie med konfrontasjonsfulle forsøk på å inspisere steder som Forsvarsdepartementet og presidentpalassene, klaga Butler på at irakerne ikke samarbeidde, og både i november og desember 1998 trakk han tilbake inspektørene, den andre gangen uten en gang å bry seg om å ta det opp med Sikkerhetsrådet – bare med USA. Dette var under forberedelsene til Operasjon Desert Fox [Ørkenrev] – massiv bombing fra USA og Storbritannia over heile det sørlige og sentrale Irak fra 16. til 19. desember 1998. Betegnende nok tok ikke USA og

Storbritannia seg bryet med å konsultere Sikkerhetsrådet før de gjennomførte denne bombeaksjonen.

Den store gevinsten

I tillegg til de forferdelige menneskelige omkostningene er det viktig å huske på et anna aspekt ved det at USA drar sanksjonene ut, heilt inntil til de velger å invadere: Så lenge sanksjonene opprettholdes, kan ikke utlendinger investere i Irak, og noen oljeindustri kan heller ikke gjenopprettes. Sanksjonene *er derfor et viktig instrument for USA for å forhindre at andre imperialistiske land får fotfeste i Irak* – tilsvarende det som skjedde i en tidligere fase av Iraks historie.

Iraks oljeressurser er enorme, bare Saudi-Arabias er større, og de er like billige å utvinne. Landets 115 milliarder fat med påviste oljereserver matches av en kanskje like stor mengde som ennå ikke er kartlagt. «Ettersom det ikke er foretatt geologiske undersøkelser i Irak sia 1970-tallet, trur eksperter at de påviste reservene ligger godt under landets virkelige oljerikdommer. De kan være på så mye som 250 milliarder fat. Tre tiår med politisk ustabilitet og krig har hindra Irak i å utvikle 55 av sine 70 påviste oljefelt. Åtte av disse felta kan skjule mer enn en milliard fat hver med «lettvint olje», som ligger nær overflata og er billig å utvinne.» (*MERIP*, side 15.) «Det finnes ikke noe liknende noe anna sted i verden,» sier Gerald Butt, redaktør i Golf-redaksjonen til *Middel East Economic Survey*. «Dette er den store gevinsten.» («West sees glittering prizes ahead in giant oilfields», Micheal Theodoulou og Roland Watson, *The Times*, 11. juli 2002.)

Iraks førkrigsproduksjon var på 3 millioner fat om dagen, og den nåværende produksjonskapasiteten er satt til 2,8 millioner fat per dag. I virkeligheten er det vanskelig å nå dette nivået på grunn av nedslitt utstyr. For tiden eksporterer de under en million fat per dag. Det er anslått at med tilstrekkelige investeringer kan Iraks produksjon komme opp i 7 til 8 millioner fat om dagen innen 5 år. Dette kan sammenliknes med Saudi-Arabias nåværende produksjon på 7,1 millioner fat om dagen, nær 10 % av verdens forbruk.

Denne økninga av Iraks produksjon er umulig så lenge sanksjonene opprettholdes. FN advarte i 2000 om et «alvorlig sammenbrudd» i Iraks oljeindustri dersom det ikke skaffes til veie reservedeler og utstyr. USA sa at eventuelle ekstra penger bare skulle brukes til «kortvarige forbedringer i Iraks oljeindustri og ikke til å gjøre langsiktige reparasjoner». USAs energidepartement sa: «Tidlig i januar 2002 uttrykte Benon Sevan, leder for FNs Irak-program, «alvorlig bekymring» for antallet

«tilbakeholdte» kontrakter på utvikling av oljefelt, og slo fast at heile programmet stod i fare for å bli lamma. I følge Sevan var antallet kontrakter lagt på is nesten 2.000, med en verdi av rundt 5 milliarder dollar, og 80 % av dette blei «holdt igjen» av USA.» (Sitert i «The word from CIA: It's the oil, stupid», *The Age*, 23. september 2002.)

Når det gjelder USAs oljeinteresser er imidlertid sanksjonene et tveegga sverd: På den ene sida holder de den internasjonale konkurransen midlertidig tilbake, på den andre hindrer de utnytting av oljereserver med en anslått verdi på flere tusen milliarder dollar. Krigen mot Saddam Hussein er blant anna ment å løse denne motsigelsen.

I juni 2001 foreslo Frankrike og Russland for Sikkerhetsrådet å heve restriksjonene på utenlandske investeringer i Iraks oljeindustri (1). Som en kunne forvente, stoppa USA og Storbritannia forslaget. Amerikanske selskaper er forhindra av amerikansk lov fra å investere i Irak, så selskap fra andre land har sikra seg alle kontraktene for utvikling av irakske felt. Avisa *The Wall Street Journal* (19. september 2002) har satt sammen følgende informasjon fra kilder innafor oljeindustrien:

Selskap som innleda avtaler med Irak i 1990-åra, og reservene i felta de vil bore i om sanksjonene oppheves:

Selskap	Land	Reserve (milliarder fat)
Elf Aquitaine*	Frankrike	9–20
Lukoil, Zarubezneft, Mashinoimport	Russland	7,5–15
Total SA*	Frankrike	3,5–7
China National Petroleum	Kina	Under 2
ENI/Agip	Italia	Under 2

* Disse er nå del av TotalFinaElf

Lukoils kontrakt på boring i Vest-Qurna-feltet er verdsatt til 20 milliarder dollar, og konsesjonen til Zarubezneft på å utvikle bin Umar-feltet anslås til oppmot 90 milliarder. Den totale verdien på de utenlandske kontraktene i Irak kan være 1.100 milliarder dollar i følge Det internasjonale energibyråets *World Energy Outlook* (The Observer, 6. oktober 2002).

Et av de viktigste måla for USAs invasjon i Irak, er å annullere disse avtalene. «Det mi regjering er bekymra over er at de konsesjonene som Bagdad og tallrike selskap er blitt enige om, skal bli trukket tilbake. Og at selskaper fra USA skal komme inn og ta størsteparten av disse

eksisterende kontraktene … Ja, om du kan si det på den måten – at Washington grafser til seg olja,» sa en russisk tjenestemann ved FN til *Observer* i oktober.

Frankrike frykter også at de skal «lide økonomisk for USAs oljeambisjoner når krigen slutter». Men de kan likevel komme til å støtte krigen: «Kilder i regjeringa sier at de frykter – på tross av de eksisterende konsesjonene – at Frankrike kan bli holdt utafor delinga av byttet dersom de ikke støtter krigen og viser et betydelig militært nærvær. Om det blir krig, er Frankrike bestemt på å få en viktigere rolle i kampene nå enn i Golfkrigen i 1991, da de franske styrkenes hovedoppgave var å holde lettforsvarte områder. Det har vært forhandlinger mellom det statseide TotalFinaElf og USA om omfordeling av oljeregioner mellom de største oljeselskapene i verden.» (Samme kilde.)

Ønsket om å «grafse til seg olja» blei fremma eksplisitt av tidligere CIA-direktør R. James Woolsey i et intervju med *Washington Post*: «Frankrike og Russland har oljeselskap og interesser i Irak. De bør bli fortalt at om de hjelper til med å få ei anstendig regjering i Irak, så vil vi gjøre vårt beste for å sikre at den nye regjeringa og amerikanske selskap samarbeider nært med dem.» Men han la til: «Dersom de stiller seg på Saddams side, blir det vanskelig, om ikke umulig, å overbevise den nye irakske regjeringa om å samarbeide med dem.» («In Iraqi War Scenario, Oil Is the Key Issue; US Drillers Eye Huge Petroleum Pool», Dan Morgan and David B. Ottoway, *Washington Post*, 15. september 2002.)

Ahmed Chalabi er leder for «Iraqi National Congress», som har kontor i London og får taktisk (og sannsynligvis midlertidig) støtte fra Bush-regjeringa, men som omtrent ikke har oppslutning i Irak. Chalabi møtte ledere for tre amerikanske multinasjonale selskap i Washington i oktober for å forhandle om fordelinga av Iraks olje-reserver etter USAs invasjon. Han sa til *Washington Post*: «Amerikanske selskaper vil få en stor andel av Iraks olje.» Han støtta dannelsen av et USA-leda konsortium for å utvikle irakske felt. Så sterk er den amerikanske dominansen at til og med Lord Browne, leder av BP (tidligere kjent som British Petroleum), advarte om at «britiske oljeselskap har blitt skvisa ut av etterkrigs-Irak lenge før det første skuddet er avfyrt i en USA-leda bakkeinvasjon.» (*The Observer,* 3. november 2002.) (2)

Invasjonens logikk

Gitt denne tankegangen er det knapt overraskende at Bush og

regjeringa hans planla invasjonen av Irak til og med før han blei innsatt i stillinga i januar 2001. Planen blei lagt av ei høyreorientert forskningsgruppe på oppdrag fra Dick Cheney (nå visepresident), Donald Rumsfeld (forsvarsminister), Paul Wolfowitz (viseforsvarsminister), Jeb Bush (presidentens yngre bror) og Lewis Libby (Cheneys stabssjef). Som Neil Mackay skriver (*Sunday Herald,* 15. september 2002), viser planen at Bush-regjeringa var fast bestemt på å ta militær kontroll over Golf-området uansett om Saddam Hussein satt med makta eller ikke:

> «USA har i flere tiår prøvd å spille en mer permanent rolle når det gjelder regional sikkerhet i Golfen. Sjøl om den uløste konflikten med Irak kan rettferdiggjøre dette reint umiddelbart, *er behovet for et betydelig nærvær av amerikanske styrker ei mer omfattende sak enn spørsmålet om regimet til Saddam Hussein.*» (Vår utheving.)

En annen rapport, lagd i april 2001 for Cheney av et institutt leda av James Baker (utenriksminister under George Bush senior), uttrykte på liknende vis: «Irak har fortsatt en destabiliserende innflytelse … (på) strømmen av olje til det internasjonale markedet fra Midtøsten. Saddam Hussein har også vist vilje til å bruke oljevåpenet og til å bruke sitt eget eksportprogram for å manipulere oljemarkedene.» Rapporten klager over at Irak «skrur (olje-) kranene på og av etter som de har følt de har strategisk interesse av det». Og den legger til at det er en «mulighet for at Saddam Hussein kan ta iraksk olje ut av markedet for en lengre periode» for å ødelegge prisene. Rapporten anbefaler derfor at «USA øyeblikkelig går gjennom sin politikk i forhold til Irak på ny, inkludert områdene militær, energi, økonomi og politikk /diplomati.» Rapporten var et viktig innspill til den nasjonale energiplanen (Cheney-rapporten), formulert av den amerikanske visepresidenten og offentliggjort av Det hvite hus tidlig i mai. Den oppfordrer til drastisk økning i USAs engasjement i regioner som Persiabukta, for å sikre framtidas oljeforsyninger.

Få timer etter angrepa 11. september, uten noen beviser som pekte i retning av at Irak skulle være involvert i angrepa, beordra USAs forsvarsminister Rumsfeld de militære til å begynne å legge planer for et angrep. Notater fra møtet siterer Rumsfeld på at han ønska «best mulig informasjon raskt. Vurder om denne er god nok til å slå mot SH (som betyr Saddam Hussein) samtidig. Ikke bare UBL (initialene som blei brukt for å identifisere Osama [Usama] bin Laden)». Notatene siterer Rumsfeld: «Gå massivt. Fei opp alt. Både ting som hører sammen og ikke.»

Historia gjentar seg

På begynnelsen av det tjueførste århundret gjentar historia fra første halvdel av det tjuende århundret seg: Imperialistisk invasjon og okkupasjon for å grafse til seg ressursene i området. Rivalisering mellom forskjellige imperialistmakter som kjemper om å håve inn gevinsten.

Samtidig bør vi ikke glemme en annen lærdom fra iraksk historie: Den anti-imperialistiske kampen til de irakske massene. Til og med den mest fordomsfulle vestlige korrespondent som rapporterer fra Bagdad, har blitt slått av hvordan Saddam Hussein, for det irakske folket, er blitt et symbol på deres motstand mot amerikansk imperialisme. Ja, han har blitt et symbol på slik motstand for heile det arbiske folket.

Tida for invasjonen nærmer seg. Når vi skriver dette, 28. desember 2002, har den irakske regjeringa uttalt til en solidaritetskonferanse i Bagdad at «den som angriper vårt land vil tape. Vi vil kjempe fra landsby til landsby, fra by til by og fra gate til gate i hver by … Iraks olje, nasjonalisert av presidenten … fra hendene til britene og amerikanerne i 1972 … vil forbli i hendene på dette folket og denne ledelsen.»

Iraks militærapparat er kanskje ikke i stand til å yte langvarig motstand mot stormløpet. Men det irakske folket har ikke bøyd seg for amerikanske diktat gjennom de siste mer enn elleve års lidelser. De vil ikke ydmykt overgi seg for den nært forestående amerikansk-leda militærokkupasjonen av landet sitt. Og det faktum aleine innebærer alvorlige konsekvenser for de langsiktige planene til amerikansk imperialisme.

Noter:

1. Disse to landa og Kina har allerede blitt handelsmessig favorisert av Bagdad, og har fått 5,48 milliarder dollar av de 18,29 milliarder i kontrakter som er godkjent av FN. – *MERIP*, side 9.
2. Dersom Storbritannia til tross for dette er med på invasjonen, så er det fordi de har identifisert sine generelle interesser med USAs offensiv. Det er videre usannsynlig at de ville bli heilt stengt ute fra Irak, de hadde bare måttet stille seg bak amerikanerne i køa.

3

De virkelige årsakene til invasjonen av Irak – og det som er i vente

USAs strategiske dagsorden er overveldende. Den er ikke hemmelig. Tvert imot, den blir diskutert åpent i den amerikanske pressa og blant akademikere. Det sirkulerer ulike offisielle og halvoffisielle dokumenter som reflekterer denne dagsordenen. Og den blir satt ut i livet i et halsbrekkende tempo. Når denne artikkelen blir utgitt, vil USA ha begynt bombinga og invasjonen av Irak, det andre tredjeverden-landet som blir angrepet på under to år.

De amerikanske planene framtrer, slik de beskrives nedafor, som så omfattende og ambisiøse at de virker ugjennomførbare og dumdristige. Vi kommer imidlertid til å prøve å vise at det er en logikk bak disse tiltaka, og at denne logikken har sin kilde i den amerikanske økonomien og dens rolle i verdensøkonomien.

Det er ingen tvil om at USA vil seire militært nå, gitt den massive styrkeforskjellen. Men utsiktene på mellomlang og lang sikt avhenger ikke bare av USAs enestående militære styrke. Det er ytterligere tre faktorer som må tas i betraktning: USAs underliggende økonomiske tilstand – den svekkes. Posisjonen til andre imperialistiske makter – de balanserer på ei tynn grein og dagens holdninger kan snu seg til aktiv motstand. Og holdninga til verdens folk: en voksende og bevisst motstand i den utvikla verden og – mest avgjørende – folkelige eksplosjoner og motstandskamper i området som er målskive: den tredje verden.

I. De forente staters strategiske dagsorden

Ei oppsummering først: USA planlegger ei massiv ekspansjonistisk satsing i heile verden (og til og med i verdensrommet). De vil fullt ut utnytte

sin overveldende militære overlegenhet, – også med midler som hittil ikke har vært mulig å ta i bruk – med forferdelig virkning for dem som utsettes for det. Ikke bare regimer som faller i unåde, men også enkelte klientregimer (som Saudi-Arabia) kan bli målskiver. Disse landa er påtenkt direkte styre fra det amerikanske militæret, eventuelt styre under tett og detaljert amerikansk overvåking. Dette vil ikke bare omfatte utenrikspolitikk og økonomi, men også politiske, sosiale og kulturelle institusjoner. Den direkte kontrollen over olja vil bli ført over på amerikanske hender. Det er viktig å merke seg at denne satsinga er ment å hindre at det dukker opp rivaler til USAs verdenshegemoni.

Den første delen av denne analysen bygger på rapporter produsert av private organisasjoner i USA og på rapporter fra pressa. Vi påstår ikke at alle de «store strategiene» og planene som nevnes, er fullt ferdige. De ulike fløyene i USAs herskerklasse har ofte motstridende interesser, og det er en omstendelig prosess å komme fram til forlik og løsninger. Foruten debatten melom lovgiverne og i mediene, er det gjerne slik at en bråte forskningsinstitutt, halvoffentlige organer og akademiske forum sender rundt ulike forslag som fremmer synspunkta til den ene eller den andre lobbyen (noe som gir regjeringa mulighet til å benekte at slike forslag er offisiell politikk). Forslaga er så grunnlag for motforestillinger fra andre fløyer av herskerklassen som benytter samme slags midler. Også andre mektige land presser på for sine interesser, direkte eller indirekte. Heile diskusjonen (der de ulike inter-essenes styrke må tas i betraktning) bidrar til å forme tiltak som til slutt settes i verk, og hjelper til med å forene de ulike fløyene av den herskende klassen rundt beslutningene. (Denne prosessen har naturligvis ingenting til felles med demokratisk debatt, ettersom *folket* er utelukka fra å delta og blir betrakta bare som en faktor i regnestykket.)

Virvaret av «hemmelige» rapporter, private diskusjoner og innspill fra anonyme offisielle kilder som rapporteres i pressa, er en del av denne prosessen. Vi må huske disse begrensningene. Likevel gir slike rapporter et verdifullt vindu mot den politikken den amerikanske herskerklassen fører i dag.

«Prosjektet for det nye amerikanske århundret»

En rapport blei presentert noen måneder før George W. Bush inntok presidentembetet i januar 2001. Rapporten var laga av ei gruppe kalt Prosjektet for det nye amerikanske århundret (Project for the New American Century, PNAC). Den drivende kraften bak gruppa var Richard Perle, et medlem av Reagan-administrasjonen og styremedlem

i en del svært høyreorienterte forskningsinstitutt, som American Enterprise Institute og Hudson Institute. Han er nå leder for Rådet for forsvarspolitikk (Defense Policy Board), ei rådgivende gruppe tilknytta Pentagon. Andre grunnleggere av PNAC har ledende posisjoner i Bush-administrasjonen: Dick Cheney (visepresidenten), Donald Rumsfeld (forsvarsministeren), Paul Wolfowitz (viseforsvarsministeren), I. Lewis Libby (Cheneys stabssjef), William J. Bennett (Reagans utdanningsminister) og Zalmay Khalilzad (USAs spesialutsending til Afghanistan og muligens den nye spesialutsendingen til «det frie irakske folket»). (Guvernør Jeb Bush, den yngre broren til George, var også blant grunnleggerne.) Rapporten reflekterer altså intensjonene til dem som nå kontrollerer administrasjonen.

Med tittelen «Ombygging av Amerikas forsvar: Strategi, styrker og ressurser for et nytt århundre» (Rebuilding America's Defences: Strategy, Forces and Resources for a New Century), legger rapporten fram «en overordna amerikansk strategi» for «så langt inn i framtida som mulig». Prosjektets referanse til det nye amerikanske «århundret» tegner antakelig ei ytre grense. Blant det som framheves er følgende:

1. «USA har i flere tiår prøvd å spille en mer permanent rolle når det gjelder regional sikkerhet i Golfen. Sjøl om den uløste konflikten med Irak kan rettferdiggjøre dette reint umiddelbart, er *behovet for et betydelig nærvær av amerikanske styrker ei mer omfattende sak enn spørsmålet om regimet til Saddam Hussein.*» (Vår utheving.) Det er opplagt at den amerikanske planen om å invadere Irak ikke har noe å gjøre med verken Saddam Hussein eller masseødeleggelsesvåpen. En invasjon av Irak har ligget i korta, og Saddam er unnskyldninga. Rapporten sier at «også om Saddam skulle forsvinne fra scenen», vil baser i Saudi-Arabia og Kuwait forbli permanente, ettersom «Iran meget vel kan vise seg å true amerikanske interesser på lik linje med det Irak har gjort».

2. USA bør ha evne til å «kjempe og vinne avgjørende seire i flere store kriger samtidig», og øke militærutgiftene med 48 milliarder dollar for å sikre dette.

3. USA bør utvikle atomvåpen som kan trenge gjennom bunkere [bunker-busters]. Hittil har atomvåpen blitt betrakta som strategiske våpen, en trussel om et massivt tilsvar for å unngå å bli angrepet. Men ei utvikling av mindre atomvåpen vil gjøre dem om til taktiske våpen som kan brukes i løpet av krigens alminnelige gang. Rapporten sier klart og tydelig at USA også bør utvikle biologiske våpen: «Nye angrepsmetoder – elektroniske, «ikke-dødelige»,

biologiske – vil bli mer tilgjengelige … Kampen vil antakelig finne sted i nye dimensjoner, i rommet, i kyberrommet og kanskje i mikrobenes verden… Avanserte former for biologisk krigføring som kan «sikte seg inn på» spesifikke genotyper (det vil si drepe folk selektivt ut fra rase eller etnisk tilhørighet) kan kanskje forandre biologisk krigføring fra terrorens sfære til et politisk nyttig instrument.»

4. USA bør lage «De forente staters romstyrker» for å dominere verdensrommet. «Star Wars»-programmet, offisielt kjent som det nasjonale rakettforsvaret (National Missile Defence), bør bli en prioritert oppgave.

5. Rapporten sier at «det er på tide å øke tilstedeværelsen av amerikanske styrker i Sørøst-Asia». Dette kan føre til «amerikansk og alliert makt som kan anspore demokratiseringsprosessen i Kina». Med andre ord bør USA strebe etter å erstatte det nåværende kinesiske regimet med et klart pro-amerikansk.

6. Ut fra det påståtte målet om å ha kontroll med regimer som Nord-Korea, Libya, Syria og Iran, bør det amerikanske militæret lage et «verdensomspennende kommando- og kontrollsystem».

7. PNAC støtter en «plan for å opprettholde amerikansk global overlegenhet, *som avskjærer ei rivaliserende stormakt fra å stige opp*, og som former den internasjonale sikkerhetsorden i tråd med amerikanske prinsipper og interesser» (vår utheving). Derved tar dokumentet til orde for å hindre at «det amerikanske århundret» skal bli noen andres. Til og med om det skulle skje på fredelig vis. Faktisk er dette, som vi skal se, sakas kjerne. Nære allierte, blant anna Storbritannia, blir omtalt som «de mest effektive og virksomme midlene for å utøve globalt amerikansk lederskap». Det vil si at de bare er masker for amerikansk hegemoni. Fredsbevarende oppdrag blir beskrevet som å «kreve amerikansk politisk lederskap heller enn lederskapet til De forente nasjoner». («Bush planned Iraq «regime change» before becoming President», Neil Mackay, *Sunday Herald*, 15. september 2002.)

Men for å kunne slippe løs denne globale offensiven, trengtes «en katastrofeaktig og katalyserende hendelse – som et nytt Pearl Harbor» (den amerikanske basen på Hawaii som Japan angrep i 1941, noe som var foranledninga til at USA gikk aktivt inn i andre verdenskrig).

Naturligvis var hendelsen som trengtes, den som kom 11. september 2001. Den fikk opp farta på de ulike prosjektene som allerede var satt på dagsorden av PNAC. Som John Pilger påpeker (*New Statesman,*

16. desember 2002): Økninga av militærutgiftene som PNAC krevde har funnet sted, utviklinga av bunker-buster-atomvåpenet og av «Star Wars» er i gang, og Irak er utpekt som foranledning til å stasjonere amerikanske tropper i Golfen. Videre har amerikanske styrker i Sørøst-Asia fått større slagkraft, og Nord-Korea og Iran har sammen med Irak fått betegnelsen «ondskapens akse» av George Bush. Det er logisk å forvente at resten av PNAC-dokumentet blir satt ut i live på samme vis.

Det er nå klart at invasjonen av Irak kun er ment å være den første runden i USAs invasjon av heile regionen. Dette blir bekjentgjort gjennom halvoffisielle kanaler for å berede grunnen for framtidige aksjoner. «Vegen til heile Midtøsten går gjennom Bagdad,» sa en representant for den amerikanske administrasjonen til *Washington Post* (6. august 2002). «Når du først har et demokratisk (les «pro-amerikansk») regime i Irak, som dem vi etablerte i Tyskland og Japan etter andre verdenskrig, er det mange muligheter.» Eller for å si det med Tariq Aziz, den irakske visepresidenten*, det USA ønsker er ikke «regimeendring», men «regionendring».

Saudi-Arabia i siktet

Det mest oppsiktvekkende elementet i denne planen er kanskje at man retter inn siktet mot Saudi-Arabia, som lenge har blitt betrakta som amerikanernes mest trufaste allierte blant de arabiske landa. Saudi-Arabia var basen for det amerikanske angrepet på Irak i 1991, og har fortsatt å være en amerikansk base etter det. Landet er det største markedet for amerikanske våpen, den største leverandøren av olje til USA (og det enda til en spesielt lav pris), og kilden til opp mot 600 milliarder dollar i investeringer i USA. 10. juli 2002 holdt en forsker fra Rand Corporation (et framtredende forskningsinstitutt, oppretta av det amerikanske flyvåpenet, men nå kvasi-uavhengig, som regelmessig gjennomfører prosjekter for det amerikanske forsvaret og organer som arbeider med utenrikspolitiske spørsmål) et foredrag for Defence Policy Board (Rådet for forsvarspolitikk) – et råd som, som tidligere nevnt, ledes av Richard Perle. I foredraget, som hadde tittelen «Å ta Saudi ut av Arabia», blei det påstått at «den arabiske verden har vært i systemkrise de siste 200 åra», og at «etter uavhengigheten har kriger vært den arabiske verdens viktigste produkt». Foredraget fortsatte med en bisarr beskrivelse av Saudi-Arabia som en fiende av USA («ondskapens kjerne, den viktigste spilleren, den farligste

* Tariq Aziz – tittelen «visepresident» brukes i originalen til denne boka. Aziz omtales vanligvis som «visestatsminister».

motstanderen», «saudiene er aktive på alle nivåer av terrorkjeden, fra planlegging til finansiering, fra kader til fotsoldat, fra ideolog til heiagjengsleder»), og anbefalte at USA gav dem et ultimatum om å sette en stopper for anti-amerikansk aktivitet i Arabia. Og dersom dette ultimatumet ikke blir skulle bli fulgt opp, så ville landets oljefelt kunne bli tatt av amerikanske tropper og kongehuset Saud erstatta med det hasjemittiske monarkiet som regjerer i Jordan. Følgende sitat gir oss en ide om logikken, om det kan kalles det:

«**'Saudi-Arabia' er ikke en gudegitt enhet:**
– Kongehuset Saud blei gitt kontroll over Arabia av britene i 1922.
–Det tilkjempa seg vokteransvaret over de hellige stedene – Mekka og Medina – fra det hasjemittiske dynastiet.
– Det finnes et «Arabia», men det trenger ikke være «saudisk.»

Et ultimatum til kongehuset Saud:
– Stopp all økonomisk og annen støtte til all slags fundamentalistiske madrassaer*, moskeer, ulamaer** og predikanter over heile verden.
– Stopp alt av anti-amerikanske, anti-israelske, anti-vestlige taler, skriverier osv i Arabia.
– Avvikl og bannlys alle kongedømmets «islamske veldedighetsorganisasjoner» og konfisker deres midler.
– Forfølg rettslig eller isoler dem som er involvert i terrorkjeden, medregna den saudiske etterretninga.

Ellers …
– Det som kongehuset Saud holder kjært, kan bli målskiver:
  – Olje: oljefelta blir forsvart av amerikanske styrker og finnes i et område der de fleste er sjiamuslimer.
  – Penger: Kongedømmet har store økonomiske problemer, dets verdier er investert i dollar for det meste i USA.
  – De hellige stedene: la det bli kjent at alternativer blir vurdert.

Andre arabere?
– Saudiene er hata over heile den arabiske verden: de er late, overlegne, uærlige og korrupte.
– Dersom virkelig moderate regimer oppstår, vil Wahhabi-Saudisambandet bli skjøvet tilbake til sitt ekstremistiske hjørne.
– Hasjemittene har større legitimitet som voktere av Mekka og Medina.» (1)

---

* Madrassa – islamsk skole; ** ulama – råd av skriftlærde (islamtolkere).

Presentasjonen påstod også at et regimeskifte i Irak ville bidra til økt trykk på Saudi-Arabia, da ei sterk økning av iraksk oljeproduksjon vil fjerne de saudiske markedene i Vesten. Med redusert avhengighet av saudisk olje, kan USA konfrontere kongehuset Saud med dets (i følge dette foredraget) støtte til terrorisme.

Til tross for at Rand-forskerens fyndige opus kanskje kan avvises med at det er et svært fantasifullt stykke arbeid (og Pentagon passa på umiddelbart å benekte at det uttrykte deres synspunkter), er det likevel tegn som tyder på at mye av innholdet faktisk er amerikansk politikk.

I tråd med foredraget fra Rand fortalte Cheney landsmøtet til Veterans of Foreign Wars i august at å styrte Saddam ville «føre til flere fordeler for regionen»: «Når den viktigste truselen er eliminert, vil de frihetselskende folka i regionen ha mulighet til å fremme verdier som kan føre til varig fred.» I følge Patrick Clawson, visedirektør i Washington Institute for Near East Policy, «vil vi være i ei mye sterkere stilling visavis saudiene», når det er etablert et pro-amerikansk Irak. «Alle vil flippe ut, saudiene først», sier Meyrav Wurmser, direktør for Center for Middle East Policy ved Hudson Insitute i Washington, der Perle er styremedlem. «Det vil sende sjokkbølger gjennom heile den arabiske verden.» («Iraq War Hawks Have Plans to Re-Shape Entire Mideast», *Boston Globe*, 10. september 2002.) (2)

Etter henstilling fra en komite nedsatt av Kongressen, har FBI etterforska pengetransaksjoner fra kona til den saudiske ambassadøren til en saudier som var vennlig innstilt overfor 11. september-kaprerne. Man har gått til retten med et krav på 3.000 milliarder dollar der man anklager flere saudiske institusjoner og veldedighetsorganisasjoner og tre medlemmer av den kongelige familien, inklusive forsvarsministeren, for å finansiere terrorisme. Etter at denne anklagen blei reist for retten, har saudiske investorer trukket opp mot 200 milliarder dollar ut av USA. («Saudis withdraw billions of dollars from US», *Financial Times*, 20. august 2002.)

USA som provokatør

Ledende politiske miljøer i Vesten er klar over det amerikanske spillet. Mo Mowlam, et ledende medlem av Tony Blairs regjering fra 1997 til 2001, løfta litt på gardinen i en artikkel som hadde den likeframme tittelen: «Det virkelige målet er erobringa av saudisk olje. Irak er ingen trussel. Bush ønsker krig for å opprettholde amerikansk kontroll over regionen.» (*The Guardian*, 5. september 2002.) Hun beskriver hvordan USA planlegger å spre krigen videre utover Irak:

«Det mest urovekkende er at haukene i Bush-administrasjonen må kjenne til risikoene som finnes. De må være klare over den anti-amerikanske stemninga i heile Midtøsten. De må være klar over frykten i Egypt og Saudi-Arabia for at en krig mot Irak kan utløse revolusjoner, der pro-vestlige regjeringer blir avsatt og erstatta med populistiske, anti-amerikanske, islamsk-fundamentalistiske regimer. Vi må alle huske den islamske revolusjonen i Iran. Sjahen blei støtta av amerikanerne, men han kunne ikke stå i mot folkets vilje. Og det er nettopp det at jeg er sikker på at de fullt ut forstår konsekvensene av sine handlinger *som gjør meg mest redd. Jeg trekkes mot den konklusjonen at de må ha et ønske om å lage slik fordervelse …*

Amerikanerne vet at de ikke kan stoppe en slik revolusjon. De må derfor håpe på at de kan kontrollere de saudiske oljefelta, om de ikke greier å kontrollere regjeringa. Og finnes det noen bedre måte å få dette til på enn å ha en stor militær styrke i felten samtidig med oppstanden? Ved å utrope seg til Vestens redningsmann kan USA gripe og kontrollere disse vitale formuene … Dersom det er kaos i regionen, kan de amerikanske styrkene bli sett på som den globale frigjøreren. Krigen for å sikre oljeforsyningene kan føres under dekke av krig mot terrorisme.» (Vår utheving.)

Ei nøktern forsamling av framtredende akademikere, historikere, økonomer, globale strateger og andre eksperter kom fram til en liknende enighet ved Analytica-konferansen i Oxford i september 2002. Konferansen forutså at med invasjonen av Irak,

«kan det i det minste forventes voldelige anti-amerikanske gatedemonstrasjoner i Kairo, Alexandria og andre egyptiske byer – kanskje også utbrudd i Saudi-Arabia og muligens Jordan. Disse vil bli undertrykt med makt, men om de skulle true flere regimer i *Midtøsten, kan det tenkes at dette ikke er utafor det amerikanske spillet*, antyda noen eksperter … Å renske ut slike regimer og sette inn andre som ikke bare er vennlige overfor USA utenrikspolitisk, men som også støtter opp under amerikanske verdier, ville fremme målet til Bush-administrasjonens ny-imperialisme. Det ville samtidig sikre den framtidige energiforsyninga for USA. Slike mål kan kanskje oppnås i forbindelse med et utvida felttog i Irak – som kan vise seg å bli langvarig og dyrt. Eller så kan de nås ved å bruke Irak som springbrett for framtidige regime-destabiliserende aksjoner, når Saddam Hussein har blitt kua.» («More to Iraq war than just Saddam? US has wider strategic aims, says an international conference», Anthony Rowley, *Business Times*, 25. september 2002; vår utheving.)

Israel er tildelt en nøkkelrolle

Det ser ut som om Israel blir gitt en nøkkelrolle i USAs planer for å okkupere og kontrollere regionen. I følge den ledende israelske historikeren Martin van Creveld er Ariel Sharons plan å «flytte» de to millioner palestinerne som lever i okkuperte områder, til nabolandet Jordan med makt. Meningsmålinger viser at 44 % av israelerne støtter et slikt tiltak. Dette ville uten tvil føre til et svar fra Egypt, Jordan, Syria og Libanon (opinionen i disse regionene vil tvinge regimene til å handle), men det ville igjen bare gi Israel høve til å ta i bruk sin overveldende (amerikanske-bygde og amerikansk-finansierte) militære styrke og knuse hærstyrkene deres:

> «Sharon ville måtte vente på ei passende anledning – som for eksempel en amerikansk offensiv mot Irak … En oppstand i Jordan, etterfulgt av at kong Abdullahs regime faller, ville også gi ei slik anledning – på samme måte som en spektakulær terrordåd i Israel med hundrevis av drepte.
>
> Skulle slike omstendigheter inntreffe vil Israel mobilisere med lynets hastighet – allerede er store deler av den mannlige befolkninga i beredskap. Først vil landets tre ultramoderne ubåter innta stridsposisjoner til sjøs. Grensene vil bli stengt, nyhetsrapportering stoppes og alle utenlandske journalister samles og sperres inne i et hotell, som gjester av regjeringa. En styrke på 12 divisjoner, hvorav 11 er panserdivisjoner, pluss ulike landvernstyrker som kan brukes for okkupasjonsgjøremål, vil mønstres: fem mot Egypt, tre mot Syria og en på grensa til Libanon. Det er da tre til overs som kan rette seg mot øst, og enda tilstrekkelig kapasitet til å sette ei stridsvogn i hver eneste arabisk-israelske landsby, i tilfelle innbyggerne der skulle få rare ideer.
>
> Utvisninga av palestinerne ville kun kreve noen få brigader. De vil ikke dra folk ut av boligene, men bruke tungt militært skyts for å drive dem ut. Skadene i Jenin vil se ut som nålestikk i sammenlikning.
>
> Eihver utenlandsk innblanding vil bli holdt i sjakk av det israelske flyvåpenet. I 1982, som var siste gangen det deltok i omfattende operasjoner, ødela det nitten syriske luftvernbatterier og skjøt ned hundre syriske fly, mot at det sjøl tapte ett. Israels overtak er mye større nå og er en skrekkinngytende trussel mot ethvert syrisk pansra angrep mot Golanhøydene. Når det gjelder egypterne, er det knapt 25 mil med åpen ørken mellom dem og

Israel. Skal man dømme ut fra det som skjedde i 1967, ville de bli ødelagt dersom de gjorde forsøk på å krysse den.

De jordanske og libanesiske styrkene er for små til å regnes med, og Irak er ikke i noen posisjon til å intervenere, da det ennå ikke har bygd opp igjen den styrken det hadde før 1991 og blir holdt nede av amerikanerne … Noen trur at det internasjonale samfunnet ikke vil tillate ei slik etnisk rensing. Det ville jeg ikke stolt på. Dersom Sharon velger å kjøre i gang, er USA det eneste landet som kan stoppe ham. Imidlertid er USAs syn at det er i krig med deler av den muslimske verden som har støtta Osama bin Laden. USA vil ikke nødvendigvis være mot at denne verden får seg en lærepenge – spesielt om det kan gjøres raskt og brutalt som felttoget i 1967 – og særlig dersom oljeproduksjonen ikke stopper i for lang tid.

Israelske militæreksperter regner med at en slik krig vil være over på bare åtte dager. Dersom de arabiske statene ikke intervenerer, vil det ende med at palestinerne blir utvist og at Jordan blir lagt i ruiner. Dersom de skulle intervenere, vil resultatet bli det samme, og de viktigste arabiske hærene vil bli ødelagt.» («Sharon's plan is to drive Palestinians across the Jordan», *Daily Telegraph*, 28. april 2002.)

Israels angrep på palestinerne og deretter på de arabiske statene ville på en slik måte utfylle den amerikanske invasjonen av Irak og en eller flere andre stater. Israel ville da ha den militære overmakta i regionen som en lokal sikrer av amerikansk makt.

Dette forklarer den rause støtta Sharon har fått fra Bush i forbindelse med angrepa på palestinerne. Dagen etter at han møtte Bush 3. desember 2001, beleira Sharon Arafat i Ramallah og begynte bombing og bombardering av Vestbredden. Etter dette har Sharon ikke bare utløst død og terror i de okkuperte områdene, men han har med vilje forsøkt å ydmyke Arafat og diskreditere ham ytterligere blant palestinerne. Angrepet på Arafat har to mål. For det første: Å diskreditere Israels eneste eksisterende forhandlingsmotpart, og derved bli kvitt den hindringa forhandlinger i seg sjøl innebærer. For det andre å provosere fram en reaksjon fra palestinerne slik at man får ei unnskyldning for å gå til masseutvisning fra de okkuperte områdene, på samme vis som de blei fordrevet i 1948 fra det landet som nå utgjør Israel. (Van Creveld peker på at Sharon alltid har henvist til Jordan som en palestinsk stat, med den naturlige konsekvensen at palestinerne i de okkuperte områdene hører til der.)

Heile dette scenariet er kanskje det som Cheney hadde i hu da han sa i sin tale til Veterans of Foreign Wars i utlandet at ei styrting av Saddam Hussein *vil forsterke USAs evne til å fremme den israelsk-palestinske fredsprosessen.*

Kolonialistisk oppdeling

En analytiker (Eric Margolis, «Bush's Mideast Plan: Conquer and Divide», *Toronto Sun*, 8. desember 2002) gjør rett i å sammenlikne de amerikanske planene for regionen med oppdelinga som blei gjennomført av Storbritannia og Frankrike i Sykes-Picot-avtalen fra 1916. Han lister opp «mulige scenarier som vurderes på høyeste nivå»:

> «Irak settes under amerikansk militærstyre. Iraks ledelse, særlig Saddam Hussein og (Tariq) Aziz, vil stilles for standrett og eksekusjonspelotong. (3)
>
> Den raske, skruppelløse knusinga av Irak forventes å forskrekke (andre) arabiske stater, palestinere og Iran, slik at de følger amerikanske politiske diktater.
>
> Syria som har en hang til uavhengighet, vil få ordre om enten å avslutte sin støtte til Hisbollah i Libanon og akseptere at Israel dominerer Jordan og Libanon, eller å stå foran invasjon og «regimeskifte» … USA vil uansett undergrave det regjerende Ba'ath-regimet og dets unge leder Bashir Assad, og erstatte ham med et franskbasert eksilregime. Frankrike vil få fornya innflytelse i Syria som en trøstegevinst for tapet av Irak til amerikanerne og britene …
>
> Iran vil bli satt under massivt press for å oppgi rakett- og atomvåpenprogrammene sine. Alternativet vil være angrep fra amerikanske styrker. Israels høyreorienterte Likud-parti (som styrer mye av Bush-administrasjonens Midtøsten-tenking) ser på Iran, ikke et knust Irak, som sin viktigste fiende og trussel, og presser på Washington for å angripe Iran så snart man har gjort seg ferdig med Irak. I det minste vil USA oppmuntre en oppstand mot Irans islamske regime, slik at det kan erstattes enten med ei monarkistisk regjering eller ei regjering som baserer seg på iranere i eksil i USA. (4)
>
> Saudi-Arabia vil kunne få fortsette å ha kongefamilien ved makta, men vil tvinges til å være mer lydhør overfor amerikanske krav og tøyle den stadig mer anti-amerikanske befolkninga. Skulle dette mislykkes, rapporteres det at CIA dyrker ledende offiserer i det saudiske flyvåpenet som kan avsette kongefamilien og få på plass et medgjørlig militært regime lik det til general

Pervez Musharraf i Pakistan. Eventuelt dele opp Saudi-Arabia, og gjøre om den oljerike østre delen til et amerikansk protektorat.»

Og så videre – med Libyas Gaddafi «merka for tilintetgjørelse så snart større bytter er lagt ned». Det er lite logikk i at de tilsynelatende målene for det amerikanske angrepet er *regimene* i disse landa, da ingen av dem utgjør noen trussel for USA, og enkelte av dem, som Egypt og Saudi-Arabia faktisk er klientstater. De virkelige måla er de anti-imperialistiske massene i regionen, som noen regimer ikke vil, og andre ikke kan, kontrollere. Det er disse anti-imperialistiske massene i Vest-Asia, ikke herskerne deres av ulike valører, som til alle tider har utgjort den virkelige trusselen mot amerikansk overherredømme. USA ser ut til å tru at den overveldende og høyt sofistikerte militærmakt de har, kan takle massene effektivt dersom de kommer ut i åpent lende. Det er derfor USA faktisk vurderer å provosere fram masseopprør, slik at de kan få anledning til å knuse dem.

Global aksjon for hegemoni framstilt som nasjonal sikkerhet

Artiklene som er sitert over, er spekulasjoner basert på informerte offisielle kilder, mens «Den nasjonale sikkerhetsstrategien til USA» (National Security Strategy of the USA, utgitt 17. september 2002, heretter forkorta «NSSUSA») er ei offisiell erklæring. Dette er et langt og viktig dokument som fortjener ei fyldig framstilling. (Alle uthevinger i sitatene nedafor er våre.)

Det tjuende århundret har gitt «én bærekraftig modell for nasjonal suksess: frihet, demokrati og et fritt næringsliv». Verdier som må beskyttes «over heile kloden og til alle tider». USA «har en posisjon ingen har hatt tidligere hva angår militær styrke og økonomisk og politisk innflytelse». «I dag befinner verdens største makter seg på samme side» – det vil si at USA ikke har noen rival. Det er ei «mulighetenes tid for USA … USA vil bruke denne til å fremme frihetens fordeler over heile kloden. Vi vil arbeide aktivt for å få fram håpet om demokrati, utvikling, frie markeder og frihandel til alle verdenshjørner.» På denne måten legger det «nasjonale sikkerhets»-dokumentet fram amerikansk *utenrikspolitikk.*

Til tross for sin uslåelige overlegenhet konfronteres USA med en ny type fiende: «dunkle nettverk av mennesker … organisert for å infiltrere åpne samfunn … For å beseire denne trusselen må vi bruke ethvert redskap i vårt arsenal … Krigen mot global terrorisme er en verdensomspennende oppgave med *usikker tidshorison*t …»

På denne måten har formuleringa om «terrorisme» løst spørsmålet som nåværende utenriksminister Colin Powell stilte i 1991, da han var sjef for USAs væpna styrker. «Tenk nøye over det,» sa han, «jeg begynner å gå tom for demoner. Jeg begynner å gå tom for skurker.» (Sitert i David N. Gibbs, «Washington's New Interventionism: US Hegemony and Inter-Imperialist Rivalries», *Monthly Review*, september 2001.) På nittitallet, mens USA var på jakt etter demonen de trengte, blei militærutgiftene kutta, og det blei reist spørsmål om behovet for styrker i utlandet. Condoleezza Rice, nåværende nasjonal sikkerhetsrådgiver, innleda en artikkel i *Foreign Affairs* i 2000 slik: «USA har funnet det stadig vanskeligere å definere sine «nasjonale interesser» etter at Sovjet-makta forsvant.» Nicholas Lemann spurte henne i 2002 om dette fortsatt er tilfelle:

> «Jeg trur problema med å definere vår rolle er forbi,» sa hun umiddelbart. «Jeg trur at 11. september var et av de store jordskjelva som klargjør og skjerper. Hendelsene står nå i et mye klarere lys.» Som Bush sa hun at det å stå mot terrorismen og å hindre at masseødeleggelsesvåpen samles «i hendene på uansvarlige stater», er det som nå definerer den nasjonale interessen … Rice sa at hun hadde sammenkalt ledelsen i Det nasjonale sikkerhetsrådet og bedt dem om å tenke alvorlig gjennom «*hvordan vi kan få gevinst ut mulighetene vi nå har*» til grunnleggende å endre den amerikanske doktrinen og verdens ut-seende, i kjølvannet av 11. september.» (*New Yorker*, 1. april 2002, våre uthevinger.)

Med andre ord er ikke terrorismen målet. Den såkalte undertrykkinga av terrorismen verden over gir ganske enkelt «muligheter» for USA til å forfølge sin strategiske dagsorden uten begrensninger i tid og rom.

NSSUSA ser det slik at dersom det finnes «terrorister» i et land, så er det tilstrekkelig til å rettferdiggjøre et amerikansk angrep på landet:

«Amerika stiller nasjoner som er kompromittert av terror til ansvar, dette gjelder også de som gir terrorister ly … Vi skiller ikke mellom terrorister og dem som med viten og vilje gir terrorister ly eller hjelp.» Frasen «kompromittert av terror» [compromised by terror] er vag nok til å inkludere alle som USA hevder ikke har tatt tilstrekkelig energiske tiltak mot terrorisme.

Det er ingen tvil om at internasjonal lov, som bare anerkjenner retten til sjølforsvar mot *overhengende angrep*, ikke møter behova til USA. USA ønsker å «tilpasse ideen om overhengende trussel» til å bety at «Amerika vil ta aksjon mot trusler som måtte vise seg, *før de har utvikla*

seg fullt». Det er nok at man utgjør en potensiell «trussel» for å påkalle amerikansk aksjon. Når vi skal «identifisere og ødelegge en trussel før den når våre grenser … *vil vi ikke nøle med å ta aksjon aleine*», og derved se bort fra internasjonale forum som De forente nasjoner.

Verdensomspennende

NSSUSA ser på verden og beskriver USAs oppgaver i de ulike regionene. Europa skal holdes underordna til og avhengig av amerikansk makt. Det siste tiåret har USA vært bekymra over at begrunnelsen for Atlanterhavspakta (Nato), nemlig trusselen fra Sovjet, ikke eksisterer lenger. Til tross for at Europa vurderer ei oppbygging av en egen militær organisasjon, vil USA arbeide «for å sikre at denne utviklinga skjer i samarbeid med Nato». NSSUSA-dokumentet omdefinerer Nato til en *global* intervensjonsstyrke under amerikansk ledelse: «Alliansen må kunne gå til aksjon *hvor som helst der våre interesser er trua*, skape koalisjoner under Natos eget mandat, og yte bidrag til prosjektbaserte koalisjoner.» Europa bør «dra fordel av teknologiske muligheter og storskalafordeler knytta til våre forsvarsutgifter» heller enn å utvikle sin egen våpenindustri og egne styrker. Dette er i tråd med det synet vi finner i det hemmelige «Defence Planning Guidance» (Rettledning for forsvarsplanlegging), som blei skrevet i mai 1990 av Paul Wolfowitz og I. Lewis Libby for daværende forsvarsminister Dick Cheney. Deler av denne rettledninga blei lekka til *New York Times* våren 1992. Dokumentet beskrev den amerikanske politikken i tida etter det sovjetiske imperiets kollaps, og hevda at «det er av fundamental betydning å bevare Nato som det viktigste instrumentet for Vestens forsvar og sikkerhet, og som kanalen for USAs innflytelse på og deltakelse i europeiske sikkerhetsspørsmål. Mens USA støtter den europeiske integrasjonens mål, *må vi søke å hindre utviklinga av eksklusive europeiske sikkerhetsordninger* som vil underminere Nato, særlig alliansens integrerte kommandostrukturer.»

NSSUSA gir Kina en likefram advarsel mot «å satse på avansert militær evne som kan true landets naboer i Asia og i Stillehavsregionen». USA truer med å blande seg i Kinas indre anliggender: «Det gjenstår mye arbeid … for å gjøre den nasjonen virkelig ansvarlig når det gjelder sine borgeres behov og håp.» Amerikanske militære utplasseringer i regionen skal styrkes. Og for å sikre at disse blir stasjonert så nær Kina som mulig, må Sør-Korea overbevises om å «opprettholde årvåkenhet (det vil si være fiendtlig) overfor Nord, mens vår allianse forberedes på å delta i den generelle stabiliseringa av regionen i et lengre perspektiv.»

I motsetning til Kina, blir India framstilt som ei støtte for amerikansk

innflytelse i Asia: «Vi (USA og India) er de to største demokratiene som sverger til politisk frihet under vern av et representativt styresett. India beveger seg også mot større økonomisk frihet. Vi har felles interesser i frihandel, inkludert handelen gjennom de livsviktige sjøfartsårene i Indiahavet. Avslutningsvis, vi har felles interesser i å bekjempe terrorisme og i *å skape et strategisk stabilt Asia.*» Indias atomvåpenrivalisering med Pakistan og kampen om Kashmir gjorde for to år sia området til «det farligste stedet på jorda» for USA. Nå er det ikke ei eneste henvisning til Pakistan eller Kashmir, og til og med Indias rakett- og atomvåpenprogrammer blir behandla som problemer som tilhører fortida. India blir heller framstilt som ei «voksende verdensmakt som vi har felles strategiske interesser med». (Bare det å omtales sammen med Russland og Kina som ei «potensiell stormakt», er svært tilfredsstillende for den herskende indiske eliten, som har fiska etter en eller annen slags anerkjennelse fra USA – uansett hvor virkelighetsfjern denne måtte være.)

Tiltak mot at imperialistiske rivaler vokser fram

På samme måte som NSSUSA feirer USAs «nye og unike styrke og innflytelse» som ei «mulighetenes tid», varsles også at en vil forsvare denne ensomtstående posisjonen. Faktisk *ligger den amerikanske «nasjonale sikkerheten» i at det ikke finnes andre stormakter.* «Vi er oppmerksomme på at det gamle mønsteret med stormaktskonkurranse kan gjenoppstå … Vårt militære må … få andre til å avstå fra framtidig militær konkurranse … Våre styrker vil være sterke nok til å få potensielle motstandere til å avstå fra å bygge seg opp militært i håp om å gå forbi eller komme på like fot med USA.» Denne uttalelsen gjentar utvilsomt dokumentet Defence Planning Guidance fra 1990: «Vårt første mål er å hindre at det gjenoppstår en ny rival, enten på territoriet til det tidligere Sovjetunionen eller andre steder, som kan utgjøre en trussel i samme størrelsesorden som det Sovjet gjorde. Dette forutsetter at eihver fiendtlig makt hindres i å dominere en region med ressurser som ville, under konsolidert kontroll, kunne være tilstrekkelig til å generere global makt. Disse regionene er Vest-Europa, Øst-Asia, territoriet til det tidligere Sovjetunionen, og Sørvest-Asia (det vil si den oljeproduserende regionen) … Avslutningsvis, vi må opprettholde mekanismene som kan *avskrekke potensielle konkurrenter fra noensinne å hige etter ei større regional eller global rolle.*» (Vår utheving.) Mens dokumentet Defence Planning Guidance fra 1990 var hemmelig, er NSSUSA fra 2002 ei offentlig erklæring om at verdens eneste supermakt ikke engang vil tolerere *potensielle* rivaler.

Massiv økning i utenlandsstasjoneringer

Ettersom prosjektet ikke har én definert fiende, men heller et antall potensielle rivaler som må «frarådes» å skaffe seg stormaktstatus, krever dette *massiv militær innsats globalt.* «For å kunne hamle opp med usikkerheten i dette, og for å møte de mange sikkerhetsmessige utfordringene som ligger foran oss, trenger USA baser og stasjoner i (men også forbi) Vest-Europa og Nordøst-Asia, så vel som avtaler med fjerntliggende land om mulighet for utstasjonering av styrker etter behov. Før krigen i Afghanistan var dette et område lavt nede på lista over eventualiteter. Likevel, på svært kort tid måtte vi operere med alle greinene av våre væpna styrker på kryss og tvers i denne fjerntliggende nasjonen. Vi må forberede oss på flere slike tilfeller …»

Til og med verdensrommet skal tas under amerikansk kontroll: «militær kapasitet må også… beskytte kritisk infrastruktur i verdensrommet.»

Den økonomiske og den strategiske dagsordenen slås sammen

Det er ikke bare trusselen om vold, eller den ennå ikke fullt utvikla trusselen om vold, som utgjør en trussel mot amerikansk nasjonal sikkerhet. «*Frie markeder og frihandel er hovedprioriteringer i vår nasjonale sikkerhetsstrategi.*» «*Respekten for den private eiendomsretten*» er blant «*krava til menneskelig verdighet som vi ikke kan forhandle om*». Andre lands økonomiske politikk – deres lover og reguleringer, skattepolitikken («særlig lavere marginalskatt»), finanssystemer, budsjettpolitikk og (det som USA kaller) «frihandel», alt dette blir betrakta som deler av USAs nasjonale sikkerhet. «Frihandel» er faktisk «et moralsk prinsipp». Men «frihandel» betyr at *andre* skal åpne sine markeder for USA. For USA sjøl foreskriver NSSUSA i stedet «sikring av at fordelene som følger av frihandel, ikke går på bekostning av amerikanske arbeidere» – les «amerikanske selskaper».

Det antas at multilaterale institusjoner, som lenge har vært dominert av USA, nå blir eksplisitte instrumenter for amerikansk «nasjonal sikkerhet». USA vil «samarbeide med Det internasjonale pengefondet for å strømlinjeforme vilkåra som settes i forbindelse med dets utlån» og «forbedre Verdensbankens effektivitet». USA vil insistere på at bankens utviklingshjelp blir knytta til «konkrete mål og klare målestokker». Landa må erklære at deres utvikling skal være åpen for at kapital kan flyte inn (og ut), og egentlig er det virkelige målet utelukkende slik

åpenhet: «Vårt langsiktige mål bør være en verden der alle land har kredittvurderingsgrader som gir dem tilgang til internasjonale kapitalmarkeder og til å investere i si framtid.» (5)

Direkte overvåking av «regjeringsutøvelse»

Et viktig punkt i NSSUSA-doktrinen er at USA nå vil blande seg i og styre alle sider ved «regjeringsutøvelsen» til de landa som er under amerikansk innflytelse, og nå mer direkte enn noensinne tidligere. Tradisjonelt har USA holdt sine klientstater på plass når det gjelder militær- og utenrikspolitikk. Flere ulike krefter – Pengefondet (IMF), Verdensbanken, bilateral hjelp, direkte trykk fra amerikanske selskaper – har holdt den økonomiske politikken på plass. Klientstatenes store forskjeller med hensyn til politiske, sosiale og kulturelle institusjoner lot man i fred. Men NSSUSA understreker gjentatte ganger at «samfunn (må) åpnes og demokratisk infrastruktur bygges», slik at «frihet og utvikling av demokratiske institusjoner blir sentrale temaer i våre bilaterale forbindelser».

Om vi skulle innbille oss, i strid med erfaringer gjort gjennom et heilt århundre, at USA er glad i demokratiske institusjoner i sine klientstater, bør vi merke oss at disse institusjonene skal bygges og drives under tett amerikansk ledelse – særlig med hensyn til tvangsmidler: «Når det regionale felttoget (mot «terrorisme») lokaliserer en trussel mot en bestemt stat, vil vi hjelpe til med å sikre at den staten har de militære, politimessige, politiske og finansielle redskapene som trengs for å avslutte oppgaven.» Dersom resultatet av en demokratisk prosess (som hvilken som helst av valga og avstemningene som Hugo Chavez har vunnet i Venezuela), ikke faller i USAs smak, vil landet fortsatt holdes i siktet og under beleiring – inntil folket «reformerer»: «USA, det internasjonale giversamfunnet og Verdensbanken står klar til å samarbeide med ei *reformert* palestinsk regjering (det vil si når den nåværende er kasta) om økonomisk utvikling, økt humanitær hjelp og *et program for å etablere, finansiere og overvåke* et ekte og uavhengig juridisk apparat.»

Dersom man kan anse et juridisk apparat som blir etablert av amerikanerne, betalt av amerikanerne og overvåka av amerikanerne som en demokratisk institusjon, da er kolonialismen en demokratisk institusjon. Faktisk skal amerikanske diplomater nå omdannes til å bli visekonger som evner å regjere klientstater i alle anliggender: «Tjenestemenn som er opplært i hovedsak i internasjonal politikk, må også utvide forståelsen sin av komplekse forhold knytta til indre

regjeringsutøvelse rundt omkring i verden. Dette inkluderer offentlig helse, utdanning, politimessige forhold, det juridiske systemet og offentlig diplomati.»

Det er ingen tilfeldighet at dokumentet nevner utdanning gjentatte ganger: utdanningssystemet er et av mediene som USA kan bruke for å «føre sin idekrig». USA kan propagandere til fordel for seg sjøl, mens det stenger skoler som propaganderer anti-amerikanske holdninger (den umiddelbare målskiva er *madrassaene*, de større målskivene er hvilke som helst demokratiske, anti-imperialistiske elementer i et hvilket som helst utdanningssystem).

Ei spesiell målskive i dette prosjektet er de muslimske landa: USA vil støtte «moderate og moderne regjeringer, særlig i den muslimske verden, for å sikre at forholda og ideologiene som fremmer terrorisme ikke finner grobunn i noen nasjon». USA planlegger å reformere islam ved å styrke de «moderate» i et «sammenstøt innafor en sivilisasjon, en kamp for den muslimske verdens framtid. Dette er en kamp om ideer, og dette er et område der USA må være førsterangs.»

Den virkelige grunnen til at de muslimske statene har blitt målskiver, har naturligvis ingenting med terrorisme å gjøre, men alt å gjøre med det faktum at ved en merkelig tilfeldighet er så mange av dem – i Vest-Asia, i Nord-Afrika, ved Kaspihavet og til og med i Sørøst-Asia – berika med hydrokarboner. I så henseende er NSSUSA-dokumentet, taktisk som det er, å sammenlikne med ei Hamlet-oppsetning uten prinsen av Danmark: Orda «olje», «petroleum» og «hydrokarboner» finnes ikke et eneste sted. Bare en plass refereres det til at det må arbeides globalt for å «finne og utvikle nye kilder og typer av energi, særlig på den vestlige halvkula, i Afrika, Sentral-Asia og Kaspi-regionen».

«Ethvert våpen»

Til slutt sier NSSUSA at «vi må ta i bruk ethvert redskap i vårt arsenal». Dette er et ekko fra orda til Bush etter angrepa 11. september: «Vi vil bruke alle nødvendige krigsvåpen.» Det er verdt å se på spekteret av våpen som Bush-administrasjonen planlegger å bruke.

Bruk av masseødeleggelsesvåpen: Bruk av atomvåpen forberedes aktivt. I mars 2002 kom en lekkasje av Pentagons gjennomgang av holdninger til atomvåpen [«nuclear posture review»]. Denne viste at den tidligere ideen om atomvåpen bare som ei form for avskrekking, til bruk som tilsvar mot andre atommakter, er vraka. Den nye holdninga ser for seg bruk av atomvåpen med lav ytelse [«low yield»] i tre scenarier: Mot mål som kan motstå konvensjonelle våpen (som underjordiske bunkere),

som tilsvar mot angrep med atomvåpen, biologiske eller kjemiske våpen, og «*i tilfelle ei uventa militær utvikling*», som for eksempel et «iraksk angrep på Israel eller dets naboer, eller et nordkoreansk angrep på Sør-Korea eller en militær konfrontasjon om statusen til Taiwan». «Nord-Korea, Irak, Iran, Syria og Libya er blant de landa som kunne bli involvert i potensielle eller uventa tilfeller,» står det. America's National Institute for Public Policy, et høyreorientert forskningsinstitutt, erklærte i en rapport utgitt i 2001 at «atomvåpen kan … bli brukt i et tilsvarsangrep med mål å nøytralisere fiendtlig militær kapasitet». Blant rapportens forfattere er ledende tjenestemenn fra Pentagon og viserådgiveren for nasjonal sikkerhet. Den britiske forsvarsministeren Geoff Hoon fortalte parlamentsmedlemmer tidligere i år (2002): «Jeg er heilt sikker på at under gitte forhold ville vi være villige til å bruke våre atomvåpen.» («The new nukes», Richard NortonTaylor, *Guardian*, 6. august 2002.)

Snakket om atomvåpen med «lav ytelse» skal utelukkende berede grunnen for bruk av atomvåpen som sådan. The Defence Threat Agency har et budsjett på 1,1 milliarder dollar, og blei grunnlagt i 1998. Kontoret studerer hvordan man kan angripe forsterka og dypt nedgravde bunkere ved hjelp av atomvåpen med høy ytelse (*Washington Post*, 10. juni 2002).

Kostnaden i antall menneskeliv vil være forferdelig. I følge Physicians for Social Responsibility (PSR) i Washington vil et lite atomangrep [«mini-nuke»] på Saddam Husseins presidentbunker medføre at 20.000 menneskeliv går tapt i Bagdad. Mange flere vil bli lemlesta, brent og lide på grunn av strålinga. Amerikanerne synes ikke at dette gir grunn til uro: Jonathan Steele har gjennomført en grundig studie, publisert i *Guardian* (20. august 2002), bygd på en mengde ulike kilder (deriblant hjelpeorganisasjoner). Han avslører at over 20.000 afghanere døde som resultat av USAs invasjon, men dette faktum har knapt blitt nevnt i verdenspressa for øvrig. Pressa nevner heller ikke studien gjennomført av Medact, den britiske greina av International Physicians for the Prevention of Nuclear War, som beregner at et *amerikansk angrep på Irak vil koste mellom 48.000 og 260.000 liv umiddelbart og 200.000 på grunn av ettervirkninger av krigen.* Studien, som bruker en metode som blir støtta av den tidligere sjefen for de australske forsvarsstyrkene, sier også at bruk av atomvåpen ville øke antallet til millioner. (Medact, *Collateral Damage: The Cost of War in Iraq*, 12. november 2002.)

Fram til nå har man utvikla *biologiske våpenprogram* under dekke av

at de er til fredelig bruk. Pentagon arbeider nå aktivt for at det skal utvikles offensive biologiske våpen for «å produsere systemer som kan svekke kampevnen til potensielle motstandere». Ledende laboratorier tilknytta sjø- og luftforsvaret la fram slike forslag i 1997, og marinekorpset har nå fremma dem til vurdering i US National Academy of Sciences (*Counterpunch*, 8. mai 2002). At NSSUSA er så opptatt på å få kontroll over de offentlige helsetjenestene i den tredje verden, bør sees i lys av dette.

Provokatører, desinformasjon: Pentagon har organisert en hemmelig hær. Den vil forene CIA med andre hemmelige militære tiltak, informasjonskrig og feilinformasjon. («Informasjonskrig» er det å bevisst spre usannheter som et våpen i krig.) Hensikten vil være å *provosere fram terrorangrep* som igjen kan rettferdiggjøre «motangrep» fra USA mot land som «gir terrorister ly»:

> «En studie sommeren 2002 om Special Operations and Joint Forces in Support of Countering Terrorism [Spesielle operasjoner og fellesstyrker til støtte for arbeidet mot terrorisme], utført av Rumsfelds innflytelsesrike Defence Science Board sier i et hemmelige resyme – et resyme som brukes for å rettlede andre avdelinger i Pentagon – at den verdensomspennende krigen mot terrorisme «krever nye strategier, nye holdninger og ny organisering.» Styret foreslår at det skapes ei superstøttegruppe for etterretning [a super-Intelligence Support Activity]. Organisasjonen får navnet Proaktiv forkjøpsoperasjonsgruppe [Proactive, Preemptive Operations Group (P2OG)]. Denne skal forene CIA og militære tjenester som dekkoperasjoner, informasjonskrig, etterretning, hemmelighold og feilinformasjon. Blant anna skal denne organisasjonen gjennomføre tiltak som «*stimulerer reaksjoner*» blant *terrorister og stater som har masseødeleggelsesvåpen – det vil si, for eksempel å få terroristceller til å aksjonere* og blottstille seg for hurtig respons fra amerikanske styrker. En slik taktikk vil gjøre «stater og andre aktører ansvarlige» og «signalisere til stater som gir ly at deres suverenitet står på spill», erklærer resymeet.» (William Arkin, *Los Angeles Times*, 27. oktober 2002; vår utheving.)

19. februar 2002 skreiv *New York Times* at Pentagons nye Office of Strategic Influence (OSI) «utvikler planer for å levere nyheter, kanskje til og med falske, til utenlandske medieorganisasjoner» for å «påvirke opinionen og politikere i både vennligsinna og uvennligsinna nasjoner». OSI blei skapt kort tid etter 11. september 2001, tilsynelatende for å

spre den amerikanske regjeringas synspunkter i islamske land og for å bygge opp støtte til USAs «kamp mot terrorisme». I følge *Times* er «en av de militære enhetene som er avsatt for å sette politikken til OSI ut i livet, US Army's Psychological Operations Command (PSYOPS).

Til tross for at stor offentlig oppstandelse førte til at OSI offisielt blei oppgitt, avslører ei hånlig bemerkning fra Rumsfeld 18. november at det bare er navnet som er kassert:

«Så var det Kontoret for strategisk påvirkning. Dere husker kanskje det. Og «å kjære er det ikke fælt, himmelen kommer sikkert til å falle ned». Jeg gikk ned neste dag og sa det er greit, om dere vil ødelegge noe så fint, så er det greit, jeg skal gi dere liket. Her er navnet. Dere kan få navnet, men jeg skal fortsette å gjøre alt som må gjøres. Og det har jeg (gjort).» («FAIR Media Advisory: the Office of Strategic Influence is gone, but are its programs in place?», 27. november 2002.) I følge William Arkin (*Los Angeles Times*, 24. november 2002) skaperRumsfeld om det militære slik at «informasjonskrig» blir en sentral funksjon. Arkin sier at denne nye politikken i økende grad vil «tåkelegge eller til og med viske ut grensene mellom faktisk informasjon og nyheter på den ene sida og PR, propaganda og psykologisk krigføring på den andre». (Sitert i ovennevnte.)

Omfanget av krigsforbrytelser som vi kan vente oss, blir antyda av at administrasjonen til Bush er svært opptatt av å få immunitet for anklager om dette. Ledende diplomater er sendt til EU, der det insisteres på at det skal gis blanko-immunitet til alle amerikanske statsborgere i forhold til den nye internasjonale straffedomstolen under FN. Denne domstolen skal behandle saker om folkemord, krigsforbrytelser og andre forbrytelser mot menneskerettighetene. (Bill Vann, «Ultimatum to Europe in advance of Iraq war – US demands total impunity on war crimes», *World Socialist Web Site*, 12. oktober 2002.) Til tross for at sannsynligheten for at en amerikaner skulle bli trukket fram for et FN-organ, er svært liten, tar ikke Bush-administrasjonen noen sjanser.

*

Det er åpenbart at USAs nåværende planer er et radikalt brudd med tradisjonelle strategier for å opprettholde globalt herredømme. Denne plutselige konsensusen mellom alle fløyene i USAs herskende elite om å ta dristige og potensielt risikable tiltak, kan bare forståes som et svar på ei dyp, truende økonomisk krise.

Noter:

1. Framstillinga slutter med følgende kryptiske notat:

«Overordna strategi for Midtøsten:
Irak er det taktiske pivotpunktet*.
Saudi-Arabia er det strategiske pivotpunktet.
Egypt er gevinsten.»

Vi må anta et de to første frasene betyr at å invadere Irak gir et utgangspunkt for å ta Saudi-Arabia. Men den siste frasen forblir uklar.

2. Her er et eksempel på hvordan det nå tenkes i kretsene til de amerikanske politikk-planleggerne:

> «De anti-saudiske synspunkta som kommer til uttrykk i artikkelen, ser ut til å være særlig populære blant nykonservative som arbeider med å utvikle utenrikspolitikk. Dette er ei relativt lita, men innflytelsesrik gruppe i Bush-administrasjonen. Kenneth Adelman, tidligere rådgiver for forsvarsminister Donald H. Rumsfeld, og nå medlem av Defence Policy Board (men som ikke deltok i møtet 10. juli), har sagt: «Jeg mener det er feil å betrakte Saudi-Arabia som et vennligsinna land.» Han sa at det å se på Saudi-Arabia som motstander av USA, «sikkert er et mer utbredt synspunkt nå enn for et år sia».
>
> De siste ukene har to nykonservative tidsskrifter hatt artikler med samme tone som Pentagon-artikkelen. *Weekly Standard* (15. juli), som ledes av redaktør William Kristol (tidligere stabssjef for (tidligere visepresident) Quayle og leder for Project for the New American Century), forutså «Den forestående konfrontasjonen med saudiene» [The Coming Saudi Showdown]. Dagens utgave av *Commentary*, som utgis av American Jewish Committee, inneholder en artikkel med tittelen: «Våre fiender, saudiene».
>
> «Stadig flere framfører deler av denne argumentasjonen, og noen kommer med heile,» sier Eliot Cohen, ekspert på militærstrategi ved Johns Hopkins-universitetet. «Saudi-Arabia pleide å ha mange apologeter** i dette landet … Nå er de svært få, og de fleste er folk med store økonomiske interesser eller langvarige forbindelser der borte.» Cohen, som er medlem av Defense Policy Board, nekta å diskutere rådets drøftinger. Men han var villig til å si at han så på Saudi-Arabia mer som et problem enn som en fiende. «Avtalen de har inngått med fundamentalismen er heilt opplagt en trussel, (så) jeg vil påstå at Saudi-Arabia er et stort problem for oss,» sa han. Men dette synet er langt fra dominerende i den amerikanske regjeringa, sa andre.
>
> «Trommene begynner å slå for Saudi-Arabia,» sa Robert Oakley, som tidligere var amerikansk ambassadør i Pakistan og som ofte har konsultasjoner med det amerikanske militæret.» (*Washington Post*, 6. august 2002.)

Når Cohen nevnte «folk med store økonomiske interesser» i Saudi-Arabia tenkte han sikkert på tidligere utenriksminister Henry Kissinger, som har et konsulentfirma der det saudiske kongehuset er blant de viktigste kundene. Det ser ut til at han nå representerer en minoritet i det amerikanske etablissementet.

3. Tjenestemenn i adminstrasjonen blir sitert i *New York Times* («U.S. Has a Plan to Occupy Iraq, Officials Report», 11. oktober 2002). De sier at Irak vil bli satt under amerikansk militært styre for en lengre periode. Når USA i det siste har pressa på for fransk, tysk og russisk støtte til den planlagte invasjonen, har amerikanske tjenestemenn blitt gjengitt som å mene at de foretrekker et «internasjonalt styre» – det vil si at andre land også skal delta i å kontrollere Irak etter

---

* Pivotpunkt – stedet en roterende arm beveger seg om (f.eks aksen en urviser dreier om); her formodentlig en base som gir gode ekspansjonsmuligheter i flere (alle) retninger.

** Apologet – (trus)forsvarer, vanligvis brukt i religiøs sammenheng.

invasjonen («US adopts Kosovo model to follow war», *Los Angeles Times – Washington Post News Service*, 9. desember 2002).
4. Sharon krever i et intervju i *The Times* (London) at Iran må angripes så snart man er ferdig med invasjonen av Irak. (5. november 2002: «Attack on Iran the day the Iraq war ends, demands Israel», Stephen Farrell, Robert Thomson og Danielle Haas.)
5. Det snakkes endatil om spredning av bioteknologi, som USA og dets selskaper som har sett mulighetene for store fortjenester, nå presser på verden. «USA må hjelpe med å bringe (bioteknologiens) fordeler til de 800 millioner mennesker, hvorav 300 millioner barn, som fortsatt lider under sult og underernæring.» I tråd med dette har USA og FNs mat- og jordbruksorganisasjoner pressa på for å kunne levere genetisk modifiserte (GM) frø til afrikanske nasjoner med hungersnød. Noen av disse har, i redsel for store skader på jordbruket sitt, nekta å ta imot. Slike avslag har gitt høve til dulgte trusler fra USA om at GM-frø vil kunne nå befolkninga gjennom militær intervensjon.

II. Problemer på hjemmebane

Mens USA planlegger en invasjon av Irak (og kanskje også av andre land) er økonomien hjemme prega av nedgang, uten åpenbare utsikter til bedring. Heilt i tråd med sin egen natur har ingen av de store medieselskapene gjort noe for å få fram sammenhengen her.

Det er ingen tvil om at den økonomiske nedgangen har vært uvanlig mild, sett i historisk perspektiv. I følge offisielle statistikker er USAs økonomi faktisk i ferd med å snu nedgangen og begynne å vokse igjen. Denne oppturen er imidlertid en illusjon; alle tegn tyder på at USAs økonomi snart vil oppleve en ny nedtur, om den da ikke er i gang allerede. Videre er den offisielle definisjonen av «økonomisk nedgang» i seg sjøl verdt å sette spørsmålstegn ved. For eksempel har det ikke vært noen reell vekst i sysselsettinga i løpet av den såkalte oppgangen. Næringslivet i USA kjenner sannheten: profitt- og investeringsnivået har gjennomgått sin bratteste nedgang sia 1930-tallet.

Dette er viktig: USA er ikke det eneste landet som har lidd denne skjebnen: Japan har hatt nedgang i et tiår, og Europa har også begynt å oppleve det samme. Mens USAs sterke etterspørsel inntil nylig var motoren som trakk verdensøkonomien opp av bølgedalene, ligger USA nå sjøl i dødvanne, og det er ingen annen økonomi som kan overta denne rollen. Det er derfor dystre utsikter til at verdensøkonomien skal styrke seg. Tvert imot, det enorme etterslepet av gjeld og overskuddskapasitet tilsier at nedgangen vil fortsette og bli dypere.

For tre år sia jubla finansanalytikerne og finanspressa fortsatt over det tilsynelatende ubegrensa vekstpotensialet i USAs økonomi. Alan Greenspan, sjef for Sentralbanken i USA, blei mediestjerne for sine

geniale håndgrep for å avverge både inflasjon og nedgang. Enkelte lanserte teorien om at ny teknologi, kontinuerlig produktivitetsvekst og globaliseringa hadde gjort USAs økonomi immun mot tilbakeslag.

Overproduksjonskrise i full blomst

Det er i økonomiske krisesituasjoner at pressa vender tilbake til virkeligheten. *Chicago Tribune* hadde nylig en serie artikler om den pågående krisa med bakgrunn i intervjuer med arbeidsgivere, ansatte og finansanalytikere. Den første artikkelen het: «The Economics of Glut. Bloated industries put the economy in a-bind. Glut is making it harder to shake off the recession» [Overflodsøkonomi. Oppblåst industri binder økonomien. Overfloden gjør det vanskeligere å komme seg ut av nedgangen] (William Neikirk, 15–18. desember 2002). Artikkelen begynner slik: «Nå kan verdens bilindustri produsere 20 millioner flere biler enn forbrukerne kan kjøpe.» Basert på eksempler fra telekommunikasjon og dot-com-firmaer oppdager avisa at «økonomene kaller fenomenet for overkapasitet … næringslivet kan produsere mer enn vi trenger. Tilbudet har overgått etterspørselen. Når det skjer, faller produksjonen, maskiner stoppes, utgiftene øker, arbeidere sies opp og investeringer utsettes. Det er flere tiår sia vi eller andre land så en kapasitetsoverflod av en slik størrelse, og det forklarer i det minste delvis hvorfor det er så vanskelig for den amerikanske økonomien å komme seg ut av en nedgang som, etter alle målestokker, så liten ut.»

Chicago Tribune trekker fram overskuddskapasiteten innen luftfart, bil-, maskin-, metall-, tekstil- og høyteknologi-industri, og til og med innen kjøpesentre og hoteller. I følge Sentralbanken utnytter bedriftene bare 73,5 prosent av kapasiteten, langt under gjennomsnittsnivået på 80,9 prosent i perioden 1967–2001, og 3,5 prosentpoeng under nivået fra den økonomiske nedgangen i 1990–91. I forsøket på å tiltrekke seg kunder har flyselskapene senka prisene til det laveste på fem år, United Airlines, landets nest største, har gått til skifteretten, og Boeing sier at produksjonen av fly vil falle med 28 prosent i år.

Telekomsektoren pådro seg 2.100 milliarder dollar i gjeld mellom 1996 og 2001, og økte realinvesteringene med 15 prosent. (Robert Brenner, «Enron Metastasized: Scandals and the Economy» i Against the Current, september-oktober 2002.) Alle selskapene forsøkte å tilrane seg markedsandeler på bekostning av de andre, ut fra antakelser om enorm vekst i etterspørselen. I 2000 stod telekomindustrien for en firedel av den amerikanske økonomiens samla innkjøp av utstyr. I dag er det 63 millioner kilometer fiberoptiske kabler i verden, men bare *tre prosent* av kapasiteten benyttes av telekomselskapene.

Sjøl om 45 mikrobrikkefabrikker har blitt lagt ned i USA, sies det at det er 15 prosent overkapasitet innen industrien. Tallet ser ut til å øke – Kina har nettopp bygd noen av de største og mest avanserte mikrobrikkefabrikkene i verden.

Bilindustrien i USA, som fortsatt er den viktigste industrien i landet, kan produsere to millioner flere biler enn det er etterspørsel etter. De tre største – General Motors, Ford og Chrysler – møter den reduserte etterspørselen med å gi kunder rentefrie lån. Salget er anslått å falle fra 17,5 millioner i fjor til 17 millioner i år til 16,5 millioner neste år. Ford planlegger å kutte produksjonen med 16 prosent, eller 900.000 kjøretøyer, fram til 2004, stenge fem fabrikker og fjerne 12.000 arbeidsplasser.

Under monopolkapitalismen fører ikke økt overkapasitet umiddelbart til fall i investeringer. Tvert imot drives bedriftene til å investere i enda større målestokk, til å overby rivalene sine og vinne markedsandeler fra dem. Denne strategien følges av alle selskaper, med resultater som er lette å forutsi. I 1998 kunne verdens bilindustri, den største produksjonsgreina, produsere 18 millioner flere biler enn den kunne selge, og japanske bilprodusenter utnytta bare 50 prosent av kapasiteten sin (*Economist,* 10. mai 1998). Kapasitetsoverskuddet har nå økt til 20 millioner. Bilgigantene har nå etablert fabrikker i konkurrentenes land for å trenge seg inn på deres markeder.

Investeringene – reagerer ikke lenger på stimuli

Da myndighetene seint i 2001 innså at nedturen allerede var i gang, blei ansvaret delvis lagt på 11. september, og det var enighet om at dette dreide seg om et kortvarig fenomen. De nødvendige tiltaka var allerede satt i verk: lavere rente og skattelettelser for å oppmuntre næringsliv og forbrukere til høyere forbruk. På denne måten skulle etterspørselen etter varer og tjenester øke, og dermed stimulere til større investeringer. Likevel, på tross av skatteletter på 1.350 milliarder dollar i løpet av 10 år og på tross av at Sentralbanken satte ned renta 12 ganger på 13 måneder, er «oppgangen» svak.

Chicago Tribune sier: «Enda mer urovekkende er det at fallende priser, eller deflasjon, har satt seg i industrien. Vareprisene har falt, mens den globale overskuddskapasiteten har økt. Tegn tyder også på at deflasjonen nå sprer seg til servicesektoren, f.eks til varehandelen, som indirekte er knytta til produksjonen. USA har ikke opplevd generell deflasjon sia den store depresjonen på 1930-tallet. I situasjoner med deflasjon utsetter folk innkjøp fordi prisene kan falle ytterligere. Etterspørselen synker.

Profitten blir lavere og lavere. Arbeidsplasser forsvinner. Sparepolitikken settes inn.»

Arbeidsløsheten økte fra 3,9 prosent i september 2000 til seks prosent i november 2002, og ingenting tyder på at den vil gå ned i overskuelig framtid. Tre millioner arbeidsplasser har forsvunnet – hvorav to millioner i industrien. Den enorme overskuddskapasiteten betyr at ikke en gang den lille veksten som har vært, har ført til flere arbeidsplasser. For ett år sia var det en million mennesker som hadde vært arbeidsløse i et halvt år eller mer, nå er tallet 1,7 millioner. Nedskjæringene er særlig store i den «nye økonomien». Brenner peker på dette: «I den korte perioden mellom slutten av 2000 og midten av 2002, mens mer enn seksti firmaer har blitt slått konkurs, sparka telekomselskapene over en halv million mennesker, noe som er 50 prosent flere enn det de ansatte i løpet av den spektakulære veksten mellom 1996 og 2000.»

Ingen grunn til bekymring, sier Sentralbanken, ytterligere rentenedganger er på veg. «Men nå,» sier *Economist* (28. september 2002), «har Sentralbanken brukt opp det meste av ammunisjonen sin – når rentene og inflasjonen allerede er så lav, er det lite rom for å dempe den økonomiske uroen. Det åpner for fallende priser, noe som er svært ødeleggende for en så forgjelda økonomi» – når verdien av folks lånesikkerhet synker som et blylodd, starter en ødeleggende kjede av mislighold og konkurser i heile økonomien.

Overkapasitet i industrien, i USA og internasjonalt, er ikke noe nytt fenomen. Det har vært et tilbakevendende kjennetegn ved monopolkapitalen, og ved økonomien i USA. Kapitalutnyttelsen i USAs industri har falt jamt sia 1960-tallet (se *Stagnation and the Financial Explosion*, Harry Magdoff og Paul Sweezy, 1987, side 83, figur 2). Det er enorm overkapasitet innen vareproduksjonen på verdensplan, og dette forklarer den ti år lange nedturen i Japan, en økonomi som er ledende på effektivitet i produksjonen.(1) Det var videre den enorme globale overkapasiteten i produksjonen av deler til dataindustrien som førte til sammenbruddet i de sørøstasiatiske økonomiene i 1997–98. Disse økonomiene blei kort tid etter fulgt av Russland og Brasil, og så av Argentina i 2000. Nedgang i USA og Europa er bare siste kapittel i et drama vi nå ser utspille seg.

Et kjennetegn ved kapitalismen

Hvordan oppstår overkapasitet? Kapitalister investerer for å tilegne seg profitt. Hvor mye de investerer, i hvilke industrier, med hvilken teknologi og så videre, bestemmes av utsiktene til profitt. Når kapitalistene konkurrerer for å tilegne seg markedsandeler og maksimere profitten,

må de heile tida utvide produksjonskapasiteten sin. Hensikten med produksjon under kapitalismen er å samle mer kapital.
I denne vekstprosessen blir imidlertid produksjonskapasiteten raskt større enn etterspørselen. (Virkelig omfordeling av inntektene i samfunnet ville uten tvil øke etterspørselen, men det ville svekka kapitalistenes profitt og dermed motarbeidd grunnlaget for investeringer under kapitalismen.) Når etterspørselen blir mindre, svekkes mulighetene for å tilegne seg profitt av investeringer. Derfor investerer kapitalistene mindre, dette går ut over etterspørselen etter kapitalvarer og, etter hvert som arbeiderne sparkes, minker etterspørselen etter forbruksvarer ytterligere. Slik oppstår nedturene.

Kapitalismens teoretikere hevder at nedbygging av kapasitet og senking av lønningene (på grunn av massearbeidsløshet og desperasjon som driver arbeiderne til å arbeide for en hvilken som helst pris) etter hvert vil gjøre det lønnsomt for kapitalistene å investere igjen. I virkeligheten kan disse faktorene virke motsatt. Arbeidskrafta blir kanskje billigere, men med mindre penger blant arbeiderne vil etterspørselen forbli lav – og kapitalistene vil nøle med å investere igjen. Så lenge det ikke er noen motkrefter *ved sida av* disse kreftene, vil produksjonen og sysselsettinga forbli på et nivå langt under den produktive kapasiteten i økonomien. Den store depresjonen fortsatte gjennom heile 30-tallet på tross av at lønnsnivået falt dramatisk.

Slike kriser er særegne for kapitalismen. I tidligere historiske samfunnssystemer var det utvilsomt perioder da veksten, eller også sjølve produksjonen, minka. Årsakene var som regel naturkatastrofer eller krig. Det spesielle med kapitalismen er det merkelige fenomenet at produksjonen faller på grunn av *muligheten til å produsere for mye*. Den videre produksjonsveksten hemmes ikke av fysiske begrensninger innen produksjonen (utstyr, råvarer, arbeidskraft) eller fysiske begrensninger i forbruket (om behovet for en bestemt vare skulle bli fullt ut tilfredsstilt, så kan investeringene flyttes over til å dekke andre behov). Produksjonen hemmes fordi det ikke er *lønnsomt* for kapitalistene å produsere mer.

Den eneste måten å løse denne motsigelsen på – å legge overskuddet under samfunnsmessig kontroll slik at det ikke utnyttes til privat profitt, men til samfunnsmessige behov – er per definisjon umulig under kapitalismen. I stedet benytter kapitalistene og regjeringene deres seg av ulike metoder for å håndtere følgene av denne motsigelsen. Disse metodene kan avhjelpe følgene ei stund, men de løser ikke motsigelsen. Metodene kan tvert imot styrke motsigelsen når den igjen kommer til overflata. Det

er viktig å poengtere at det ikke er politikken som føres av en eller annen administrasjon eller et eller anna land, men motsigelsen i seg sjøl, en nødvendig del av kapitalismen, som driver denne dyna-mikken.

Så hvorfor er ikke kapitalistiske økonomier alltid i krise? Fordi de har vært i stand til å benytte seg av ulike motvirkende krefter utafor kapitalakkumulasjonsprosessen, slik den er skissert ovafor. I forrige århundre kom krefter som økte etterspørselen fra ulike kilder. Det var først da USA gikk inn i andre verdenskrig, landet virkelig kom seg ut av den store depresjonen som begynte i 1929, ettersom krigens behov skapte full sysselsetting og utnytta heile den industrielle kapasiteten. Etter krigen kom behovet for gjenoppbygging og innkjøp av forbruksvarer som var utsatt under krigen. Dernest fortsatte etterspørselen å øke ved hjelp av kriger i Korea og Vietnam, samt at den kalde krigen førte med seg enorme rustningsutgifter også i fredstid.

Til slutt kom imidlertid økonomien mer og mer til å bli avhengig av en gjeldseksplosjon hos forbrukere, bedrifter og nasjonalt for å skape etterspørsel, og av *en spekulativ finanssektor med en vekst som var langt større enn veksten innen vareproduksjonen.* (Magdoff og Sweezy, side 35.)

Den største bobla i amerikansk historie

Som tidligere nevnt er det utsiktene for profitt som i siste instans avgjør investeringsmønsteret under kapitalismen, men under monopolkapitalismen utsettes regnskapets dag ved hjelp av statlig innblanding (direkte, budsjettmessig og finansielt). Det viser seg nå at lønnsomheten i amerikanske selskaper snudde dramatisk i 1997, på grunn av stor overkapasitet verden over. Brenner understreker at «mellom 1997 og 2000, samtidig som den mye omtalte økonomiske ekspansjonen i USA nådde toppen, falt profitten kraftig, både i absolutte tall og relativt i forhold til investert kapital (fabrikker, utstyr og programvare) i den ikkefinansielle delen av næringslivet – nylig offentliggjorte tall viser fall på 15–20 prosent i begge tilfeller!»

Likevel økte aksjekursene, mye takka være stadig rimeligere finansiering på grunn av gjentatte rentekutt fra Sentralbankens side. Dette resulterte i den største kredittboomen i USAs historie. De rike, som så at aksjeverdiene steig kraftig, økte forbruket sitt. Firmaer tok opp lån, kjøpte tilbake egne aksjer, pressa prisene videre opp og fikk dermed tilgang til rimelig kapital. Med denne kapitalen gjorde de store nye investeringer. Lønnsomheten sank utvilsomt, men skruppelløse revisorer blei henta inn for å pynte på regnskapa. Blant de 27 *store* selskapene som så langt er avslørt i å drive med slikt, er kjemper som

AOL Time Warner, Enron, Worldcom og Xerox. USAs to største banker, Citigroup og JP Morgan Chase, samt Merrill Lynch og landets største revisorfirma, Arthur Andersen, er også sterkt innblanda.

For å si det med *Economist* (28. september 2002):

> «Dette er inga vanlig konjunktursvingning, men den største bobla i USAs historie som sprekker. Aldri tidligere har aksjeverdier vært så overvurdert. Aldri tidligere har så mange mennesker eid aksjer. Og aldri tidligere har noen deler av økonomien investert (ja, overinvestert) i ny teknologi med så stor entusiasme. Alt dette peker mot at bakrusen etter festen vil vare lenger og være mer omfattende enn det man vanligvis venter seg …
>
> Den ferskeste bobla var ikke begrensa til aksjemarkedet – heile økonomien blei deformert. Firmaer tok opp for store lån og gikk til for store investeringer på grunn av urealistiske forventninger om framtidig profitt og trua på at konjunkturene var døde. Forbrukere satte seg i stor gjeld og sparte for lite i den tru at et stadig økende aksjemarked ville gjøre dem rike. Økninga blei sjølforsterkende ved at stadig høyere forventninger til profitten pressa opp aksjeprisene, noe som igjen økte investeringsnivå og forbruk. Økte investeringer og en sterk dollar bidro til raskere vekst og høyere aksjepriser ved å holde inflasjonen og følgelig rentenivået lavt …»

Resultatet blei katastrofalt:

> «Sia mars 2000 har S&P500-indeksen [en aksjeindeks] falt med mer enn 40 prosent. Verdien av amerikanske aksjer er redusert med *rundt sju tusen milliarder dollar, tilsvarende to tredeler av brutto-nasjonalproduktet. Og fortsatt virker aksjekursene høye* [dvs. de vil falle ytterligere] …»

Bunnen er ikke nådd

Vi har beskrevet teorien om konjunktursvingninger som det amerikanske etablissementet, inkludert Alan Greenspan, står for. I følge denne teorien fører overinvesteringer og høy sysselsetting til slutt til svekka profittmuligheter, noe som vil utløse en nedgang. Gjennom nedgangen blir de tidligere «overskridelsene» «rensa» ut: kapasiteten går ned, og arbeidere mister jobben. Til sist kommer et punkt der alle krefter akkumulerer for å snu nedgangen, og det blir igjen profitabelt å investere. Imidlertid skulle nedgangen nå, i henhold til denne teorien, være langt unna slutten, ettersom de *tidligere overskridelsene faktisk ikke blir rensa ut i det heile tatt.* I stedet er Sentralbankens svar å pumpe inn mer gjeld, noe *Economist* (kapitalens røst i London) bekymrer seg over:

«En god indikasjon på størrelsen av de justeringene som må gjøres, er finansbalansen i privat sektor (eller netto sparing innen sektoren, som er lik sparing minus investeringer) … I USA endra balansen i privat sektor seg fra et overskudd på fem prosent av bruttonasjonalproduktet i 1992 til et underskudd på fem prosent i 2000, etter en enorm lånefest for husholdninger og selskaper – en forbausende forandring etter nesten 40 år da privat sektor aldri gikk i minus …

Det er bekymringsverdig at forbrukerne har fortsatt å ta opp lån som om ingenting har hendt. Ved å kutte rentenivået har Sentralbanken oppmuntra til ei kraftig økning av husprisene, noe som delvis har utsatt finansielle tap og som har gjort det mulig for husholdningene å ta opp større lån for å støtte opp om forbruket sitt … Husholdningenes nedbetaling av lån … nærmer seg sitt høyeste nivå noensinne, enda rentenivået er lavt.

Husholdninger kan ikke fortsette å låne i nåværende tempo. På et eller anna tidspunkt er de nødt til å spare mer og bruke mindre. Dersom dette skjer brått, vil det føre til en ny, større nedgang. Den amerikanske økonomien likner i dag skrekkelig på Japans tidlig på 1990-tallet. …»

Sjøl om amerikanske husholdninger låner stort til forbruk, blir den amerikanske vareproduksjonssektoren i stadig dårligere stand til å konkurrere med importen. For hver dollar som eksporteres bruker USA nå 1,43 dollar på import. Landet har et handelsunderskudd på 40 milliarder dollar i måneden, eller nesten 500 milliarder i året. Amerikanske kommentatorer bekymrer seg for at vareindustrien forsvinner. Mindre vareprodusenter presser på for devaluering av dollaren for å gjøre amerikanske varer billigere enn utenlandske, slik at de sjøl kan bli i bedre stand til å konkurrere. Som vi skal se nedafor er denne løsninga utelukka for USA, ettersom den står i motsetning til landets interesse for globalt *finansielt* hegemoni.

Hemmeligheten bak bunnløs gjeld: dollarhegemoniet

Vanligvis får et land store problemer når nasjonalgjelda vokser raskt. Investorer bekymrer seg for at det ikke vil være i stand til å håndtere gjelda, og de trekker tilbake investeringene sine, bankene nekter å gi nye lån, og landet havner snart i ei betalingskrise. Dersom det er et land i den tredje verden som skylder penger, tvinges det til å ta opp lån

hos Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken. Disse institusjonene legger til gjengjeld fram «strukturtilpasningsprogram» som svekker forbruket blant det store flertallet, senker prisene på arbeidskraft, reduserer prisene på råvarer som eksporteres, legger ut offentlig eiendom og naturressurser for salg til utenlandske investorer til røverpriser og så videre. Hittil har imidlertid USA vært i stand til å bygge seg opp ei gigantisk nasjonal gjeld av en spesiell grunn. I og med at landet er verdens ledende kapitalistiske økonomi og ei militær stormakt, har dets valuta blitt benytta som betalingsmiddel mellom land (og derfor også til vekslingsreveserver). Når USA må betale gjeld, utstedes det bare statsobligasjoner (dvs. en låner fra kapitalmarkedet) som investorer verden over mer enn gjerne kjøper. Utenlandske investorer kjøper ikke bare obligasjoner fra myndighetene, men også private obligasjoner, aksjer og eiendom. Disse inntektene, som suger opp oppsparte midler fra heile verden, gjør at USA er i stand til å importere mer enn landet eksporterer, år etter år, uten å få den samme behandlinga fra Pengefondet og Verdensbanken som land som Argentina, Brasil, India og så videre gjør.

Dette uendelige tilbudet av gullegg avhenger av at USA forblir den suverene imperialistmakta, og at dollaren forblir valutaen som brukes til internasjonale transaksjoner. Det er imidlertid dette som i dag trues.

Oljas betydning for dollarens hegemoni

Under andre verdenskrig utarbeidde Bretton Woods-konferansen økonomiske ordninger med henblikk på å sikre imperialistmaktenes stabilitet, bidra til deres vekst og unngå den typen økonomiske kriser en hadde opplevd de siste tiåra. Blant anna knytta konferansen den amerikanske dollaren til gullet – 35 dollar for en unse. De som hadde penger kunne fritt veksle dollar i gull. Dette skapte ingen problemer så lenge ingen ville gjøre det, men fra midt på 1960-tallet, da inflasjonen (som kom på grunn av økte utgifter til Vietnamkrigen samt velferdsprogrammer) tok til å svekke dollarens verdi, begynte utenlandske eiere å konvertere dollar til gull.

I bekymring over de minkende gullreservene devaluerte USA først dollaren i forhold til gull i 1971, og slo, på egen hånd, fast at den ikke lenger var konvertibel i 1973. Når land, tross dette sjokket, fortsatte å godta dollar som valuta for internasjonale betalinger og investorer fortsatte å sette pengene sine i dollar, var det på grunn av USAs fortsatte internasjonale overherredømme og mangelen på konkurrerende internasjonale valutaer. Amerikansk kontroll over oljeproduksjonen

spilte en sentral rolle. Arjun Makhijani bemerker at

> «oljeeksportører – leda av Iran, Venezuela og Saudi-Arabia – bestemte seg for fortsatt å regne oljeprisen i amerikanske dollar, et tydelig tegn på tillit til USA og deres penger. Men i virkeligheten hadde de ikke noe anna valg – det var rett og slett ingen realistiske globale alternativer på den tida.
>
> Med olja knytta til dollaren og betydelig amerikansk nærvær i Midtøsten syntes dollarens posisjon å være sterk. På den tida var Iran USAs nærmeste allierte i Persiabukta og ønska amerikansk militært nærvær velkommen. Iran var for øvrig den største militærmakta og det folkerikeste landet i regionen, i tillegg til at det var verdens nest største oljeeksportør.
>
> Fram til i dag har sammenhengen mellom olje og dollar gitt USA en enorm fordel i internasjonal handel. Bedrifter og land handler med amerikanske dollar og gjør dermed det amerikanske finansdepartementet og den amerikanske sentralbanken til de viktigste premissleverandørene for global pengepolitikk. Imidlertid avhenger dollarens stabilitet, og i fortsettelsen det globale pengesystemets, delvis av den økonomiske politikken i land ved Persiabukta, som kontrollerer nesten to tredeler av verdens samla reserver av «svart gull» [olje].
>
> Denne svakheten blei åpenbar i 1979 da sjahen av Iran blei styrta av ayatolla Khomeinis islamske revolusjon og USA mista sin viktigste militære allierte i oljesektoren på verdensplan. Oljeprisen økte til 40 dollar per fat (omtrent tre ganger dagens realnivå) og verdien av dollaren falt sterk i forhold til andre valutaer. Gullprisen økte til 800 dollar per unse. USA måtte øke rentenivået kraftig, til 15–20 prosent, og forårsaka dermed den største økonomiske nedgangen sia andre verdenskrig. Dette for å oppmuntre utlendinger til å beholde sine amerikanske dollar i stedet for å erstatte dem med andre valutaer.» («Saddam's Last Laugh: The Dollar Could Be Headed for Hard Times If OPEC Switches to the Euro», TomPaine.com, 9. mars 2001.)

Vi kan oppsummere slik:

– USA og heile verdensøkonomien lider av ei overproduksjonskrise.

– For å motvirke nedgangen har den amerikanske sentralbanken økt etterspørselen ved å pumpe inn større kreditter enn noen gang tidligere.

– USA har råd til å gjøre dette ettersom utlendinger plasserer

sparepengene sine i amerikanske dollar.

– USAs overherredømme og særlig kontrollen over olja har gjort at landet fortsatt er det sikreste stedet å plassere internasjonal kapital.

– USAs evne til å trekke til seg oppsparte midler fra heile verden er imidlertid et tveegga sverd. Dersom utlendingene, som eier halvparten eller mer av all amerikansk valuta, skulle velge å kvitte seg med dollaren, ville verdien falle raskt, og ytterligere kapital ville forsvinne fra landet.

– For å forhindre dette fra å skje og for å trekke utenlandsk kapital tilbake, ville USA være nødt til å gjennomføre kraftige renteøkninger.

– Men dersom dette skulle skje, gitt den enorme økninga av USAs gjeld sia 1980, ville en kraftig renteoppgang denne gangen føre til et brak hørbart verden over. Gjeldstynga amerikanske firma og forbrukere ville være ute av stand til å betjene gjelda sin, og bankene – med store mengder verdiløse fordringer – ville i sin tur falle sammen. Kort sagt er det fare for en ny stor depresjon.

Euroens betydning

På 1970-tallet fantes det ikke noe alternativ til dollaren. 1. januar 1999 oppstod imidlertid et alternativ i form av euroen, EUs nye valuta. Sjølsagt kasta ikke investorene seg over euroen med en gang. Den sleit til å begynne med, og hadde falt med 30 prosent i forhold til dollaren da 2000 var omme. I løpet av det siste året har den imidlertid tatt seg kraftig opp, og de siste månedene har den begynt å bli lik dollaren i verdi (dvs. omtrent en euro per dollar).

Euroen har blitt attraktiv av tre grunner.

For det første er EU en stor imperialistisk økonomi, omtrent på størrelse med USA, noe som gjør unionen til et attraktivt og stabilt investeringssted for utenlandske investorer.

For det andre ønsker investorer, som har de fleste av sine investeringer i dollar, å spre disse og dermed senke risikoen for tap ved et fall i dollaren – de blir stadig mer nervøse for størrelsen på USAs opphopa gjeld og myndighetenes manglende evne til å håndtere dette problemet. For det tredje ser visse land som vrir seg i smerte under amerikansk militær dominans, at dollaren er sårbar og ser en overgang til euro som en måte å slå tilbake på.

I november 2000 var euroen enda 30 prosent svakere enn dollaren. Likevel, krevde Irak FNs støtte for at inntekter fra olje-for-mat-programmet skulle betales i euro. Dette på tross av at valutamarkedet

på denne tida ikke pekte i retning av økning for euroen, og på tross av at Irak ville tape betydelige inntekter umiddelbart, omtrent 10 cent per fat for å kompensere for kjøpernes vekslingsutgifter. Irak bad også om at ti milliarder dollar som stod frosset på konto i New York, skulle konverteres til euro. FN, et redskap for USA, motsatte seg dette til Irak trua med å holde tilbake olja. («Iraq: Baghdad Moves to the Euro», *Radio Free Europe* 1. november 2000; «Iraq uses the euro in its trade deals», *ArabicNews.com* 7. september 2001.)

Iran, som USA nå sammen med Irak og Nord-Korea har plassert som en del av en «ondskapens akse», jobber også med å gå over til euro. Det statlige oljeselskapet i Iran ønska euroen velkommen i 1998 og sa at «disse pengene vil fri oss fra dollarstyret», – vi «vil ta dem i bruk». Det statlige oljeselskapet og andre store iranske selskap har gjort det klart overfor sine europeiske og latinamerikanske oljepartnere at de «foretrekker euroen». Enda om Iran har fortsatt å bruke dollaren, er det ting som tyder på at de vil følge Iraks eksempel. Det iranske statsbudsjettet for året fram til mars 2002 var satt opp i dollar, men i desember 2001 sa en talsperson fra oljeministeriet at dette «kunne forandre seg i framtida». *Iran News* (29. desember 2001) uttalte seg til fordel for en overgang til euro både for oljehandel og annen handel: «Euroen vil kunne bli vår foretrukne valuta,» dersom den tar innpå dollaren. Etter dette har euroen vokst 14 % i forhold til dollaren. («Iran sees euro as way too «free» itself from the US dollar», *Agence France Presse*, 31. desember 2001.)

I Saudi-Arabia har det blitt foreslått å gå over til euro som «en mer effektiv straff [enn oljeembargo] for USA, Israels hovedkilde til økonomisk og politisk støtte». («Protest by switching oil trade from dollar to euro», *Oil and Gas International*, 15. april 2002.)

På toppmøtet mellom Russland og EU i mai 2001:

> «EUs ledere … gjorde et dristig forsøk på å få Russland vekk fra sin avhengighet av dollaren ved å oppfordre Moskva til heller å godta euro som betaling for landets eksport, idet de lokka med kraftig økning i investeringer og handel.
>
> I en rapport bestilt av den russiske sentralbanken i juli 1999 uttalte Det russiske vitenskapsakademiet at «innføring av euro har direkte følger for Russlands strategiske interesser og endrer vilkåra for landets integrasjon i verdensøkonomien. I siste instans er konsekvensene til fordel for landet vårt.» Olga Butorina fra akademiet påpekte at EU-landa stod for 33 prosent av handelen i 1998, mens USA stod for 8 prosent; likevel blei 80 prosent av handels-

kontraktene med utlandet – hovedsakelig om olje, gass og andre forbruksvarer – inngått i dollar…«[Å gå over til euro] ville føre med seg ei drastisk økning av etterspørselen etter euro i verden,» sa hun. «Det ville heilt sikkert bety ei viktig strategisk endring, og euroen ville begynne å konkurrere med dollaren i internasjonal handel.»» (*Asia Times*, 19. mai 2001.)

Venezuela kan også være en sannsynlig kandidat til å gå over til euro. Landets leder, Hugo Chavez, er forsøkt styrta av USA i løpet av det siste året, uten hell (når dette går i trykken). Det er ikke bare oljeøkonomier som vil skifte, for eksempel sa også Nord-Korea nylig at de vil konvertere sine utenlandske reserver til euro. Men det som virkelig ville ha stor og potensielt ødeleggende virkning på dollaren, var om de viktigste oljeeksportørene skulle gå over til å godta betaling i euro. Jo flere land som går over til euro, jo mer attraktiv vil den bli.

Dollarfall truer

Når dollarens andel av handelen faller, vil verdens sentralbanker fordele sine utenlandsreserver tilsvarende. Asiatiske sentralbanker har stått for 80 prosent av veksten i verdens utenlandsreserver. Den nåværende beholdninga er på gigantiske 1.500 *milliarder amerikanske dollar*, det meste investert i amerikanske obligasjoner. Omtrent 85 prosent av asiatiske sentralbankreserver anslås å være i dollar. Ei endring på bare 15 % ville flytte en verdi av 225 milliarder dollar fra dollar til euro.

Avsløringene om at framstående amerikanske firmaer som Enron og Worldcom har fiksa på regnskapa sine, og at profitten blant USAs vareproduserende firmaer falt med 65 prosent fra de var på toppen i 1997 og til 2002 (Brenner, sitert ovafor), bekymrer også utenlandske investorer, som eier 1.500 milliarder dollar i amerikanske verdipapirer. («*Dollar Crisis may be close at hand*», Nick Beams, *World Socialist Website*, 18. juni 2002.)

Sjølsagt er det også tendenser som går i motsatt retning. En ting er at verdens finansielle sentre fortsatt er New York og London, og Storbritannia har ennå ikke slutta seg til euroen. Euroen har ennå ikke noe økonomisk senter som kan ta opp konkurransen med London og New York. Grunnen til at Iran nøler med å innføre euroen, er at London fortsatt er det økonomiske senteret for landets utenlandshandel.

Videre vil verken Europa eller de asiatiske økonomiene at den amerikanske økonomien skal kollapse. For det første ville de ikke være i stand til å realisere verdiene sine i USA før det skjedde, og dermed

ville de lide store tap. For det andre ville et sammenbrudd i det amerikanske markedet være et hardt slag for deres egne varer. For det tredje ville amerikanske varer, dersom dollaren mista verdi, bli så billige at de ville erstatte europeiske og asiatiske varer på hjemmemarkedene. Så i motsetning til Irak, vil EU og Asia gå sakte fram for å beskytte verdien av sine investeringer mens de trekker dem ut.

En slik antatt kollektivt rasjonell oppførsel blant investorene, stemmer imidlertid dårlig med virkeligheten. Når ei plutselig endring inntrer, setter flokkmentaliteten inn. Når hver enkelt investor haster med å trekke ut sine investeringer, trekker de kollektivt ned verdien på alle sine investeringer. «Vi ser ut til å nærme oss stupet,» sier Avinash Persaud, forskningssjefen ved State Street, en ledende investeringsbank i New York. «Enda om alle bare forventer et lite fall i dollaren, ender de opp med et stort et, ganske enkelt fordi alle vil vente før de kjøper dollar.» («Dollar slide could gather dangerous speed», Christopher Swann, *Financial Times*, 25. juni 2002.)

Amerikansk egenrådighet

I denne perioden har USA ødelagt sine muligheter for samarbeid med Europa og Øst-Asia ved å innta ei egenrådig holdning. Her er noen eksempler:

USA har forkasta de bindende forpliktelsene i Kyoto-avtalen om klimaendringer, og har dermed overlatt ansvaret for å forhindre global oppvarming til resten av verden.

USA har nekta å la seg binde av den nylig oppretta internasjonale straffedomstolen.

USA har nekta å skrive under på en avtale som forbyr anti-personell-miner.

USA har ødelagt prosessen for å styrke konvensjonen om biologiske våpen.

USA har forkasta den omfattende prøvestansavtalen som den forrige amerikanske regjeringa forsøkte å påtvinge land i den tredje verden (f.eks. India), og planlegger å teste en ny generasjon atomvåpen, som de nå rolig sier at de tenker å bruke også mot land som ikke har atomvåpen.

USA har ensidig trukket seg fra ABM-avtalen* , og iler for å opprette

---

* ABM-avtalen mellom USA og Sovjet fra 1972 begrenser partenes rett til å lage forsvarssystemer mot strategiske ballistiske raketter. Hovedpoenget er at ved å begrense mulighetene for rakettforsvar, trenger ikke partene bygge opp ekstra slagkraft for eventuelt å vinne over et slikt forsvar. USA sa opp avtalen i desember 2001.

et rombasert «skjold» mot raketter (National Missile Defence, som vil gjøre landet i stand til å angripe andre land med atomvåpen uten fare for gjengjeldelse). Dermed legger de også opp til å vinne kontrollen over det ytre rom.

USA har åpent trua med at FN vil bli sett på som irrelevant dersom organisasjonen ikke følger deres diktater.

Etter å ha fått støtte fra Nato om at angrepet på USA 11. september skulle behandles som et angrep på alle Natos medlemsland, ignorerte USA Nato ved invasjonen i Afghanistan, og gav europeiske styrker bare oppgaver av liten betydning, som politipatruljering.

Innen handel har USA innført høy toll på europeisk stål for å beskytte sin egen industri. Ensidig har landet gjengjeldt det de ser på som europeiske restriksjoner på import av amerikansk kjøtt og bananer. Hver gjengjeldelse har vært i hundremillionerdollar-klassen i året. USA har motsatt seg ethvert forsøk fra Europa på å løse disse uenighetene. Uten at det er gjort vedtak i noen internasjonale organer, har USA iverksatt sanksjoner mot europeiske firmaer som handler med amerikanske fiender som Cuba og Iran.

Flere handelskonflikter truer. Verdens to største flyfabrikanter, amerikanske Boeing og europeiske Airbus, fører en desperat kamp om minkende ordrer. I 2003 vil en større krangel oppstå om landbruks-subsidier, genetisk modifiserte produkter og landbrukshandel generelt. («America's Two-Front Economic Conflict», C. Fred Bergsten, *Foreign Affairs*, mars-april 2001.)

I Asia kan trusselen mot USA komme fra den økende tendensen i retning av ei økonomisk blokk av EU-typen. Kina, Japan, Sør-Korea og landa i Sørøst-Asia beveger seg langsomt i retning av et østasiatisk fri-handelsområde. Sør-Korea, Indonesia og Thailand har blitt ydmyka ved å måtte be om lån fra Det internasjonale pengefondet (IMF) under krisa i 1997–98. De fikk lån på vilkår av at de fulgte en streng politikk som medførte svekka økonomisk aktivitet, og som gjorde firmaene deres billige for amerikanske oppkjøpere. Dette har ført til ei utvikling i retning av å iverksette felles tiltak for å forhindre valuta-sammenbrudd, og kanskje også å opprette et asiatisk pengefond (AMF) til dette formålet. Ettersom disse landa har 1.500 milliarder dollar gjensidig investert hos hverandre, vil et AMF kunne ta opp konkurransen med det USA-dominerte IMF. Denne utviklinga kan en gang i framtida lede til en felles valuta (Bergsten, samme sted). USA forsøker å hindre utviklinga av ei slik blokk. De ser på økt integrasjon av det kapitalistiske Kina med de sørøstasiatiske økonomiene som en farlig

trussel. («China Races to Replace US as Economic Power in Asia», Jane Perlez, *New York Times*, 27. juni 2002.)
Når den verdensomspennende nedgangen setter inn, og både USA, Europa og Japan faller, er det sannsynlig at spenningene vil skjerpes mellom disse tre blokkene. At de skulle anstrenge seg i fellesskap for å øke etterspørselen, er mindre sannsynlig enn økt konkurranse dem i mellom for å få den største biten.

Noter:
1. Japan er også verdens største kreditor, verdens største sparer, besitter av et enormt handelsoverskudd og har verdens største utenlandsreserver.

III. Militær løsning på ei økonomisk krise

USA har valgt motsatt veg. Landet planlegger å snu de ulike tendensene som er nevnt ovafor ved å erobre *verdens rikeste oljeproduserende regioner*. Dette forsvares med tre beslekta begrunnelser.

1. Sikre amerikanske forsyninger: *For det første* blir USA stadig mer avhengig av oljeimport – i dag er mer enn halvparten av forbruket på 20 millioner fat om dagen importert. Olja importeres fra flere land – Canada, Venezuela, Nigeria, Saudi-Arabia og til og med Irak. Men landets egen produksjon faller, og vil fortsette å falle enda om forbruket øker. I framtida vil USA uunngåelig bli mer og mer avhengig av olje fra Vest-Asia/Nord-Afrika, en region der folkemassene forakter USA, der tre av de viktigste oljeprodusentene (Irak, Iran og Libya) er sterkt anti-amerikanske, og tre andre (Saudi-Arabia, Kuwait og De forente arabiske emiratene) står i fare for å bli overtatt av antiamerikanske krefter. USA gjør sjølsagt det de kan for å få leveranser fra andre regioner – Vest-Afrika, det nordlige Latin-Amer ika og området rundt Kaspihavet. Likevel kan ikke USA unnslippe tallenes klare tale:

> «Det amerikanske energidepartementet og Det internasjonale atomenergibyrået mener begge at den globale etterspørselen etter olje vil vokse fra dagens 77 millioner fat om dagen til 120 millioner fat i løpet av 20 år, drevet fram av USA og voksende markeder i det sørlige og østlige Asia. Institusjonene antar at det meste av tilbudet som trengs for å dekke denne etterspørselen må komme fra Opec, og produksjon herfra antas å øke fra 28 millioner fat om dagen i 1998 til 60 millioner fat i 2020. Så å si heile denne økninga vil komme fra Midtøsten, særlig Saudi-Arabia.

> Dette er enkelt å forklare: 63 prosent av verdens oljereserver er i Midtøsten, 25 prosent (eller 261 milliarder fat) i Saudi-Arabia aleine … Enda om etterspørselen etter olje trulig kommer til å øke dramatisk i Asia, er det ingen økonomi som betyr så mye for denne veksten som USA. I løpet av det siste tiåret har økninga av USAs andel i handelen med olje vært høyere enn det samla oljeforbruket i noe anna land, utenom Japan og Kina. Veksten i USA utgjør mer enn en tredel av den samla veksten innen oljehandel og mer enn halvparten av den samla veksten i Opecs produksjon på 1990-tallet. Dette, kombinert med fallet i amerikansk oljeproduksjon, betyr at USA vil forbli den viktigste krafta på oljemarkedet. («The Battle for Energy Dominance», Edward L. Morse og James Richard, Foreign Affairs, mars-april 2002; vår utheving.)

Gitt den økende avhengigheten av oljeimport, kan ikke USA tillate at de oljeproduserende regionene kommer *under innflytelse av andre makter eller blir uavhengige.*(1)

2. Å opprettholde dollarens hegemoni. *For det andre,* dersom andre imperialistmakter skulle være i stand til å overta den amerikanske dominansen i regionen, ville det bety et enormt slag mot dollaren. Presset for å gå over til euro ville bli uimotståelig, noe som vil være et dødsvarsel for dollarens ledende rolle. På den andre sida vil fortsatt amerikansk kontroll over olja sikre fortsatt bruk av dollaren (ikke bare vil oljeprodusentene fortsette å bruke dollaren til internasjonal handel, dollarens internasjonale stilling vil også øke) og svekke tiltrua til euroen.

På 1990-tallet, etter to tiår med tiltak og endog forbud mot utenlandske investeringer i gass- og oljefelter, begynte de viktigste Opec-landa ivrig å legge forholda til rette for utenlandske investeringer i nye og omfattende prosjekter. Mot slutten av tiåret inngikk Venezuela, Iran og Irak omfattende avtaler med utenlandske firmaer om store felt. Til og med Saudi-Arabia ønska velkommen prosjekt for utvikling av de uberørte naturgassreservene i landet, et trekk som oljegigantene raskt så som ei mulig åpning for at også landets enorme oljefelt seinere vil bli tilgjengelig for utenlandske investeringer. Amerikanske firmaer blei imidlertid stengt ute fra Iran og Irak på grunn av USAs egne sanksjoner; i stedet gikk kontraktene til franske, russiske og kinesiske firmaer. Chavez' økende sjølsikkerhet truer også med å stenge amerikanske firmaer ute fra Venezuela. Avtalen med Saudi-Arabia, som amerikanske selskaper stod bak, er oppheva, etter sigende på grunn av de saudi-arabiske myndighetenes frykt for folkelig motstand. Dermed ser det ut til at USA, dersom de ikke invaderer den vestasiatiske regionen, vil

miste dollarhegemoniet ved at de taper kontroll over utviklinga av de største oljeutviklingsprosjekta i det kommende tiåret.

3. Olje som våpen: *For det tredje* vil direkte amerikansk kontroll over olja gjøre mulige konkurrenter til globalt eller regionalt hegemoni (Europas imperialistmakter, Japan og Kina) avhengige av USA. Det er åpenbart at USA fører følgende politikk:

– Som tidligere nevnt vil franske, russiske og kinesiske firmaer bli kasta ut av Iran og Irak straks amerikanske tropper tar kontrollen.

– USA har gått langt for å hindre alternativer til oljeledninga mellom Baku og Ceyhan (som skal gå fra Kaspihavet via Tyrkia til Middelhavet). Ved hjelp av invasjonen i Afghanistan har USA etablert ei rekke militærbaser i det sentrale og sørlige Asia: Pakistan, Afghanistan, Kirgisistan, Tadsjikistan og Usbekistan, i tillegg til at de har militære rådgivere i Georgia.

– USA er i ferd med å sende to marineinfanteribataljoner for å bidra til å knuse opprøret i Colombia. En ny brigade er under etablering for å beskytte Occidental Petroleums oljeledning i landet. Samtidig bidrar USA aktivt i organiseringa for å styrte den demokratisk valgte Chavez-regjeringa i Venezuela.

– Institute for Advanced Strategic and Political Studies, ei israelsk lobbygruppe som møtte Nigerias president Obasanjo i juli 2002, hevder at USA er i ferd med å slutte en «historisk strategisk allianse» med Vest-Afrika, og at regionen «er mottakelig for amerikansk nærvær». Instituttet har rådd til å etablere en amerikansk militærkommando for Guineabukta. Sao Tome, som ligger sør for Nigeria og er et mulig sted for en marinebase, fikk samme måned besøk av en amerikansk general. Dette skjer samtidig som Nigeria vurderer å melde seg ut av Opec og i stedet styrke oljeforbindelsene sine med USA. Regionen står allerede for 15 prosent av USAs oljeimport, og dette er ment å øke til 25 prosent i 2015. («US takes good look at west African oil», Michael Peel, *Financial Times*, 25. juli 2002.)

– En titt på de ulike imperialistmaktenes relative avhengighet av oljeimport er avslørende. Storbritannia er takka være Nordsjøen netto oljeeksportør. I 2000 importerte USA 9,8 av sine 19,5 millioner daglige oljefat, eller omtrent halvparten. Japan derimot importerte 5,5 av 5,6 millioner fat, Tyskland 2,7 av 2,8, Frankrike 2,0 av 2,1, Italia 1,8 av 2,0 og Spania 1,5 av 1,5. («Top Petroleum Net Importers, 2000», US Energy Information Administration) Med andre ord importerer disse landa mellom 90 og 100 prosent av den olja de trenger. *De vil derfor være svært sårbare for utpressing fra ei makt som er i stand til å diktere hvor olja ender opp.*

– USAs nåværende politikk er ikke heilt ny. I kjølvannet av andre verdenskrig investerte landet store summer i gjenoppbygginga av Europas ødelagte økonomier – kjent som Marshall-planen. USA brukte imidlertid også planen til å diktere endringer i europeiske økonomier, slik at de gikk over fra bruk av eget kull til olje, og her var de store amerikanske oljeselskapene i Vest-Asia best i stand til å levere.

– *En av de viktigste faktorene bak USAs kraftige grep om olja er ønsket om å stoppe Kina.* Framover vil Kina, i likhet med USA, bli en viktig importør av olje og gass; det snakkes om import av 10 millioner fat daglig i 2030 – mer enn åtte prosent av verdens samla etterspørsel. (USA importerer i dag noe over 10 av sine 20 millioner fat daglig.) Når Kina forsøker å planlegge si framtidige oljeforsyning, møter de motstand fra USA på alle områder:

i. Sia midten av 1990-tallet har Kina jobba for ei gassledning fra Kaspihavet til Kina. Ut fra ønsket om å etablere en kombinert organisasjon for sikkerhet og økonomi knytta til oljeledninga, tok Kina initiativ til ei gruppe som går under navnet «Shanghai Fem» (seinere Seks), som består av Kina, Russland og de berørte sentralasiatiske landa (Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan og seinere også Usbekistan). Det uttalte grunnlaget for gruppa var å holde fundamentalismen og terrorismen i regionen (som går fram til Kinas vestligste provins, Xinjiang) i sjakk. Men med den amerikanske invasjonen av Afghanistan og stasjoneringa av soldater i de landa som var i Shanghai-gruppa, blei Kinas initiativ sabotert. På besøk i Iran slo Kinas president Jiang Zemin fast at ««Kinas politikk står i motsetning til USAs maktstrategi og landets militære nærvær i Sentral-Asia og Midtøsten.» Beijing vil jobbe sammen med andre land for å bekjempe USAs «hegemoniske politikk».» («China opposes U.S. presence in Central Asia», Willy Wo-Lap Lam, CNN, 22. april 2002.)

ii. I 2002 kjøpte kinesiske firmaer to indonesiske felt for henholdsvis 585 og 262 millioner amerikanske dollar. Indonesias president Megawati Sukarnoputri har besøkt Kina to ganger sia hun blei president i 2001, og håper å kunne inngå en kontrakt verdt 9 milliarder dollar for å føre naturgass til kraftforsyning i det sørlige Kina («China Races to Replace US as Economic Power in Asia»). Ikke overraskende har USA trappa opp sin virksomhet i områdene rundt Indonesia: De har påtvunget Filippinene si «hjelp» i kampen mot fundamentalister,

de patruljerer Malakkasundet sammen med indisk marine, og de presser Indonesia til å akseptere amerikansk «samarbeid» for å bekjempe deler av al-Qaida i Indonesia. En rapport fra Rand Corporation til en komite i Kongressen om «trusler mot sikkerhet og stabilitet i det sørøstlige Asia og mot amerikanske interesser i regionen» (desember 2001) slo fast at det «mest bekymringsverdige er Kinas framvekst som ei sterk regional makt… Kinas sjølsikkerhet vil vokse når makta vokser.» Rapporten spekulerte i at «konflikter kan oppstå i forbindelse med energileiting og -utnyttelse», og anbefalte å opprette et «omfattende sikkerhetsnettverk i Asia-Stillehavs-regionen.» Den så bort fra USAs daværende alibi om at de jagde ei handfull geriljasoldater fra Abu Sayyaf-geriljaen på Filippinene, men poengterte i stedet at «USA bør tilby Filippinene sterkt tiltrengt luft- og sjøforsvar for at Manila igjen skal kunne avskrekke Kina og revitalisere og ytterligere styrke forsvarssamarbeidet mellom USA og Filippinene … USA bør styrke posisjonene og øke sine støttetiltak i Sørøst-Asia, for effektivt å være i stand til å gi passende var på uventa eventualiteter. For hvem hadde trudd for seks måneder sia at amerikanske styrker ville måtte planlegge og utføre en militær aksjon i Afghanistan?» Terrorangrepet på Bali kan vise seg å være det USA trenger for å slippe inn i Indonesia.

iii. Til sjuende og sist, som USA, kan ikke Kina unngå å bli avhengig av vestasiatisk olje. Kina har inngått avtaler om oljefelt nettopp i de landa som er ramma av amerikanske sanksjoner: Irak, Iran, Libya og Sudan. Når nå heile denne regionen blir invasjonsmål, vil disse avtalene garantert gå samme skjebne i møte som den sentralasiatiske oljeledninga. Det er derfor ikke overraskende at «kinesiske ledere trur at USA forsøker å demme opp for Kina, og at [USA] derfor er en trussel mot deres [Kinas] energisikkerhet», som en rapport fra til US-China Security Review Commission påpeker. («China digs for Middle East oil, US gets fired up», Reuters, 24. september 2002.)

Utfallet er åpenbart: I det USA har tatt kontrollen over oljekildene i Vest-Asia, vil landet ikke bare bestemme hvilke firmaer som får inngå avtaler, ikke bare valutaen som skal brukes i oljehandelen, ikke bare den internasjonale oljeprisen, men til og med hvor olja til slutt havner.

På kort sikt

På kort sikt regner USA med å være i bedre stand enn konkurrentene til å håndtere problemene som oppstår i forbindelse med krigen. Det er lite sannsynlig at Iraks konvensjonelt utstyrte styrker – som i dag bare har omkring en tredel av den styrken de hadde i 1990 – vil utgjøre noe særlig problem for den umiddelbare okkupasjonen av Irak.

Mens økt oljepris vil ha innvirkning på alle land, konkluderer USA med at de sjøl vil være bedre i stand til å møte de umiddelbare følgene av høyere oljepriser enn andre land:

For det første har landet større disponibel inntekt enn resten av verden, og netto energiimport utgjør bare en prosent av landets bruttonasjonalprodukt. USA, som er en større og mektigere økonomi, kan lettere beskytte seg mot følgene av prisøkninga. (2)

For det andre importerer USA, sammenlikna med andre imperialiststater, en mindre andel av sitt energibehov. (De har også en strategisk oljereserve på 580 millioner fat – tilsvarende nesten to måneders import.) Videre er den amerikanske økonomien mindre avhengig av tungindustri enn både den tredje verden og andre imperialiststater og blir derfor mindre sårbar når oljeprisen øker.

For det tredje – og det er det avgjørende – søker kapitalen trygge havner i internasjonale krisetider. USA regner med at når landet viser styrke overfor resten av verden, og når oljeressursene havner under deres kontroll, så vil investorene sette pengene sine på dollaren. Dersom dollaren stiger i forhold til andre valutaer, vil USA merke prisøkninga mindre enn andre land vil. (Se «The Profits and Pitfalls of War in Iraq», Strategic Forecasting, *www.stratfor.com.*)

En slik strategi vil imidlertid, også om den lykkes, ha en feilslått effekt. Når dollaren øker i verdi, vil amerikanske varer bli erstatta av de da enda rimeligere importerte på hjemmemarkedet. Næringslivsinvesteringene i USA, som allerede har falt «nærmest til et nivå der kapitalen bare opprettholdes», vil falle ytterligere og svekke grunnlaget for vareproduksjonen. Handelsunderskuddet – differansen mellom eksport og import – vil bli enda større, men USA vil kunne betale ved hjelp av utenlandsk kapital som søker etter trygghet i den mektige dollaren. Ettersom andre valutaer vil ha falt i forhold til dollar, blir disse økonomiene dårligere i stand til å ta mot amerikansk import. Dermed forsterkes nedgangen i den amerikanske vareproduksjonen og USAs handelsunderskudd vil øke ytterligere. Dette er et bilde av forbruk uten produksjon, avhengig av innførsel av lånt kapital fra utlandet, som

igjen er avhengig av amerikansk militær overhøyhet. (Se «The Unbearable Costs of Empire», James K. Galbraith, *The American Prospect*, 18. november 2002.)

Ekspansjon på svekka grunnlag

USAs hovedstrategi, som peker mot store omveltninger og lidelser for resten av verden, har altså en logikk. Det er et mønster som kan gjenkjennes av dem som har studert imperialismen – ei svekka imperialistmakt som baserer seg på militær makt og kolonier for å veie opp for egen svinnende økonomiske styrke. USAs strategi med å opprettholde sitt verdenshegemoni ved hjelp av krigseventyr, er imidlertid prega av vanskeligheter som også bør være kjent for dem som har studert imperialismen.

De økonomiske kostnadene ved en ekspansiv imperialistisk strategi på et minkende produksjonsgrunnlag er store. Til og med uten en krig tar militærutgiftene fire prosent av bruttonasjonalproduktet – USAs militærbudsjett i år er på 379 milliarder dollar, 48 milliarder mer enn året før. Til sammenlikning brukte landet 347 millioner 2002-dollar i året under den kalde krigen (da USA stod overfor en formidabel fiende med atomvåpen). (Se statistikken i *Defense and the National Interest online magazine, www.d-n-i.net.*)

Utgiftene ved en invasjon av Irak er vanskelig å anslå. Den amerikanske Kongressen har stipulert tall mellom 44 og 60 milliarder dollar. De ser ut til å ha undervurdert endatil de direkte utgiftene. Angrepet på Irak i 1991 kosta 61 milliarder dollar, hvorav 48 milliarder blei betalt av USAs allierte. Om vi antar at den kommende krigen vil koste det samme, blir regninga på 80 milliarder dollar i henhold til dagens verdi. Kongressens budsjettkontor anslår utgiftene til militær okkupasjon av Irak til et sted mellom 17 og 45 milliarder dollar i året, basert på lave anslag av utgiftene til okkupasjonen av Kosovo. Videre planlegger USA å invadere andre land i regionen, som for eksempel Iran eller Saudi-Arabia. Det vil gjøre krigsutgiftene til en fast årlig utgift. Direkte militære utgifter vil altså stige med mellom 100 og 200 milliarder dollar, eller nok en prosent eller to av det amerikanske bruttonasjonalproduktet.

De påkrevde pengene må lånes, og det på et tidspunkt der den amerikanske økonomiske nedgangen presser opp budsjettunderskuddet. Mellom våren 2001 og høsten 2002 blei det føderale årsbudsjettet redusert med 360 milliarder dollar.

Som den kjente amerikanske økonomen William D. Nordhaus peker på, er de totale omkostningene for USA mye høyere. Økte olje-

priser i perioder når forsyningene stenges av (særlig alvorlig dersom oljebrønner blir ødelagt), samt de psykologiske følgene av usikkerheten, vil i sin tur forsterke den økonomiske nedgangen med et sted mellom to og fem prosent av bruttonasjonalproduktet. Når han summerer de direkte og indirekte kostnadene, kommer Nordhaus til 120 milliarder dollar for en periode på ti år i beste fall. Men han viser også at dersom ting går galt for USA, vil de samla direkte og indirekte kostnadene kunne komme opp i 1.600 milliarder for samme periode. («Iraq: The Economic Consequences of War», *New York Review of Books*, 5. desember 2002.)

Et omfattende nettverk av militære installasjoner

For å opprettholde hegemoniet over ulike og skiftende potensielle motstandere må USA opprette et stort nettverk av militærbaser. I 1988 var fordelinga av USAs utenlandske baser som følger: 627 i Europa, Canada og Nord-Atlanteren, 121 i Stillehavet og det sørøstlige Asia, 39 i Latin-Amerika, sju i Midtøsten og Afrika og ingen i det sørlige Asia. Sjølsagt var det ikke snakk om å lokalisere baser i Sentral-Asia, ettersom det var en del av Sovjetunionen. («US Military Bases and Empire», redaktørene av *Monthly Review*, mars 2002, sitert etter James R. Blaker, *United States Overseas Basing*, New York, 1990.)

Angrepet på Irak i 1991 bidrog til at det blei etablert amerikanske baser i Saudi-Arabia; intervensjonen i Bosnia, og seinere angrepet på Jugoslavia, sørga for baser i Europas utkant i tilfelle Europa skulle trekke seg ut av det USA-dominerte Nato.

Etter invasjonen i Afghanistan har dette bildet endra seg drastisk. Amerikanske baser, først midlertidige, men snart permanente, kom i Usbekistan, Tadsjikistan, Kirgisistan, Afghanistan og Pakistan, og amerikanske militærrådgivere er stasjonert i Georgia. (Se kartet bak i boka.) Amerikanske marinefartøy befinner seg jamnlig i indiske havner, og en marinebase er på trappene i det nordlige Sri Lanka, beregna på amerikansk innblanding i tamilenes nasjonale kamp. «I det heile tatt er USAs globale militære nærvær mer omfattende i dag enn noen gang før i amerikansk historie,» sier John Pike, en militæranalytiker i Washington. («US Expands Military Ties Worldwide», Sally Buzbee, Associated Press, 15. januar 2002.)

Men baser er ikke nok. Det er også *folkemasser og politiske krefter* som slåss mot USA i disse ulike regionene, og disse må undertrykkes. For å møte dette behovet er det for tida ei massiv økning i amerikanske utgifter til å trene opp utenlandske militære – noe som allerede hadde

økt kraftig i løpet av 1990-tallet (i 1999 hadde amerikanske spesialoperasjonsstyrker felles øvelser i 152 land). En amerikansk kongressmedarbeider er sitert slik: «Det er som perioden med anti-opprørskrig [the counter-insurgency era] igjen,» med referanse til Vietnam-krigen, «bare at denne gangen slåss vi mot «terrorisme» i stedet for «kommunisme».» («Alarm bells ring over US overseas military spending», Jim Lobe, *Asia Times*, 9. februar 2002.) «På en hvilken som helst dag før 11. september deltok mer enn 60.000 [amerikanske] militære tjenestemenn i midlertidige operasjoner eller øvelser i omtrent 100 land, i følge Forsvarsdepartementet.» (*Los Angeles Times*, 6. januar 2002, sitert i «US Military Bases and Empire».)

Den viktigste hindringa

Visst er det «anti-opprørsperioden» igjen, eller *opprørsperioden*, om vi ser det fra vinkelen til dem som blir angrepet av USA. De økende amerikanske militære angrepa fører til en voksende verdensomspennende bevegelse som på noen måter er noe heilt nytt. Det fører også til økt sinne blant stadig større deler av folket. Ironisk nok har USAs særlig sterke punkt – landets enorme høyteknologiske militære styrke – vært ute av stand til virkelig å lykkes, til og med i Afghanistan. USAs marionett styrer bare hovedstaden, og det med hjelp av utenlandske styrker og amerikanske livvakter, mens de anti-amerikanske holdningene bare vokser. Kreftene retta mot USA er så sterke at til og med *Time* (18. november 2002) hadde en artikkel under tittelen: «Tap av kontroll? USA innser at landet har blitt svekka i Afghanistan, samtidig som fiendene styrker seg.»

I Sør-Korea, hvor USA kjemper for å beholde basene sine (det er i dag 37.000 soldater der) for å være i stand til å angripe Kina på kort varsel, er det en uvanlig stor bevegelse som nå krever at USA trekker seg ut av landet. Nylig demonstrerte 300.000 i hovedstaden, i tillegg til mindre demonstrasjoner i andre byer.

På Filippinene blei USAs baser lagt ned tidlig på 90-tallet på grunn av kontinuerlige massekamper. Forsøket på å etablere nye baser møter nå store protester fra folket i det som var USAs første oversjøiske koloni.

I Pakistan gikk det eneste parlamentariske alternativet som ville fjerne amerikanske baser, kraftig fram i valget som ellers var nøye regissert av Musharraf. *New York Times* rapporterer at de amerikanske planene om å angripe Irak styrker hatet mot USA i Pakistan. Avisa siterer «ei nylig gjennomført verdensomspennende meningsmåling utført av Pew Research Center som viser at 69 prosent av pakistanerne har et

negativ syn på USA, mens bare 10 prosent har et positivt syn. Av de 44 landa som undersøkelsen blei foretatt i, var Pakistan (sammen med Egypt) det landet der holdninga til USA var mest negativ.» («Anti-American Feeling Rises in Pakistan as U.S. Confronts Iraq», David Rohde, 22. desember 2002.)

Til og med i Kuwait, der amerikanske styrker forbereder seg på invasjon av Irak, møtes de med gjentatte angrep fra det folket de visstnok redda i 1991. En representant for de kuwaitiske myndighetene skal ha sagt at «amerikanerne har bedt oss om å tone ned dette av frykt for å skape et klima der nye angrep kan komme». («US covers up killings of its troops in Kuwait», Jack Fairweather, *The Daily Telegraph*, 22. desember 2002.)

I Palestina var Israel, den sterkeste militærmakta i Vest-Asia, fullstendig uforberedt på den motstanden det møtte i flyktningleiren Jenin. De måtte sende inn 10.000 soldater og 200 stridsvogner, skifte kommandant fem ganger og slåss i 16 dager for å slå ned de usselt væpna palestinerne. Palestinerne viste respekt for sine soldater ved å omtale byen som «Jeningrad» – ei henvisning til den heroiske kampen i Stalingrad som markerte vendepunktet i andre verdenskrig. Jenin endte opp som en steinhaug og et ukjent antall palestinere blei slakta ned. Likevel er det en tilsynelatende endeløs strøm av palestinske ungdommer som er klare til å overta for sine døde våpenfeller.

Og mest slående av alt, i Venezuela har det gått en måned sia proamerikanske krefter iverksatte sitt andre kuppforsøk ved å prøve å lamme oljeindustrien og regjeringas muligheter til å handle. De har blitt møtt med bølger av massemobilisering, som ikke blir nevnt av de store medieselskapene, til støtte for Chavez-regjeringa, til støtte for landets suverenitet og verdighet.

USAs forsvarsminister har kunngjort at USA er klar og villig til å drive mer enn en «stor konflikt» *om gangen*. Mens den amerikanske offensiven pågår i Irak, vil det vise seg i resten av Vest-Asia, i Colombia, i Venezuela og i mange andre land om de vil følge dette opp.

USAs gigantiske militærvesen er fortsatt retta inn på å treffe mål som står stille, men har dårlige erfaringer mot geriljamotstand eller masseopprør. Etter som de amerikanske styrkene kjører seg fast i kamper uten noen klar avslutning i syne, vil strategien som dagens offensive kjør bygger på, gå av hengslene.

En ting er at de andre imperialistmaktene, som i dag står på sidelinja, kan trekke fordel av USAs problemer med å få fotfeste i de regionene USA slåss for. EU har allerede (under press fra Frankrike;

franske TotalFinaElf er et av verdens fem største oljeselskap) foreslått ei løsning som skiller seg fra den amerikanske planen for Palestina-spørsmålet. Dette har irritert USA. Slik innblanding kan bli vanligere når uroen intensiveres. Sjøl om disse rivaliserende maktene er ute etter å fremme sine egne imperialistiske interesser, vil slike skjerpa forhold til USA hjelpe dem som står overfor den umiddelbare trusselen om et amerikansk angrep.

Når den amerikanske militærmaskinen blir bundet til evigvarende oppgaver som okkupasjonsmakt i den tredje verden, vil utgiftene stige, både økonomisk og politisk. Det er ikke sikkert at den amerikanske økonomien, som allerede er i tilbakegang, er i stand til å bære disse utgiftene. Underskuddet på amerikanske budsjetter og i handelen kan lett komme ut av kontroll. Redusert etterspørsel i resten av verden som et resultat av den amerikanske politikken, vil slå tilbake på USA, ettersom det blir mindre etterspørsel etter landets eksportvarer og økt konkurranse med importvarer på hjemmemarkedet. Det amerikanske håpet om at den usikre situasjonen internasjonalt vil presse dollaren opp, er bare en av to muligheter. Det er like sannsynlig at en *nedgang* for dollaren vil komme på grunn av investorfrykt for at USA ikke vil være i stand til å møte sine voksende forpliktelser.

De politiske kostnadene ved en dypere lavkonjunktur må ikke glemmes. Heile oppbygginga av et stort hjemlig undertrykkingsapparat – under navna Office of Homeland Security og USA Patriot Act – samt at det piskes opp under sjåvinisme, fremmedfrykt, rasisme og fascistiske holdninger, er forberedelser til å møte mulig motstand på hjemmebane.

En verdensomspennende bevegelse mot krig har allerede oppstått. 28. september opplevde London byens største massemobilisering sia 1930-tallet, en bevegelse som mobiliserer alle i alle grupper av folket. *Mer enn fire hundre tusen* krevde «Frihet for Palestina» og «Hendene vekk fra Irak» – ei skarp politisk utfordring til de britiske makthaverne, juniorpartnerne i den amerikanske offensiven. Samme dag demonstrerte hundre tusen i Roma, neste dag 50.000 i Madrid. Kulminasjonen av protestene i Europa og den største mobiliseringa mot krig der fant sted 8. november i Firenze. Mange fra andre deler av Europa deltok, og arbeidsfolk og fagforeninger, politiske partier, tenåringer, studenter, eldre, tilhengere av gjeldsslette for den tredje verden, antikapitalistiske aktivister, kunstnere, intellektuelle og andre vanlige folk kom med bannere, plakater og figurer og gikk bak parolene «Ingen krig mot Irak», «Nei til verdenskrig» og «Bush, Blair og Berlusconi (den italienske statsministeren) er mordere».

26. oktober fant de største antikrigsmarkeringene sia Vietnam-krigen sted i Washington, San Fransisco og andre amerikanske byer. Parolene var «Dropp Bush, ikke bomber», «Ikke blod for olje» og «Stopp krigen – få slutt på rasismen». Ved sida av antallet – bare i Washington var det omkring 200.000 demonstranter – er det tre poeng det er verdt å legge merke til. For det første var det et ledd i ei rekke protestmarkeringer over heile landet (inkludert en svær marsj i Washington 20. april til støtte for det palestinske folket og en stor demonstrasjon i Central Park i New York 6. oktober). For det andre var en stor del av deltakerne vanlige folk som ikke tilhørte noen organisasjon eller så på seg sjøl som «politiske». For det tredje, mens det på 60-tallet bare var mulig med slike protester tre eller fire år etter at USA sendte styrker til Vietnam, organiseres de nå *før* krigen har starta. Antikrigsbevegelsen styrker seg i et uventa tempo.

Det er vanskelig å spå konkret om framtida. Likevel er det klart at det ikke er den avanserte amerikanske militærteknologien, mensvaret fra folk *i heile verden* som vil være det sentrale elementet i å forme denne framtida.

Noter:

1. Det er tre årsaker til det tidligere mislykka USA-leda kuppforsøket i Venezuela og det foreløpig mislykka forsøket på gjentakelse. For det første gjennomfører Venezuela, under ledelse av Hugo Chavez, en del økonomiske reformer som er til beste for folk flest. Dette skjer ved å sikre seg bedre vilkår fra oljegigantene, ved å motsette seg USAs hegemoni og ved å forsøke å hjelpe andre som gjør det samme. Som sådan er landet et urovekkende eksempel for USAs grep om resten av Latin-Amerika. For det andre er Venezuela den største oljeeksportøren på den vestlige halvkula og en viktig kilde for USAs import. For det tredje har Chavez tatt initiativ til å gjenopplive Opec og befri organisasjonen fra amerikansk innflytelse. I august 2000 provoserte han USA og Storbritannia ved å besøke Bagdad, der han overbeviste Irak om behovet for å opprettholde Opecs produksjonsbegrensninger for å forhindre et fall i oljeprisene. På den samme reisen besøkte han også Iran og Indonesia og forsøkte å skape enhet innen Opec. («Venezuela's Chavez Holds Iraq Talks», Leon Barkho, Associated Press, 11. august 2000.) «Kan jeg noe for om de (amerikanerne) blir sinte?» sa Chavez etter å ha reist fra Irak til Iran. «Vi er anstendige og Venezuela er et sjølstendig land» – nettopp de grunnene som hissa opp amerikanerne.
2. I alle tilfelle er det ingen fare for inflasjon i USA (eller i resten av den utvikla verden); det er snarere trusselen om deflasjon, dvs. fallende priser, som hemmer investeringslysten.
3. Det er ingen tvil om at rustningsindustrien vil få en umiddelbar opptur. Allerede i første halvdel av 2002 hadde inntektene til Northorp Grumman, General Dynamics og Lockhead Martin bedra seg. De fleste amerikanske våpenfirmaene er nå i stand til enkelt å få inn ny kapital fra markedet, noe som peker i retning av ei kraftig økning av salg og profitt innen 2004. – «US defence sector cashes in on Bush's war on terrorism», *Financial Times*, 19. juli 2002. Etterspørsel fra denne sektoren vil dempe krisetendensene noe.

4

Rehabilitering av kolonialismen

En haug med artikler og bøker, som er publisert i USA og Storbritannia, argumenterer for eller ganske enkelt kunngjør en ny type *kolonialisme* eller direkte styre av ei imperialistmakt. Forfatterne er viktige og innflytelsesrike mennesker, enda om det går tretten på dusinet av dem intellektuelt sett. Det at denne «nye» doktrinen plutselig har dukka opp er interessant. Det er en del av et åpent forsøk på å forberede folkemeninga på planene som USA (i hovedsak) har for den nære framtida.

Heilt sia den oppstod for fem århundrer sia, har historia til kolonialismen vært prega av motstanden koloniserte folk har gjort mot undertrykkelse og utplyndring. Det var imidlertid i det tjuende århundret en fikk være vitne til den verdensomspennende oppvåkninga til de koloniserte folka, spesielt i kjølvannet av den russiske revolusjonen i november 1917. Kolonimaktene svarte med åpen vold, sågar nedslakting. Prisen var i alt flere titalls millioner liv for den algeriske frigjøringskampen mot fransk styre, den indiske uavhengighetsbevegelsen, det kinesiske folkets krig mot japansk okkupasjon, de væpna kampene i Indokina mot fransk styre og i Malaysia mot britisk styre, frigjøringskampene til folka i Sør-Afrika, Zimbabwe, Namibia og andre steder.

Disse kampene – med sine forferdelige tap – knuste kolonialismens legitimitet og etablerte nasjonenes rett til å rå over eiga framtid, fri fra tvang og imperialistisk intervensjon. Kampen tok heile forrige århundre. Sør-Afrika avskaffa det hvite settler-styret først i det siste tiåret. Før den russiske revolusjonen trengte imperialistmaktene knapt rettferdiggjøre eller legitimere kolonialismen, men etter første verdenskrig følte Folkeforbundet (forgjengeren til De forente nasjoner) behov for å skape et system av «mandater», som gikk ut på at forskjellige stormakter skulle «rettlede»

områder som blei vurdert å ikke være «klare» til å styre seg sjøl. Slike forkledninger for kolonialismen møtte også sterk motstand fra dem som skulle «rettledes». Til slutt blei derfor imperialismen, i andre halvdel av århundret, tvunget til å oppgi direkte styre av den tredje verden.

Det er ingen tvil om at imperialistmaktene raskt tilpassa seg den nye situasjonen ved å forfine og utvide systemet med indirekte styre, eller nykolonialisme, som de alt brukte i enkelte andre deler av verden. Faktisk kunne de i mange tilfeller øke utbyttinga under slike ordninger, men de var aldri tilfreds med å måtte oppgi muligheten for å styre direkte. Endatil når USA sendte inn tropper og reint faktisk okkuperte et land, som i Vietnam, var de tvunget til å sette opp et marionettregime som de kunne hevde å forsvare.

I dag føler USA seg sterke nok til å skape tilnærma koloniale ordninger i enkelte land, trygg i forvisning om at ingen kan utfordre deres globale overlegenhet. Hva anna kan man kalle resultatet av konfliktene i det tidligere Jugoslavia, hvor styret i Bosnia ledes av en utnevnt høykommissær, ikke en bosnier, hvor soldatene som vokter regionen er utenlandske (europeere og amerikanere), og politi, dommere, fangevoktere, endatil sentrale bankfolk – er utlendinger? Områdets lokale politi blir trent og lønna av FN. Valg organiseres og overvåkes av Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE.

Etter Nato-angrepet på Jugoslavia i 1999 blei styret i Bosnia kopiert i Kosovo. I kjølvannet av USAs invasjon i Afghanistan har de innført tilnærma kolonialt styre der også. Som vi skal se, virker det nå som USA har planer om å gå enda lenger i deler av Vest-Asia, først med Irak.

Rettferdiggjøring av den nye koloniseringa

Det er knappest noe sammentreff at ei gruppe innflytelsesrike apologeter og «teoretikere» for en ny runde kolonialisme plutselig har dukka opp nå. I de amerikanske mediene finner vi blant andre Max Boot (feature-redaktør i *Wall Street Journal*), Sebastian Mallaby (spaltist i *Washington Post*), Charles Krauthammer (spaltist i *Newsweek*) og Robert Kaplan (essayist i *Atlantic Monthly*). I akademia har vi Charles Fairbanks (utenrikspolitisk ekspert ved Johns Hopkins-universitetet), Michael Ignatieff (professor i menneskerettighetspolitikk ved Harvard), Stephen Peter Rosen (leder for Olin-instituttet for strategiske studier ved Harvard) og G. John Ikenberry (professor i geopolitikk og global rettferd ved Georgetown universitet). I Storbritannia inkluderer de Robert Cooper (utenrikspolitisk rådgiver for statsminister Tony Blair), Martin Wolf

(ledende økonomikommentator i *Financial Times* (London)) og historikeren Paul Johnson (1).

Den teoretiske begrunnelsen, om man kan kalle den det, blir gitt av Cooper (som etterplapres av Wolf) og går ut på at høyt utvikla stater er trua av «før-moderne» stater som Afghanistan. De første kan se bort fra den nasjonale suvereniteten til de siste, ettersom «den før-moderne verden er full av mislykka stater. Her oppfyller ikke staten lenger Webers kriterium om å ha enerett på legitim bruk av vold…» Cooper tar med enorme og vagt definerte områder i denne kategorien: «Noen områder i det tidligere Sovjetunionen … inkludert Tsjetsjenia. Alle verdens store narkotikaproduserende områder … Inntil nylig fantes det ingen virkelig suveren myndighet i Afghanistan; heller ikke i det indre Burma eller i enkelte deler av Sør-Amerika. Generelt er afrikanske land i faresonen. Ingen del av verden er uten farlige tilfeller …»

Hvordan kan slike svake regimer true de mektigste landa i verden? Cooper omgår dette ved å hevde at slike regimer «kan gi skjul til ikke-statlige aktører som kan utgjøre en trussel mot den post-moderne [høyt utvikla] verden … Dersom de blir så farlige at etablerte stater ikke kan tolerere dem, er det mulig å se for seg en defensiv imperialisme.»

Interessant nok er det ikke bare sikkerhetsforholda i de mislykka statene, som synes å kunne rettferdiggjøre kolonisering, men også om slike stater ikke skulle følge den *økonomiske* politikken de utvikla landa oppfordrer til. Cooper bekymrer seg over at «behovet for kolonisering er like stort som det noensinne var i det nittende århundret. De som står utafor den globale økonomien risikerer å ende opp i en ond sirkel. Svake stater betyr uorden og det betyr fallende investeringer, «og dermed, formodentlig, kaos. Cooper roper på «en verden der de effektive og godt styrte eksporterer stabilitet og frihet, og som er åpen for investering og vekst». Martin Wolf beskriver en «mislykka stat» som en som er plaga av slikt som «ineffektiv økonomisk politikk som har som mål å favorisere bestemte grupper. Store budsjettunderskudd, inflasjon, kostbar importbeskyttelse og begrensinger i finanssystemet …».

Ifølge Wolf er det slik at «dersom en mislykka stat skal reddes, må de grunnleggende delene av et ærlig styre – og mest av alt *voldsapparatet* – komme utafra.» (Vår utheving.) Cooper sier at «*den mest logiske måten å behandle kaos på, er den som har vært mest benytta – kolonisering*» (vår utheving). Men han innrømmer at i dag vil det kreve bedre innpakking: «Det som trengs er da en ny type imperialisme, en som er akseptabel i en verden av menneskerettigheter og allmennmenneskelige verdier.» (2)

Senteret for dagens apologeter for kolonialismen er i USA. Her snakkes det ikke om «defensiv imperialisme». Snarere er imperiet et positivt oppdrag. Charles Krauthammer ber rett fram om et «nytt imperium». Kaplans bok *Warrior Politics* argumenterer for et korstog «for å bringe velstand til fjerne deler av verden under USAs milde imperialistiske innflytelse». Ifølge Kaplan er det «ei positiv side ved et imperium. På sett og vis er det den mest godarta formen for orden». Ikenberry ser også USAs «imperialistiske mål og midler» som godarta. Langt mer tydelig er den tidligere nasjonale sikkerhetsrådgiveren Zbigniew Brzezinski, som beskriver hovedoppgaven til De forente stater når det gjelder å bevare sitt imperium slik: «*å hindre sammensvergelser og å opprettholde avhengighet hos vasallene, å sikre at tributtstatene forblir samarbeidsvillige og å beskytte dem, og å hindre at barbarene slår seg sammen.*» (Vår utheving.)

Om du skal ha et imperium, må du nødvendigvis kunne stå for det. Så det er vel ikke unaturlig at amerikanerne er lei av nøling og hemninger på dette feltet. «Folk begynner å komme ut av skapet med bruken av ordet «imperium»», sier Krauthammer. «Faktum er at etter det romerske imperiet har ingen land i verdenshistorien vært så dominerende kulturelt, økonomisk, teknologisk og militært .» John Bellamy Foster peker på at det nå er sterk kontrast til før, da bruken av ordet «imperialist» ville bety at en var venstreradikal. Nå er det «USAs intellektuelle og den politiske eliten som varmt omfavner en «imperialistisk» eller «nyimperialistisk» misjon åpenlyst, gjentatte ganger formulert i prestisjetunge medier som *New York Times* og *Foreign Affairs.*» Ord som «imperium» og «imperialisme» har igjen blitt akademisk respektable: Charles Fairbanks (utenrikspolitisk ekspert ved Johns Hopkins-universitetet) kaller USA «et imperium under dannelse»; Stephen Peter Rosen (leder for Olin-instituttet for strategiske studier ved Harvard) skriver at «vårt mål (det amerikanske militærets) ikke er å kjempe mot en rival, men å bevare vår posisjon som imperium og dette imperiets orden.»

Frekkheten er forbløffende. I sin artikkel «The Case for an American Empire» går Max Boot fra *Wall Street Journal* inn for militær okkupasjon av Afghanistan og Irak, og påkaller arven fra det britiske imperiet: «Afghanistan og andre plaga land roper etter den type opplyst fremmedstyre som en gang blei gitt dem av engelskmenn i ridebukser og tropehjelmer.» Historikeren Paul Johnson, som skriver i *Washington Post*, ser for seg et vidstrakt direkte imperium:

«Amerika og hennes allierte kan komme til å befinne seg i en posisjon, i det minste midlertidig,hvor de ikke bare okkuperer med tropper,

men også administrerer hardnakka terroriststater. Disse kan komme til å innbefatte ikke bare Afghanistan, men også Irak, Sudan, Libya, Iran og Syria. Demokratiske regimer, villige til å følge internasjonal lov [les: følge USAs vilje], vil bli satt inn der det er mulig, men et vestlig politisk nærvær virker uunngåelig i noen tilfeller.»

Ifølge apologetene for USAs supermaktspolitikk vil den tidligere «terroriststaten» tilsynelatende ikke lenger eksistere når først amerikanske tropper okkuperer et land, – så hvor kommer den fortsatte «hardnakka» holdninger fra? Det som forblir usagt er at det er *folket* i et slikt land som kan komme til å fortsette å gjøre motstand, og slik gjøre amerikansk militært styre «uunngåelig».

USA overveier åpenbart å skape internasjonale rettsregler for å legitimere disse ordningene. Kjente systemtru intellektuelle av typen vi har sitert over, gjenspeiler ikke bare generelt tidas eller herskerklassens stemning; de gjenspeiler også konkrete diskusjoner med høytstående tjenestemenn og politikere. Kanskje det forklarer det forbløffende sammenfallet i deres synspunkter. Wolf mener at «en eller annen form for FN-protektorat må kunne skapes», Boot vil gjenopplive Folkeforbundets «mandat»-system, og Johnson slutter seg til:

«Jeg mistenker at det beste ville være å gjenopplive det gamle mandatsystemet til Folkeforbundet, som gjorde utmerka tjeneste som ei «respektabel» form for kolonialisme i mellomkrigstida. Syria og Irak var en gang meget vellykka mandater. Sudan, Libya og Iran har på samme måte vært styrt av spesielle regimer ved internasjonal avtale. Land som ikke kan leve i fred med sine naboer, og som fører skjulte kriger mot det internasjonale samfunnet, kan ikke forvente å ha fullstendig uavhengighet. Nå som alle faste medlemmer av Sikkerhetsrådet i større eller mindre grad støtter det amerikanskleda initiativet, burde det ikke være vanskelig å formulere en ny type FN-mandat som plasserer terroriststater under ansvarlig rettledning.»

En kikk på USAs oppførsel det siste året bekrefter at Wolf, Boot, Johnson og deres like gjenspeiler dagens offisielle tenkning.

Afghanistan

Her blei det nåværende regimet innsatt etter en USA-leda invasjon. Det foreløpige statsoverhodet blei håndplukka av USA (etter tidligere å ha vist hvor han stod som ansatt i et amerikansk multinasjonalt

selskap og seinere i tjeneste for CIA). Regjeringas budsjett består av utenlandske bistandsmidler. 29. januar foreslo en direktør i Det internasjonale pengefondets avdeling for penge- og vekslingsspørsmål at landet skulle oppgi sin egen valuta og heller bruke dollar som et «foreløpig» tiltak. Landets sentralbank styres av Pengefondet og Verdensbanken. Lærebøker til landets skoler er under utarbeidelse ved et amerikansk universitet. BBC hjelper til med å sette opp medieselskaper i landet.

En internasjonal styrke under amerikansk ledelse holder orden i hovedstaden. Avisa *The Times of India* rapporterte 21. desember 2001 at USA og dets haleheng Storbritannia hadde krevd at styrken skulle ha «et mandat uten sluttdato under kapittel VII i FN-charteret, noe som tillater dem å bruke tvangsmidler, foreta arrestasjoner og bruke makt i flere situasjoner enn bare sjølforsvar. Washington ønsker også at den FN-godkjente styrken skal virke under kommando av den amerikanske hærens Central Command (CentCom). På denne måten vil styrken kunne tilpasse sine operasjoner til heile det amerikanske militære felttoget i Afghanistan, som Washington sier vil fortsette sjøl om al-Qaida og Taliban ikke lenger kontrollerer områder. Når det gjelder varig-heten, vil USA og Storbritannia ha et mandat uten sluttdato heller enn den tidlige sluttdatoen som Russland og Frankrike har ønska … Herr Abdullah [som var tiltenkt utenriksministerposten] hadde faktisk fortalt FNs sikkerhetsråd at den internasjonale styrken burde få sitt mandat etter kapittel VI, som bare tillater voldsbruk i sjølforsvar. Etter amerikansk press overstyrte Karzai Abdullah og gikk med på det vidt-gående kapittel VII-mandatet, som gir styrken – som Storbritannia på egen hånd erklærte at de ville lede – friere tøyler.»

I mars 2002 blei det kunngjort at USA vil hjelpe til med å finansiere og trene den nye afghanske hæren. Vurderinga av behova til denne styrken blei gjort av stabssjefen i US Central Command.

I mellomtida fortsetter USA sine militæroperasjoner i forskjellige deler av landet uten å konferere med dem som skal være landets regjering. 4. desember 2001 erklærte Richard Haass, statssekretær i det amerikanske utenriksdepartementet og leder av den strategiske rådgivningsgruppa [Policy Planning Staff], at han ikke så «noen problemer i at vi fortsetter krigen, mens interimsstyret i landet passer sine egne saker».

På grunnlag av informasjon fra en lokal krigsherre bomba USA 20. desember en kolonne med landsby-eldster som støtta Karzai, på veg til innsettelsen av ham. Mens de overlevende flykta opp en bakke mot to

landsbyer, kom flya tilbake og bomba de to landsbyene, med 42 døde som resultat.

29. desember bomba amerikanske fly landsbyen Qala Niazi, og slakta ifølge ei FN-talskvinne 52 av landsbyboerne. Etter det bad forsvarsminister Mohammed Fahim om at USA slutta å bombe. Landsbyeldster i det østlige Afghanistan klaga over at hundrevis av landsbyboere var drept. Men dagen etter gikk lederen for interimsregjeringa, Hamid Karzai, ut og støtta bombekampanjen. USAs spesielle utsending til Afghanistan sa at enda om han beklaga de sivile ofrene («Krig er en veldig omtrentlig affære» [War is a very imperfect business]), så ville bombingene fortsette til måla var nådd.

30. januar drepte amerikanske spesialstyrker 16 tjenestemenn i et distrikt og tok 27 til fange. Den såkalte afghanske «regjeringa» protesterte og sa at ofrene var deres egne tjenestemenn, blant andre politisjefen i distriktet, men Pentagon bare fastholdt at de var et legitimt mål.

1. juli 2002 bomba amerikanske fly fire landsbyer og slakta mer enn 60 uskyldige innbyggere, tilsynelatende fordi de hadde mistanke om at Talibans ledere skulle gjeste et bryllup i Kakarak i Uruzgan-provinsen. Heile familier blei utrydda denne natta. Morgenen etter gikk amerikanske styrker inn i landsbyen, storma husa, bandt hendene på menn og kvinner, og lot ikke folk hjelpe ofrene eller ta dem til behandling. De fikk ikke en gang dekke til de døde som klærne var blitt brent av. Soldatene filma og fotograferte de døde kroppene, også kvinnene, øyensynlig til amerikanske militære arkiv. (Marc W. Herold, «The massacre at Kakarak», *Frontline*, 16. august 2002.)

Kakarak-episoden satte Karzai-regimet under press. Hundrevis av afghanere (halvparten av dem kvinner) demonstrerte i Kabul i protest mot drapa – ei heilt ny utvikling. Karzai konfererte med sjefen for de allierte styrkene i Afghanistan, generalløytnant Dan K. McNeill. Den afghanske utenriksministeren bad om at den afghanske «regjeringa» skulle få «delta i avgjørelser om luftangrep».

Disse bønnene blei avvist, Pentagon forsvarte sine handlinger, og USA fortsatte med angrepa. Som en av de overlevende fra Kakarak sa til en korrespondent: «Karzai er bare en trafikkpoliti som jobber for amerikanerne.»

Isolasjonen og avhengigheten til regimet blei slående illustrert da «president» Karzai i juli bestemte seg for å erstatte sine tidligere livvakter med amerikanske styrker. «Vi vet det kan koste mye politisk å gjøre dette,» sa en vestlig diplomat, «men uansett hvor høy prisen blir, er det billigere enn å miste presidenten» (uten å gjøre noe forsøk på å

skjule at Karzai var eid av hans land og slik ville være et tap for dem). Karzai er ikke den eneste, de fleste sentrale ministrene har nå fått seg amerikanske soldater som livvakter. I august 2002 opplyste USA at det amerikanske utenriksdepartementets diplomatiske sikkerhetstjeneste ville overta ansvaret for Karzais sikkerhet i minst et år.

Det blei gjort et forsøk på å gi Karzai en slags legitimitet ved å innkalle en *loya jirga*, ei tradisjonell forsamling eller parlament av delegater fra de forskjellige stammene og lokalsamfunna i Afghanistan, for å velge ny regjering, Delegatene blei nøye silt for å utelukke alle som kunne skape problemer. Ikke desto mindre forlot 60-70 delegater arrangementet i protest. Noen delegater påpekte at antallet deltakere var 1.700, istedenfor 1.550 «valgte» delegater som kunngjort, og at det blant de ekstra, ikke-valgte deltakerne var mange krigsherrer og deres håndlangere. «Mange stammedelegater … uttrykte bekymring over at «fremmed innflytelse» satte sjølve forsamlinga i skyggen. Alle var oppmerksom på at *den amerikanske utsendingen, Zalmay Khalilzad, var den første som kunngjorde* at den gamle kongen ikke kom til å delta i regjeringa, etter at en intens politisk drakamp hadde forsinka åpninga av forsamlinga med 24 timer. Kongens beslutning betydde at Karzai ikke fikk noen seriøs utfordrer til presidentembetet. «Dette er ikke et demokrati,» sa ministeren for kvinnesaker, Sima Samar, i går. «Dette er sandpåstrøing. Alt har blitt bestemt på forhånd av de mektige»». (*Independent*, 12. juni 2002; våre uthevinger.) (3)

Pakistan

I Afghanistan fant USA et land i «kaos» av den typen som ifølge Cooper rettferdiggjør kolonialistisk overtakelse. Situasjonen i Pakistan er svært forskjellig, men også her likner amerikanerne i oppførsel på en imperiehersker overfor sin «vasall», for å bruke Brzezinskis uttrykk. Dette er ikke ei ny utvikling, men etter 11. september har situasjonen forverra seg dramatisk:

> «Umiddelbart etter 11. september bestemte Powell at Pakistan ville være nøkkelen dersom USA skulle gå løs på al-Qaida i deres egne områder. Han og Armitage* satte opp ei liste med sju krav til Pakistan: Stopp al-Qaida-agenter ved grensa, avskjær våpensendinger og stopp all logistikkstøtte til bin Laden, ubegrensa rett til overflyging og landing, tilgang til Pakistans marine- og flybaser og grenser, umiddelbar tilgang på etterretnings- og immigrasjonsopplysninger, fordømmelse av angrepa 11. september og *tiltak for å*

* Richard Armitage – amerikansk viseutenriksminister

tøyle alle innenlands uttrykk til støtte for terrorisme mot USA, dets venner og allierte, stopp alle forsyninger av drivstoff til Taliban [noe som gjorde det umulig å få fram forsyninger til sju millioner uten mat], og stopp pakistanske frivillige fra å dra til Afghanistan og slutte seg til Taliban, bryt de diplomatiske forbindelsene med Taliban og hjelp USA å knuse bin Laden og al-Qaida-nettverket hans.» (*Times of India*, 21. november 2002, basert på ei ny bok av Bob Woodward.)

Reint bortsett fra at Pakistan måtte oppgi suverenitet på andre måter, betydde direktivet om å tøyle alle innenlands uttrykk for støtte til «terrorisme» mot USA at man tok over styringa med Pakistans politiske liv. Da amerikanske luftangrep starta 7. oktober blei Pakistan rysta av gjentatte protester mot angrepet på Afghanistan. Den pakistanske regjeringa svarte med energisk undertrykking. 9. oktober åpna politiet ild og drepte tre demonstranter i byen Kuchlak. 12. oktober blei tåregass brukt mot demonstranter i Karachi. 14. oktober blei tre mennesker drept da det blei skutt mot tusenvis av demonstranter i Jacobabad, hvor amerikanske tropper var stasjonert (samtidig som den pakistanske regjeringa benekta at de var der). 15. oktober var det generalstreik i Pakistan i protest mot et besøk fra Powell. 23. oktober blei regjeringa tvunget til å stenge av Jacobabad for å hindre folk i å omringe basen. 24. oktober var det en stormfull minneseremoni i Karachi for 35 Harkat-militante* som var blitt drept av ei amerikansk bombe i Kabul, og Agence France Presse rapporterte at en demonstrasjon i samme by 26. oktober samla 50.000. På det tidspunktet hadde Musharraf, som lydig gjennomførte det amerikanske direktivet om å «tøyle alle innenlands uttrykk for støtte» til Taliban, arrestert tusenvis over heile landet, inkludert de fleste av framtredende politiske ledere som var mot USAs invasjon i Afghanistan.

Ifølge en opinionsundersøkelse gjennomført av det amerikanske Gallup i oktober 2001, sa 83 prosent av pakistanere at de støtta Taliban, 82 prosent mente Osama bin Laden var en *mujahid* (rettferdig kriger) og ikke en terrorist, og 75 prosent var mot Musharrafs avgjørelse om å la USA bruke pakistanske baser (*Asian Age*, 16. oktober 2002). Med andre ord måtte Musharraf tøyle (i realiteten undertrykke) meninger som et overveldende flertall av borgerne i landet delte.

For å hjelpe USA å gjennomføre sin såkalte krig mot terror, har Pakistan undertegna ei «forsvars»pakt som lar amerikanske styrker sende

---

* Harkat-ul-Ansar eller Harkat-ul-Mujahideen – opprinnelig humanitær organisasjon for hjelp til afghanske flyktninger i Pakistan. Står på USAs liste over terrorganisasjoner.

forsyninger gjennom landet, og bruke pakistanske anlegg til trening, felles militærøvinger og andre operasjoner. Takka være invasjonen i Afghanistan har USA skaffa seg fire baser i Pakistan – Jacobabad, Shamsi, Dalbandin og Pasni (på kysten) – uten formelt å måtte invadere Pakistan.

Heile Pakistans politi-, sikkerhets- og etterretningsapparat blir nå underlagt USA i full offentlighet, og personellets lojalitet overfor de nye herrene blir kontrollert. 3. desember, umiddelbart etter et besøk fra direktøren for CIA, George Tenet, sa Pakistans justisminister, Shahida Jamil, at USA, EU og Japan gir «profesjonell opplæring» til de pakistanske sikkerhetsstyrkene og at de vil bidra med moderne etterforskningsanlegg. Den asiatiske utviklingsbanken (Asian Development Bank) lovte et konsesjonslån på *350 millioner dollar* over tre år til «reformer innen politi og rettsvesen». 6. desember 2001 meldte *Times of India* at «Tenets besøk vil føre til et forsterka nærvær av amerikanske etterretnings- og politikrefter i Pakistan for å kunne overvåke «jehadi»-elementer* og -organisasjoner. FBI er allerede utstasjonert på de største pakistanske flyplassene for å overvåke bevegelsene til «*jehadi*» og terrorister.»

I følge en amerikansk nyhetskanal har Pakistan undertegna en hemmelig avtale med USA som tillater væpna forfølgelse av al-Qaida-soldater over grensa fra Afghanistan. Den hemmelige avtalen tillater amerikanske tropper å jage soldatene på bakken og å beskyte dem fra lufta innafor Pakistans grenser (*Times of India,* 21. desember 2001). I april rapporterte den pakistanske pressa at amerikanske tropper opererte i landet. Dette blei benekta av pakistanske tjenestemenn. En talsperson fra Utenriksdepartementet sa at når president Musharraf hadde sagt at det var «noen (amerikanske) tjenestemenn i Pakistan på grunn av kommunikasjonsbehov», da refererte han til «noen få ansatte» fra FBI. Samtidig erkjente tjenestemenn i USA at amerikanske spesialstyrker jakta på al-Qaida eller Taliban inne i Pakistan.

Tidligere hadde ikke en gang den pakistanske hæren patruljert områdene ved grensa i nordvest som bebos av sterkt sjølstendige stammer. De hadde overlatt denne jobben til stammene sjøl. Men nå krevde USA ei endring. I mai meldte den pakistanske avisa *The News* at pakistanske tjenestemenn hadde bedt den amerikanske statssekretæren for Sør-Asia-spørsmål, Christina Rocca, om at USA skulle slutte med å gjennomføre direkte tokt i stammeområdene. De bad om at det heller blei brukt pakistanske tropper. Ut fra en rapport fra september 2002 ser det ut som om den pakistanske hæren nå opererer i disse områdene

---

* Jehadi - hellige krigere.

«med støtte fra amerikanske organer», på jakt etter al-Qaida/Taliban.

Islamske militante har trappa opp sine angrep på utlendinger i takt med at det amerikanske nærværet øker i området. Dette har i sin tur gitt de amerikanske organene ei unnskyldning for å øke sitt nærvær ytterligere. FBI har vært direkte involvert i etterforskning av bombinga av ei kirke i Islamabad 19. mars, der familiene til to amerikanske diplomater var blant de drepte, av bomba i Karachi 9. mai der franske ubåtingeniører (men ingen amerikanere) blei drept, og av bilbomba utafor det amerikanske konsulatet i Karachi. FBI har vært med på både åstedsbefaring og avhør av mistenkte sammen med det pakistanske politiet.

De begrenser seg faktisk ikke bare til «etterforskning», men *deltar til og med i jakta på mistenkte og arresterer folk inne i Pakistan.* 14. september 2002 blei Ramzi bin al-Shibh, som påstås å være en viktig al-Qaida-leder, arrestert i Karachi i forbindelse med en felles pakistansk-CIA-FBI-aksjon. «FBI og pakistanske etteretningsenheter etterforsker dem,» sa et ledende politibefal. «*I utgangspunktet hadde FBI og pakistanske ISI gått inn i området* og arrestert to mistenkte, men seinere måtte politiet tilkalles for å bistå aksjonen da andre mistenkte i bygninga gikk til motangrep.» (*Asian Age*, 15. september 2002.) Deretter blei Ramzi bin al-Shibh overlevert USA for å overføres til konsentrasjonsleir på Guantanamo, Cuba. Den samme skjebnen møtte en annen al-Qaida-leder, Abu Zubaydah, noen måneder tidligere.

Pakistan har tidligere overlevert Ramzi Yousef (mistenkt i forbindelse med bombinga av World Trade Centre i 1993) og Aimal Kasi (som skjøt to CIA-ansatte i USA i 1993), uten noe formelt *utleveringsvedtak*, noe som ville forutsatt en juridisk prosess i Pakistan. Men aktiviteten nå er mye mer omfattende. 19. juni påpekte Amnesty International at Pakistan «tråkka på sitt eget lovverk og brøt med menneskerettighetene når det arresterte og deporterte hundrevis av mennesker fra Pakistan i forbindelse med den amerikansk-styrte «krigen mot terrorisme». Amnesty uttalte at Pakistan «gjennomfører tilfeldige arrestasjoner og sender mistenkte tilbake til sine hjemland der de risikerer tortur og avretting. Rettsstatsprinsipper er tilsidesatt. Fanger blir behandla verken etter pakistansk eller internasjonal lovgivning. En har kasta menneskerettighetene ut av vinduet. Det er ukjent hvem som oppbevares hvor. Fanger fratas forbindelse med sine familier og advokater, og det blir ikke gitt noen offisielle kunngjøringer.

Det er opplagt at det ikke er Pakistan som lager listene over hvem som skal deporteres. Alt dette skjer under ledelse av, faktisk med fysisk

tilstedeværelse av de amerikanske etatene. Etter at USA har kidnappa folk fra Pakistan, med hjelp av den pakistanske staten, blir de holdt i juridisk ingenmannsland under forferdelige forhold i konsentrasjonsleiren på Guantanamo, der de kanskje også utsettes for tortur med avanserte midler. Når USA ikke har bruk for dem lenger, blir de sendt tilbake til Pakistan som et slags returavfall med en kommentar om at de ikke kunne knyttes til terrorisme. På samme vis har USA deportert en del pakistanske borgere som blei anholdt i USA under vilkårlige rassiaer mot muslimer over heile landet. *Pakistan tar imot alle uten å kny.* Man tillater ikke en gang skinnet av suverenitet eller retten til å representere egen stats borgere.

USA begynner å bli utålmodig med det pakistanske rettssystemet. Da en domstol slapp fri en leder fra Lashkar-e-Toiba* 20. november 2002, fordi han var blitt satt i ulovlig varetekt, kom visetalsmannen i Utenriksdepartementet, Philip Reeker med en advarsel: «Pakistanske politimyndigheter må, akkurat som andre politimyndigheter i verden, sikre at de som er ansvarlige for terrorforbrytelser bringes for retten.» Vi må anta at de nødvendige endringer vil finansieres av hjelpepakken på 350 millioner dollar mynta på reformer innen politi og rettsapparat.

USA planlegger mer enn å omforme Pakistans administrasjon. Det vil omforme sjølve det pakistanske samfunnet. Et krav er at de tradisjonelle islamske skolene, *madrassaene*, skal endres eller stenges, ettersom de ses på som treningssentre for anti-amerikansk militans. Det var ikke en amerikansk hjelpeorganisasjon, men den nasjonale sikkerhetsrådgiveren Condoleezza Rice som 1. februar uttalte at «vi går raskt til verks med steder som Pakistan, når det gjelder å hjelpe til med å forbedre undervisningssystemet».

«Reformer» gjelder også det politiske systemet. Musharrafs farseaktige og korrupte valg – til et parlament som han kan oppløse etter eget forgodtbefinnende – fikk et uventa resultat. Pakistan Muslim League (Qaid-e-Azam), som støtter Musharraf, fikk ikke flertall. Derimot fikk Muttahida Majlis-e-Amal (MMA) et stort antall seter. Dette er ei samling av islamske partier med en anti-amerikansk plattform (og leda av de samme personene som var blitt fengsla under Afghanistan-invasjonen). Da ingen av partia fikk flertall, skulle MMA vært tatt med ved regjeringsdannelsen, men USA greip inn og forhindra dette:

> «Etter tre uker med intense forhandlinger og korridorpolitikk har president general Pervez Musharraf greid å splitte Pakistan

---

* Lashkar-e-Toiba - De reines hær, ei religiøs militant gruppe.

People's Party (PPP) og sikre støtte til ei PML(Q)-leda regjering … I følge pakistanske avisartikler hadde general Musharaff og resten av den etablerte eliten undervurdert MMAs innflytelse, og hadde forsikra amerikanerne undervegs om at MMA ikke ville få mer enn seks prosent av stemmene. Det historiske resultatet var en overraskelse for MMA-ledelsen, og gruppa stod nå fram som en vesentlig faktor ved regjeringsdannelsen. General Musharaff tok først initiativ for å få MMA med i ei brei koalisjonsregjering, men dette blei etter sigende torpedert av USA på grunn av anti-amerikanske uttalelser fra MMA-lederne. Disse hadde ført til oppstandelse i Washington.

I løpet av de første tre ukene da ting skjedde fort, inngikk PPP også en intensjonsavtale med MMA. Det er antyda at fru Bhutto* blei invitert til å drøfte dette med amerikanske samtalepartnere. Etter møtene forfulgte hun ikke alliansetanken.» (Seema Mustafa, *Asian Age*, 21. november 2002.)

Palestina

Den nye skamløse kolonialistiske holdninga finner vi like klart i nylige uttalelser om Palestina. 25. juni tok den amerikanske presidenten utilslørt til orde for at palestinerne må kaste ut presidenten for sjølstyremyndighetene, Yasir Arafat. Om de ikke gjør dette, kan de ikke håpe på å få en egen stat: «Fred forutsetter en ny og annerledes palestinsk ledelse, slik at en palestinsk stat kan bli født. Jeg anmoder det palestinske folket om å velge nye ledere som ikke er kompromittert av terror … Når det palestinske folket har nye ledere, nye institusjoner og nye sikkerhetsavtaler med sine naboer, da vil USA støtte dannelsen av en ny palestinsk stat.» To dager seinere gav Bush en ny advarsel der han sa at amerikansk økonomisk hjelp også var knytta opp mot det å sparke Arafat: «Jeg har tiltru til at palestinerne, når de forstår til fulle hva det er vi sier, at de vil ta de riktige avgjørelsene … Jeg kan forsikre deg om at vi ikke kommer til å putte penger i et samfunn som ikke er transparent, og korrupt. Heller ikke andre land vil det, trur jeg.»

Den amerikanske utenriksministeren Colin Powell bekrefta at dette var den offisielle amerikanske holdninga. Utvikling mot ei løsning «må begynne med reformer i den palestinske ledelsen. Det er heilt klart at framskritt betinger at det første skrittet på vegen må være en reformert palestinsk ledelse som så kan få terroren under kontroll.» Den nasjonale sikkerhetsrådgiveren Condoleezza Rice kom med en streng advarsel til palestinerne om at de må være klar over konsekvensene av sitt valg:

* Benazir Bhutto, lederen for Pakistan People's Party.

«USA respekterer de demokratiske prosessene, men dersom det framstår en ledelse som ikke kan forholde seg til terrorisme, da kan ikke USA forholde seg til den … Inntil ei slik endring har funnet sted (i tråd med USAs ønsker), ei endring som vi er forberedt på å støtte aktivt gjennom internasjonal hjelp, kommer vi ikke til å kunne gjøre framskritt i retning fred.»

Powell var storsinna og sa at han ville være «mer enn villig til å vurdere» å beholde Arafat som en paradefigur over en statsminister med den reelle makta. Heller ikke dette var ei tilfeldig bemerkning. Den palestinske forhandlingslederen Saeb Erekat avslørte seinere at Powell og Rice, under et møte i Washington, hadde foreslått at det palestinske parlamentet skulle iverksette ei sånn løsning. Erekat sa: «Det sjokkerte oss at amerikanerne snakka om å endre valglovene.» USA prøvde å forsinke avstemningene for å få dette på plass, sa han.

All dette til tross for Arafats knefall for USA og ettergivenhet overfor israelsk terror. Arafat var desperat etter å benekte at bemerkningene til Bush gjaldt ham, og skreiv et langt brev til Powell om det 100-dagers «programmet for demokratisk reform» som han hadde iverksatt, samtidig som Powell faktisk nekta å møte ham i det heile tatt. «Reformprogrammet» ser ut til å ha blitt skrevet av CIA-sjefen under et besøk i regionen i juni med «oppdrag å omforme de palestinske sikkerhetstjenestene til et organ som kan gjenopprette noe orden» (*Times of India*, 4. juni 2002).

Som et første skritt gjorde Arafat endringer i regjeringa, men disse blei foraktfullt avvist av USA. «Man kan si at vi er undervelda. Dette er ikke tilstrekkelig for å få avslutta den prosessen som må gjennomføres,» sa en tjenestemann fra Utenriksdepartementet (*Asian Age*, 31. oktober 2002). Washington var særlig irritert over at en av deres favoritter, innenriksminister Abdel-Razzak al-Yahya, var blitt droppa.

Mer omfattende planer

Palestinerne står i dag overfor noe som mesteparten av Vest-Asia vil møte i morgen. USA har omfattende planer for regionen. I følge *Washington Post* har Bush-administrasjonen planer om å sette i gang et prosjekt for å «fremme økonomisk, utdanningsmessige og politiske reformer i Vest-Asia». Prosjektet vil omfatte midler for trening av politiske aktivister og journalister. *Washington Post* fortsatte med å si at angrepa 11. september gav økt styrke til dem i administrasjonen som er for «demokratibyggings»-programmer i Vest-Asia. «Den store endringa i utgangspunktet vårt når vi ser på Vest-Asia, er at det ikke lenger er forbudt område,» sa en

ledende tjenestemann i Utenriksdepartementet. «Situasjonen i disse landa må være av interesse for oss.» («U.S. to Seek Mideast Reforms; Programs Aim to Foster Democracy, and Education», 21. august 2002.)

Som vi har vært inne på ellers i denne boka, har den dominerende delen av Bush-administrasjonen, som ledes av visepresident Cheney, planer om å omforme heile regionen:

> «Mens Bush-administrasjonen diskuterer krig mot Irak, fremmer de mest aggressive medlemmene en omfattende visjon for Midtøsten. De ser på det å styrte president Saddam Hussein i Irak bare som et første skritt i ei omforming av regionen.
>
> Cheney avslørte en del av tankegangen i en tale i august når han forklarte administrasjonens begrunnelse for et regimeskifte. Han hevda at å styrte Hussein ville «føre til mange fordeler for området» og styrke USAs evne til å utvikle den israelsk-palestinske fredsprosessen. «Når de alvorligste truslene er eliminert, vil de frihetselskende folka i regionen få sjansen til å fremme verdier som kan gi vedvarende fred,» sa han til den nasjonale samlinga av Veterans of Foreign Wars.» («Iraq War Hawks Have Plans to Reshape Entire Mideast», *Boston Globe*, 10. september 2002.)

Blant forslag som er til diskusjon (og som det rapporteres om i amerikansk presse) er en *invasjon av Iran og Syria* (to regimer som ennå ikke har gitt etter for amerikansk press), at man overtar Saudi-Arabia, en amerikansk alliert med amerikansk base, og Egypt, som har ledere som er de mest USA-tru tjenerne i regionen. Samtidig *har Israel alvorlige planer om å fordrive den palestinske befolkninga i de okkuperte områdene til nabolandet Jordan*, som styres av USA-klienten det hasjemittiske monarkiet. Jordan kan også være et av de områdene som et amerikansk angrep på Irak kan settes i gang fra. Som motytelse vil kanskje Jordan få en gallions-figur i Irak (et medlem at den hasjemittiske familien regjerte over Irak til han blei styrta i 1958).

Vi har behandla disse forslaga andre steder i boka. Dette er forslag, ikke endelige beslutninger. Vi nevner dem her for å vise den *omfattende ekspansjonen av direkte imperialistisk okkupasjon som blir vurdert.*

Naturligvis blir dette forkledd som å «spre demokrati» i regionen. Mens Bush har uttalt likeframt og gjentatt til kjedsommelighet at «det er en uttalt politikk fra denne regjeringa å få til et regimeskifte i Irak». Condoleezza Rice sier at USA vil da «hengi seg fullstendig» til gjenoppbygginga av Irak som en «enhetlig, demokratisk stat».

Med *«demokrati» mener hun amerikansk militært diktatur*, slik dette blir

avslørt i en bemerkelsesverdig artikkel i *New York Times* (11. oktober 2002), som er verdt et lengre sitat. Her tales uten omsvøp:

«Det hvite hus utvikler en detaljert plan basert på okkupasjonen av Japan etter krigen. Dersom USA styrter Saddam Hussein, vil det bli innsatt ei militærregjering under amerikansk ledelse i Irak, sa ledende tjenestemenn i dag. Planen foreslår også krigsforbryterrettsaker mot irakske ledere og en overgang til sivilt styre i løpet av måneder eller år.

I den første fasen skal Irak styres av en amerikansk militær leder, kanskje general Tommy R. Franks, leder for de amerikanske styrkene i Persiabukta, eller en av hans underordna …

I sine vurderinger av en okkupasjon, reduserer administrasjonen den opprinnelige rollen tiltenkt irakske motstandskrefter i ei regjering etter Husseins fall. Fram til nå har det vært antatt at irakske dissidenter både i og utafor landet vil danne regjering, men det var aldri heilt klart når de ville få full kontroll. I dag er første gangen at administrasjonen diskuterte det som kan bli en langvarig okkupasjon ved koalisjonsstyrker under USAs ledelse.

Tjenestemenn sier at de ønsker å unngå kaos og indre kamp av den typen som har plaga Afghanistan sia Talibans nederlag. Rådgiverne til Bush sier også at de ønsker å ha full kontroll over Irak mens amerikansk leda styrker gjennomfører deres viktigste oppgave: å finne og ødelegge masseødeleggelsesvåpen.

Da han blei spurt om hva som ville skje om amerikansk press førte til et kupp mot Hussein, svarte en ledende tjenestemann: «Det ville vært bra.» Men han antok at det *amerikanske militæret vil gå inn i og sikre landet uansett*, ikke bare for å eliminere masseødeleggelsesvåpen, men også for å sikre mot anarki …

Så lenge koalisjonspartnerne administrerer Irak, vil de også kontrollere verdens nest største kjente oljereserver, nesten 11 % av totalen.

Tjenestemenn i administrasjonen sa de var på veg bort fra en modell lik den som er brukt i Afghanistan: Straks å etablere ei provisorisk regjering styrt av irakere. Noen høytstående tjenestemenn i Pentagon støtter dette, men Utenriksdepartementet, CIA og, til sist, Det hvite hus, var mer kjølige. «Vi er ikke heilt sikre på hva slags innflytelse grupper på utsida vil ha på innsida», sa en tjenestemann i administrasjonen. «Det ville også vært forskjeller mellom irakere, og vi vil ikke ha kaos og anarki tidlig i prosessen.» …

I en tale på lørdag sa Zalmay Khalilzad, presidentens spesialrådgiver for saker som vedrører Det nære østen, Sørvest-Asia og

Nord-Afrika: «Koalisjonen vil ta … ansvaret for det territoriale forsvaret og sikkerheten til Irak etter frigjøringa. Våre intensjoner er ikke erobring og okkupasjon av Irak. Men vi gjør det som må gjøres for å oppnå avvæpning, og for å gjøre Irak klart for en demokratisk overgang og så, over tid, for demokrati.»

«Irakere vil kanskje kunne assistere en amerikansk-leda militær og, seinere, sivil administrasjon gjennom et konsultasjonsråd,» sa en høytstående tjenestemann i dag. Først etter denne overgangen vil de gi makta til irakerne. Han sa at det irakske militæret vil bli «redusert», og at folk fra Ba'ath-partiet som styrer regjeringskontora, vil bli fjerna. «Mye av byråkratiet vil fortsette under ny ledelse,» la han til.

Dette nye koloniseringsprosjektet vil neppe gå glatt – av tre grunner.

For det første, som under kolonialismen før, ligger det i dagens målsetting ikke bare å intensivere plyndringa av land i den tredje verden, men også å nekte andre imperialister plass ved mattrauet. (Dette er behandla tidligere.)

For det andre, som James K. Galbraith skriver: «Det er en grunn til at et imperium er sårbart. For å opprettholde det, må en føre krig – stadig, ubøyelig, endeløs krig mot opposisjon.» Galbraith peker også på at dagens velstand i USA ikke betyr at vi «har finansiell eller materiell kapasitet til å føre vedvarende krig rundt om i verden. Alt nå, uten krig, presser Bush militærbudsjettet opp i 400 milliarder dollar i året. Dette er litt over 4 prosent av USAs bruttonasjonalprodukt. En liten krig på, la oss si Irak-størrelse, vil kunne øke dette med enda 100 til 200 milliarder dollar. En storkrig, som kan bryte ut i forbindelse med et generelt opprør i Midtøsten eller Sør-Asia, og der det står om kontrollen over kjernefysiske arsenaler, vil koste enda mer, og kan fortsette i lang tid.» («The Unbearable Costs of Empire», *American Prospect*, 18. november 2002.) Midt i en dyp lavkonjunktur uten noen slutt i sikte, kan en slik utvikling ha dyptgående virkning på amerikansk økonomi. For det tredje, når det amerikanske imperiet utvides, med fysisk nærvær som strekker seg utover heile kloden, vil det i økende grad få problem med å fokusere på og ødelegge de etter hvert mange motstandspunktene. En våken artikkel i *Christian Science Monitor* (9. oktober 2002) plukker opp denne tendensen alt nå:

«Mens USA forbereder seg på å utvide Washingtons «krig mot terror» til Irak, understreker en serie nye angrep på amerikanske styrker risikoen som er knytta til et voksende antall amerikanske militærutplasseringer.

Fra Kuwait og Afghanistan til Sør-Korea og Filippinene har amerikanske styrker i den seinere tid blitt angrepet på måter som i alle fall delvis ser ut til å innebære nye løfter fra al-Qaida og dets tilhengere om fortsatt krig mot Amerika.

Til og med før et angrep på Irak ser det ut til at amerikanske styrker blir utsatt for økende ild, også i nasjoner som er nære allierte. I Afghanistan fortsetter USAs styrker sine operasjoner i de østre delene av landet, særlig rundt det tidligere Taliban- og al-Qaida-bolverket Khost, og blir ofte møtt av gevær-, rakett- og morterild.

De siste månedene skal amerikanske soldater også ha blitt angrepet av raketter, under operasjoner langs og over grensa til Pakistan, en viktig alliert under Afghanistan-felttoget.

Amerikanske tropper, utplassert på Filippinene sist vår for å hjelpe regjeringa i Manila med å beseire Abu Sayyaf-geriljaen … sist uke drepte et bombeangrep, utført av en mann på motorsykkel, en amerikansk soldat og skada 23 mennesker utafor en uterestaurant og karaokebar, like ved en militærleir som benyttes av amerikanske og filippinske soldater i byen Zamboanga, ca 80 mil sør for Manila.

I Korea, der 37.000 amerikanske soldater er stasjonert, blei en amerikansk soldat bortført av en sint mobb og tvunget til å be om unnskyldning på en universitetsstadion, for en hendelse sist juni da to koreanske jenter blei overkjørt av et amerikansk panserkjøretøy.

Slike hendelser skjer oftere, idet USAs styrker utvider operasjonene til å inkludere stasjonering i de tidligere sovjetrepublikkene Georgia, Usbekistan og Kirgisistan, og til og med i Djibouti og Jemen.»

Historia gjentar seg ikke, og kan ikke gjenta seg. For alle aktørene og de politiske rammene endrer seg med historias gang. Den varige arven fra de store anti-koloniale kampene er den anti-imperialistiske bevisstheten til verdens folk, som nekter – uansett hvor svakt de måtte være organisert – å underkaste seg.

Noter:

1. Se Cooper, «The Post-Modern State», i Mark Leonard (red.) *Reordering the World, The Long-Term Implications of September 11*, Foreign Policy Centre, London, Wolf, «The Need for a New Imperialism», *Financial Times* 9. oktober 2001; og Paul Johnson, «Colonialism and the war against Piracy», *Wall Street Journal*, 10. oktober 2001. Boot, Brzeziniski, Kaplan, Ikenberry og Rosen er sitert i John Bellamy Foster, «The Rediscovery of Imperialism», *Monthly Review*,

november 2002, som igjen siterer Philip S. Golub, «The Dynamics of World Disorder: Westward in the Course of Empire», *Le Monde Diplomatique*, engelsk internettutgave, september 2002. Krauthammer og Fairbanks er sitert i ««It Takes an Empire», Say Several US Thinkers», Emily Eakin, *New York Times*, 1. april 2002, som også siterer både Boot og Kaplan.

2. Slik pakker Blair budskapet inn på Labours landsmøte i oktober. «Jeg trur dette er en kamp for frihet, ikke bare i ordets smale betydning av personlig frihet, men i breiere betydning – at hvert individ har økonomisk og sosial frihet til å utvikle sitt potensial til fulle … De sultende, de stakkarslige, de ubemidla, de uvitende, de som lever i nød og fattigdom fra ørkenen i Nord-Afrika til slummen i Gaza til fjellkjedene i Afghanistan: De er også vårt kall.»

3. Khalilzad, en afghanskfødt amerikaner, var tidligere, som Karzai, ansatt i oljeselskapet Unocal i Texas. Dette selskapet finansierte og støtta Talibans erobring av Afghanistan fram til 1998, som en del av sin kampanje for å få lagt ei naturgassledning fra Turkmenistan gjennom Afghanistan til Pakistan og kanskje India. Khalilzad er nå USAs spesialutsending til Vest- og Sørvest-Asia. Han var ikke valgt delegat til *loya jirga*, men deltok nærmest som visekonge.

Kilde for dette kartet er *Christian Science Monitor*, nettutgaven 19. mars 2002. Du finner originalen på *http://www.csmonitor.com/2002/0319/csmimg/0319p10b.jpg*.

Tikhoretsk
Novorossiysk
Svartehavet
GEORGIA
100-200 rådgivere
Supsa
Tbilisi
Mangyshlak
Oljefelter
Aralsjøen
Det Kaspiske Hav
Baku
Turkmenbashi
TURKMENISTAN
Oljefelter Chirag
Tropper under diskusjon.
Kjørsignal gitt for overflygninger
Til Xinjiang Kina
USBEKISTAN
KIRGISISTAN
3000 amerikanske soldater og et ukjent antall IT, 1500 allierte soldater venter
TYRKIA
Incirlik luftbase
Ceyhan-terminalen
ARMENIA
i samtaler med USA
AZERBADJAN
Tehran
SYRIA
LIBANON
ISRAEL
JORDAN
IRAK
IRAN
Mazar-e Sharif
Bagram
AFGHANISTAN
Kandahar
Quetta
TADSJIKISTAN
USA forhandlinger om bruk av militærbaser
KINA
Kharg
USAs ferie fleles hovedkvarter
KUWAIT
BAHREIN
QATAR
Den Persiske Gulf
FAE
OMAN
EGYPT
SAUDI ARABIA
Prince Sultan luftbase
Rødehavet
Dalbandin
Jacobabad
PAKISTAN
Pasni
Den Osmanske Bukt
Det Arabiske Hav
Planlagt oljeboring
INDIA
0 miles 200
0 km 200

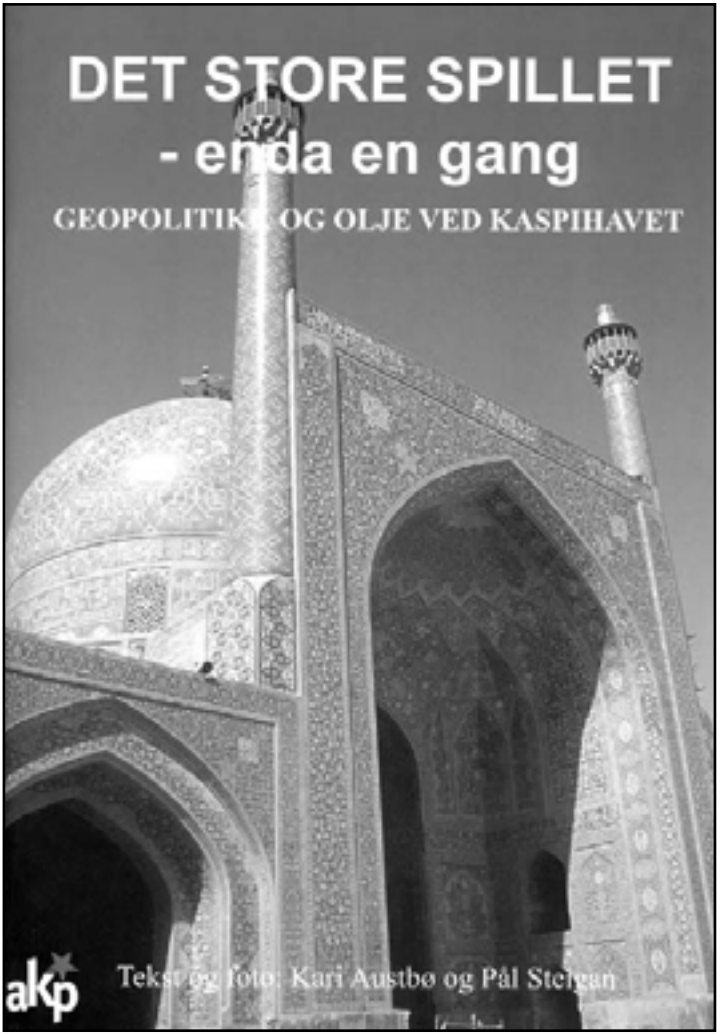

Heftet er laget av Kari Austbø og Pål Steigan og kan bestilles på epost fra akp@akp.no eller på telefon 22 98 90 60. Det finnes også på *www.akp.no*.

akp.no

Du kan få månedsavisa gratis i postkassa
ved å sende en epost til
akp@akp.no eller ringe 22 98 90 60.
Tidligere nummer finner du på
www.akp.no

www.akp.no

Venstresidas mest allsidige og jevnlig oppdaterte nettsted.
Artikler, bøker, hefter, aktuelle kommentarer, lenker samt flere årganger av Røde Fane.

Røde Fane

Røde Fane kommer med minst fire nummer i året.

Tilbud til nye abonnenter:

Prøveabonnement kr. 100 for et år.

PB 124, 3251 Larvik

konto 6276.05.28108